

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΟΡΕC και το καρτέλ του πετρελαίου

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (Α.Μ. 13455)

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2012

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΟΡΕC και το καρτέλ του πετρελαίου (2012-2013)

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (Α.Μ. 13455)

panatria@logistiki.teimes.gr

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2012

Ο ΟΡΕC ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αν και το πετρέλαιο ήταν γνωστό από την αρχαιότητα η χρήση του ήταν εξαιρετικά περιορισμένη και ο οικονομικός του ρόλος ασήμαντος. Μπορούμε να θεωρήσουμε πως οι απαρχές της οικονομικής εκμετάλλευσης του πετρελαίου εντοπίζονται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα όταν οι Ρώσοι αδελφοί Dubinin πέτυχαν για πρώτη φορά την απόσταξη πετρελαίου το 1823. Τότε ξεκινά και χημική βιομηχανία επεξεργασίας και διύλισης του πετρελαίου. Η περιοχή η οποία παρήγαγε το 90% του παγκόσμιου πετρελαίου τις πρώτες δεκαετίες του δέκατου ένατου αιώνα ήταν το Μπακού. Αρχικά χρησιμοποιήθηκαν κάποιες περιορισμένες ποσότητες ορυκτελαίων που προέρχονταν από την απόσταξη πετρελαίου ενώ από το 1852 άρχισε και η χρήση κηροζίνης για φωτισμό και θέρμανση.

Καθώς η χρήση των παραγώγων του πετρελαίου αυξανόταν η οικονομική σημασία του γινόταν όλο και σημαντικότερη. Όλο και περισσότερες χώρες μπήκαν στη διαδικασία εντοπισμού και αξιοποίησης κοιτασμάτων πετρελαίου. Η αύξηση της οικονομικής σημασίας του πετρελαίου είχε σαν αποτέλεσμα να ελκύει όλο και περισσότερα κεφάλαια. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα οι ΗΠΑ είχαν πάρει το παγκόσμιο προβάδισμα στην εξόρυξη και επεξεργασία πετρελαίου. Το 1865 ο John D. Rockefeller, ιδιοκτήτης μιας μικρής εταιρείας πετρελαιοειδών, αγόρασε το μεγαλύτερο διυλιστήριο της Pennsylvania. Από την εποχή αυτή και από τον Rockefeller ξεκινά και η δημιουργία μονοπωλιακής κατάστασης στην αγορά πετρελαίου. Η εταιρεία του, η Standard Oil, έγινε συνώνυμη με τη δημιουργία μονοπωλίου και ταυτόχρονα η αφορμή για την ψήφιση του πρώτου αντιμονοπωλιακού νόμου στις ΗΠΑ.

Παρά τους νόμους όμως οι ιδιαιτερότητες της αγοράς πετρελαίου και τα ιδιαίτερα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα σε αυτή δεν άφηναν πολλά περιθώρια στην ελεύθερη αγορά και τον ανταγωνισμό. Ιδιαίτερα μετά την εφεύρεση του κινητήρα εσωτερικής καύσης και την

επέκταση των μεταφορών το πετρέλαιο και ο έλεγχος της αγοράς του συνυφάνθηκε τόσο με την οικονομία των πιο προηγμένων χωρών όσο και με την κρατική ισχύ σε μια περίοδο έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των εθνών κρατών και των ιθυνοσών τάξεών τους. Μετά την ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων πετρελαίου στη Μέση Ανατολή ο αποικιακός έλεγχος αρκετών από αυτές τις περιοχές είχε σαν αποτέλεσμα και τον έλεγχο των πετρελαϊκών κοιτασμάτων τους από τις μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες των αποικιοκρατικών χωρών και προς όφελός τους.

Εν τω μεταξύ η μονοπώληση του κλάδου του πετρελαίου είχε αποκατασταθεί και πάλι με την επικράτηση στην αγορά πετρελαίου επτά μεγάλων εταιρειών. Οι εταιρείες αυτές είχαν σχηματίσει καρτέλ ελέγχοντας απολύτως την αγορά πετρελαίου και φροντίζοντας οι χώρες παραγωγής να λαμβάνουν το ελάχιστο δυνατό ποσοστό από την εκμετάλλευση του φυσικού τους πλούτου. Στη διαδικασία έλεγχου και καθυπόταξης των όποιων απαιτήσεων από μέρους των χωρών παραγωγής συμμετείχαν ενεργά οι χώρες βάσεις των πετρελαϊκών εταιρειών με πολιτικές, αλλά ακόμη και στρατιωτικές, παρεμβάσεις.

Τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν σιγά σιγά μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και την ενίσχυση του κινήματος για την αυτοδιάθεση των λαών και τους αγώνες κατά της αποικιοκρατίας. Το αίσιο για τους αποικιοκρατούμενους λαούς τέλος του αγώνα τους για την ανεξαρτησία έφερε στο προσκήνιο και το ζήτημα του ελέγχου από μέρους τους των κοιτασμάτων πετρελαίου. Στα πλαίσια αυτά και προκειμένου να μπορέσουν συντονισμένα και αποτελεσματικά να αντισταθούν στο πανίσχυρο καρτέλ των πετρελαϊκών εταιρειών ίδρυσαν, κατά τη δεκαετία του 1960, τον OPEC. Ένα δεύτερο ουσιαστικά καρτέλ αρκετών και σημαντικών πετρελαιοπαραγωγών χωρών.

Η αρχική αντιπαράθεση μεταξύ των χωρών παραγωγής και των καταναλωτριών χωρών ξεκίνησε ουσιαστικά με το πετρελαϊκό εμπάργκο του 1973. Η αντιπαράθεση έληξε σχετικά σύντομα και μια ισορροπία αποκαταστάθηκε μεταξύ των μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών της Δύσης, που είχαν μείνει μόνο πέντε, και του OPEC. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν η παγκόσμια αγορά πετρελαίου να ελέγχεται από τις πέντε μεγάλες εταιρείες, τον OPEC και δευτερευόντως τη Ρωσία και τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε σύστημα για να υπάρξει ως τέτοιο, ως οργανωμένο δηλαδή όλον, πρέπει να αντλεί ενέργεια από το περιβάλλον του. Το ίδιο ισχύει και για τις ανθρώπινες κοινωνίες. Πάντα τα ανθρώπινα κοινωνικά σύνολα αντλούσαν από τη φύση ενέργεια. Όσο πιο πολύπλοκες γίνονταν οι ανθρώπινες κοινωνίες, δηλαδή όσο πιο οργανωμένες, τόσο περισσότερη και η ανάγκη τους για ενέργεια. Μπορούμε μάλιστα να πούμε πως η ικανότητα των ανθρωπίνων κοινωνιών στην απόκτηση ενέργειας έθετε και τα όρια της επέκτασής τους.

Το επίπεδο του ανθρώπινου πολιτισμού μπορεί να προσδιοριστεί και από το ποσό της ενέργειας που είχε σε κάθε ιστορική περίοδο στη διάθεσή του. Η πρώτη μορφή ενέργειας που έθεσαν οι ανθρώπινες κοινωνίες στην υπηρεσία του ανθρώπου ήσαν τα ξύλα και η φωτιά. Αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια αργότερα οι ανθρώπινες κοινωνίες κατάφεραν να θέσουν στην υπηρεσία τους και τη δύναμη των ζώων. Μια νέα πηγή ενέργειας τέθηκε στη υπηρεσία των ανθρώπων. Από την ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα μια ενέργεια μη οργανική τέθηκε στην υπηρεσία των ανθρώπινων κοινωνιών. Η ενέργεια του νερού και του αέρα.

Ο υδροτροχός και ο ανεμόμυλος ήσαν τα νέα εργαλεία που μετέτρεψαν φυσικές ενέργειες σε τιθασειυμένη ενέργεια. Ο υδροτροχός ιδιαίτερα είναι το καθοριστικό εκείνο εργαλείο που στηρίξε ενεργειακά όχι μόνο τις φεουδαρχικές κοινωνίες αλλά σε αυτή στηρίχτηκε και η πρώτη βιομηχανική επανάσταση. Η βασική παραγωγική διαδικασία που γέννησε τη βιομηχανική επανάσταση ήταν η υφαντουργία. Μέχρι τη δεκαετία του 1820 ελάχιστες υφαντουργικές μονάδες στηρίζονταν στη δύναμη του ατμού. Η κύρια ενέργεια που χρησιμοποιούσαν ήταν αυτή που έδινε ο υδροτροχός. Αν και η ενέργεια του νερού συνέχισε μέχρι και το τέλος του 19^{ου} αιώνα να αποτελεί βασική ενεργειακή πηγή για τη βιομηχανία μια άλλη ενέργεια ήρθε να προστεθεί στις ήδη γνωστές. Η ενέργεια του άνθρακα.

Αν και ο γαιάνθρακας χρησιμοποιείτο από παλιότερα για θέρμανση, η ατμομηχανή ήταν εκείνη που έδωσε τη δυνατότητα στον άνθρωπο να αντλήσει μαζικά ενέργεια από τον άνθρακα και να μετασχηματίσει τη θερμική ενέργεια σε κινητική. Σιδηρόδρομοι, πλοία, ακόμη και αυτοκίνητα με τη χρήση ως καυσίμου τον άνθρακα όργωναν και ένωναν τη γη. Προς το τέλος του αιώνα ένα άλλο καύσιμο ήρθε να προστεθεί στα παραπάνω. Το πετρέλαιο. Επίσης γνωστό από παλιά η τεχνολογική δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί σαν φωτιστικό καύσιμο έγινε δυνατή κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Από τότε και μετά το πετρέλαιο άρχισε να βρίσκει πολλές και διάφορες χρήσεις.

Ο κινητήρας εσωτερικής καύσης έκανε τις ανθρώπινες κοινωνίες να έρθουν πολύ κοντά εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις για τη μεταφορά ανθρώπων και εμπορευμάτων. Το πετρέλαιο αποτελούσε την πρωτογενή ενεργειακή βάση για όλα τα παραπάνω. Ταυτόχρονα αποτελούσε και μια από τις κύριες πρωτογενείς ενεργειακές πηγές για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Εδώ δεν πρέπει να μας διαφύγει πως οι μεταφορές και ο ηλεκτρισμός αποτελούν την ενεργειακή βάση του σημερινού υλικού πολιτισμού. Πέρα όμως από τα παραπάνω ο διαχωρισμός των ανθρώπινων κοινωνιών σε έθνη κράτη από τη μια και η ταξική διαστρωμάτωσή στο εσωτερικό των κοινωνιών από την άλλη δημιουργούν μια κατάσταση σύγκρουσης γύρω από τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών.

Αυτό δεν είναι φυσικά κάτι καινούριο. Εκείνο που είναι καινούριο είναι η ένταση αλλά και οι τρόποι και οι μεθοδεύσεις για τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών. Εκείνο που καθορίζει τα παραπάνω είναι οι νόμοι, οι κανόνες και οι συνθήκες παραγωγής. Εκείνο δηλαδή που ονομάζουμε κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Μέσα επομένως από την ιστορία, τους όρους και τη διαπάλη για τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών μπορούμε να δούμε ολόκληρη την ιστορία αλλά και τους όρους ύπαρξης και δράσης του καπιταλισμού σήμερα. Μια και το πετρέλαιο αποτελεί κατά την τελευταία εκατονταετία μια από τις βασικότερες ενεργειακές πηγές ενώ ταυτόχρονα υπόκειται σε μια σειρά από ποσοτικούς και χωρικούς περιορισμούς η διαμάχη για τον έλεγχό του είναι μια διαμάχη που διαπερνά την ουσία του κοινωνικοπολιτικού μας συστήματος.

Οι διαπιστώσεις, τα αποτελέσματα, τα συμπεράσματα και οι πιθανές προτάσεις της παρούσας πτυχιακής εργασίας – εκτός των αναφορών που σημαίνονται ως λήμματα-αποτελούν προσωπικές θεωρητικές ή εμπειρικές διαπιστώσεις του σπουδαστή που την επιμελήθηκε και δεν απηχούν κατ' ανάγκη τη γνώμη του εισηγητή εκπαιδευτικού, του Εκπαιδευτικού Προσωπικού του Τμήματος Λογιστικής ή του Α.Τ.Ε.Ι Μεσολογγίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	9
ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	23
2.1 ΤΑ ΚΑΡΤΕΛ.....	23
2.2 ΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΣΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	47
ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 1945-1975	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	53
Ο ΟΡΕC.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	72
Ο ΟΡΕC ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ.....	72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

Αν και η χρήση του πετρελαίου μαρτυρείται από την αρχαιότητα και υπάρχουν αναφορές για τη χρήση του τόσο σε Άραβες όσο και από το Marco Polo στις δυτικές κοινωνίες η πιο συστηματική χρήση του αρχίζει από τον δέκατο ένατο αιώνα. Η περιοχή η οποία παρήγαγε το 90% του παγκόσμιου πετρελαίου τις πρώτες δεκαετίες του δέκατου ένατου αιώνα ήταν το Μπακού. Η χημική βιομηχανία επεξεργασίας και διύλισης του πετρελαίου άρχισε από τις αρχές σχεδόν του δέκατου ένατου αιώνα, όταν οι Ρώσοι αδελφοί Dubinin πέτυχαν για πρώτη φορά την απόσταξη πετρελαίου το 1823. Για το σκοπό αυτό εγκατέστησαν μια βιομηχανική μονάδα στο Μοζντόκ. Το 1825 στη Ρωσία παρήχθησαν 3.500 τόνοι πετρελαίου και κατά τα μέσα του αιώνα η ποσότητα είχε διπλασιαστεί. Αρχικά χρησιμοποιήθηκαν κάποιες περιορισμένες ποσότητες ορυκτελαίων που προέρχονταν από την απόσταξη πετρελαίου σχιστόλιθων ή έβγαινε από βράχους. Το 1848 έγινε η πρώτη γεώτρηση για την εξόρυξη πετρελαίου στην περιοχή του Μπακού.

Εκτός όμως από τα ορυκτέλαια παραγόταν και ένα ελαφρύτερο συστατικό, η κηροζίνη, το οποίο χρησιμοποιήθηκε σαν καύσιμο για φωτισμό ή σε θερμάστρες. Το 1852 ο Καναδός γεωλόγος Abraham Gessner εξαγόρασε μια ευρεσιτεχνία για την εξαγωγή φωτιστικού πετρελαίου από το αργό πετρέλαιο και το 1855 ο αμερικανός Benjamin Silliman (1779-1864) πρότεινε μια μέθοδο καθαρισμού του πετρελαίου με θειικό οξύ για να χρησιμοποιηθεί ως καύσιμο.

Η πρώτη μέθοδος απόσταξης της κηροζίνης επινοήθηκε από τον Πολωνό, αρμένικης καταγωγής, Ignacy Lukaciewicz (1822-1882) ο οποίος είναι ίσως ο πρώτος που κατασκεύασε ένα διυλιστήριο στο Ulaszowice κοντά στο Jaslo της Πολωνίας το 1856. Ο Lukaciewicz εφηύρε το 1853 το φανό κηροζίνης. Το πρώτο μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου κατασκευάστηκε στο Ploesti της Ρουμανίας το 1856-57 με αμερικάνικη χρηματοδότηση. Το 1856 ιδρύθηκε ένα διυλιστήριο πετρελαίου σχιστόλιθου στη Σκωτία και το 1859 ο συνταγματάρχης Drake ανακάλυψε πετρέλαιο στο υπέδαφος της Pennsylvania. Σε ενάμισυ χρόνο οι γεωτρήσεις στο Titusville της Pennsylvania είχαν φτάσει τις 75 και ένας πυρετός ανακάλυψης κοιτασμάτων πετρελαίου ξεκίνησε στην Αμερική.

Η παραγωγή στη δυτική Pennsylvania ήταν 450.000 βαρέλια το 1860 για να ανέλθουν στα 3.000.000 το 1862. Το 1865 ο John D. Rockefeller (1839-1937), ιδιοκτήτης μιας μικρής εταιρείας πετρελαιοειδών, αγόρασε το μεγαλύτερο διυλιστήριο της Pennsylvania για το

μεγάλο για την εποχή ποσό των 72.500 δολαρίων. Το πετρέλαιο μεταφερόταν αρχικά με άμαξες μέσα σε βαρέλια και το βαρέλι έμεινε ως μονάδα μέτρησης του πετρελαίου (1 βαρέλι=~159 λίτρα). Ένα από τα πρώτα μεγάλα διυλιστήρια που κατασκευάστηκαν ήταν αυτό του Oljeon της Σουηδίας το οποίο κατασκευάστηκε το 1875. Μέχρι το τέλος του δεκάτου ενάτου αιώνα οι έρευνες για εντοπισμό πετρελαίου συνεχίστηκαν σε πολλές χώρες. Το κύριο προϊόν που έπαιρναν από το πετρέλαιο ήταν η κηροζίνη και τα ορυκτέλαια ενώ τα ανώτερα κλάσματα τα πετούσαν ως άχρηστα.

Οι πρώτες λοιπόν βιομηχανίες πετρελαίου, και μια από τις πρώτες χρήσεις του, ήταν η παραγωγή παραφίνης και ορυκτελαίων, τα οποία ήταν εντελώς απαραίτητα σαν λιπαντικά στους σιδηροδρόμους. Γράφει ο Cardwell « Οι σωλήνες που εξετίθεντο σε αέρια της καμίνου υφίσταντο αρκετή διάβρωση και τα ζωικά και φυτικά λιπαντικά έλαια που χρησιμοποιούνταν συνήθως τότε διασπόνταν όταν υποβάλλονταν σε μεγάλες θερμοκρασίες. ...Τα έλαια λίπανσης από τα νέα και άφθονα ορυκτέλαια επέτρεψαν τη λειτουργία των μηχανών σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες, είτε με χρήση υπερθερμασμένου ατμού είτε με άλλους τρόπους».

Το 1878 ναυπηγήθηκε το πρώτο πλοίο μεταφοράς πετρελαίου που δρομολογήθηκε στην Κασπία ενώ το 1906 ολοκληρώθηκε ο πρώτος αγωγός μεταφοράς πετρελαίου. Μετέφερε πετρέλαιο από το Μπακού στο λιμάνι Βατούμ της Μαύρης Θάλασσας, μήκους 833 km, και ένας δεύτερος, μήκους 162 km, από την περιοχή της Τσετσενίας προς την Κασπία. Στο γύρισμα του εικοστού αιώνα το μισό της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου προερχόταν από την περιοχή της Ρώσικης αυτοκρατορίας. Το 1885 γύρω στα 200 εργοστάσια επεξεργασίας πετρελαίου λειτουργούσαν στα περίχωρα του Μπακού. Κατά το πρώτο τέταρτο του εικοστού αιώνα η ΗΠΑ ξεπέρασαν τη Ρωσία στην παραγωγή πετρελαίου. Με την είσοδο όμως του ηλεκτροφωτισμού οι πωλήσεις φωτιστικού πετρελαίου έπεσαν κατά πολύ και οι πετρελαϊκές εταιρείες πέρασαν μια περίοδο κρίσης. Την κατάσταση όμως ήρθε να σώσει η εφεύρεση το κινητήρα εσωτερικής καύσης.

Η μεγάλη επομένως ανάπτυξη της βιομηχανίας του πετρελαίου συνδέεται με την εφεύρεση του κινητήρα εσωτερικής καύσης αλλά και με την ανάπτυξη της βιομηχανίας των πλαστικών. Οι κινητήρες εσωτερικής καύσης έκαναν απαραίτητα για τη λειτουργία τους τα μέχρι τότε άχρηστα προϊόντα της διύλισης του πετρελαίου όπως ήταν η βενζίνη και το πετρέλαιο κίνησης. Παράλληλα και μια σειρά άλλων προϊόντων του συνέχισαν να βρίσκουν εκτεταμένη εφαρμογή όπως το φωτιστικό πετρέλαιο, η πίσσα και τα υγραέρια.

Στον πίνακα 1 που ακολουθεί βλέπουμε την παραγωγή πετρελαίου των σημαντικότερων πετρελαιοπαραγωγών χωρών και την παγκόσμια παραγωγή από το 1900 ως το 1960. Στο διάγραμμα 1 βλέπουμε τις ποσότητες που εξορύχτηκαν από το 1900 ως το 1960 στις κυριότερες πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, αλλά και σε όλο τον κόσμο.

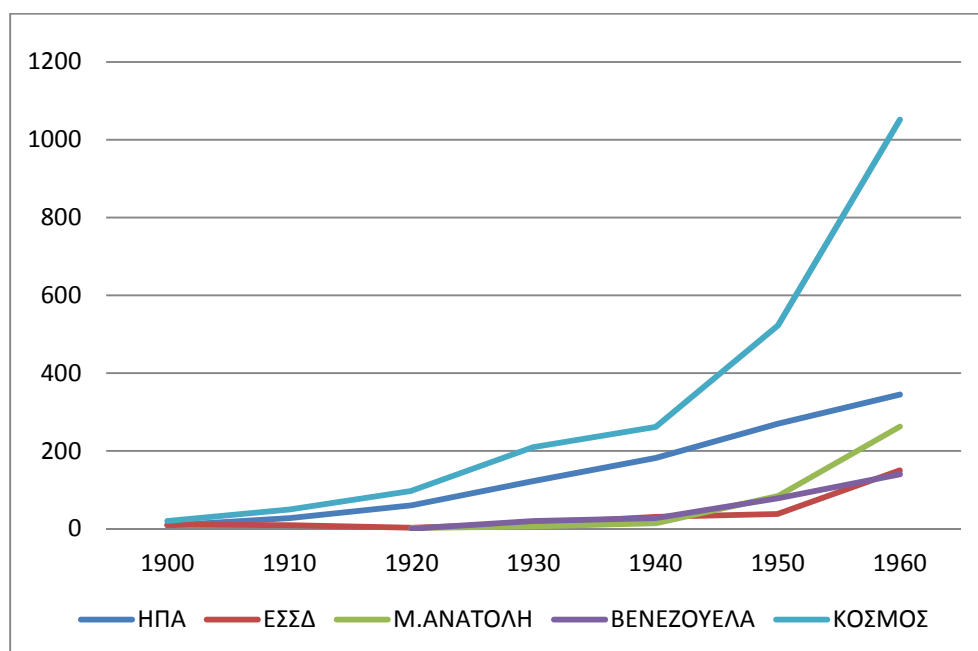
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΕΞΟΡΥΞΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1900-1960. (εκατομμύρια τόνοι)

ΕΤΟΣ	ΗΠΑ	ΕΣΣΔ	ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	ΚΟΣΜΟΣ
1900	8.5	10,3			20
1910	27.5	9.6			50
1920	60	3	0.6	1.7	97
1930	123	13.5	20	6.1	210
1940	182	31	27	13.9	262
1950	270	37.8	78	84.4	523
1960	345	150	140	263	1.052

ΠΗΓΗ: ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ σ 390

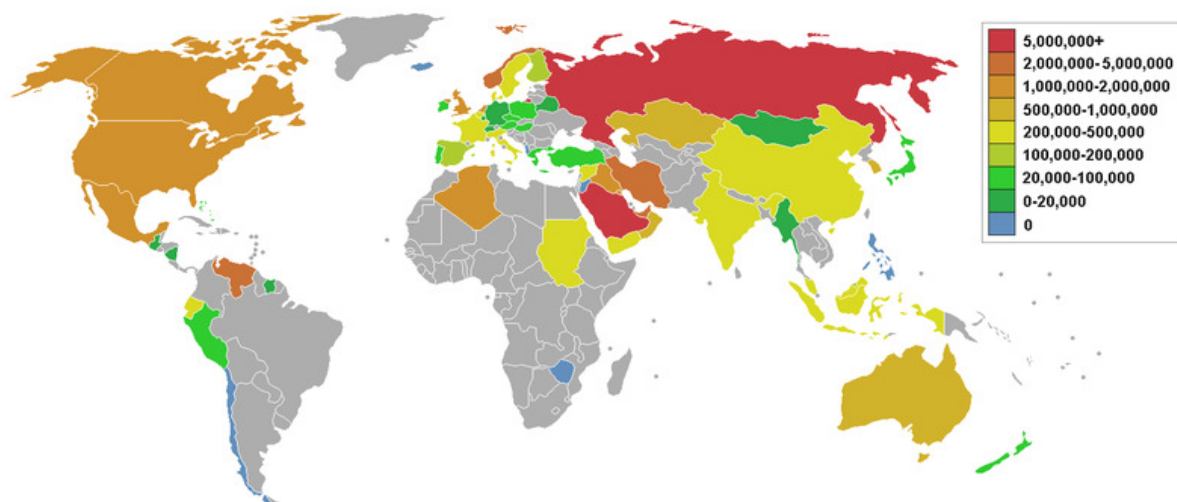
Διάγραμμα 1

Στους χάρτες που ακολουθούν βλέπουμε τις χώρες που εξήγαγαν πετρέλαιο και τις χώρες που έκαναν εισαγωγή πετρελαίου κατά το τέλος της περιόδου που εξετάζουμε εδώ, καθώς και τα ποσά εξαγωγής ή εισαγωγής.

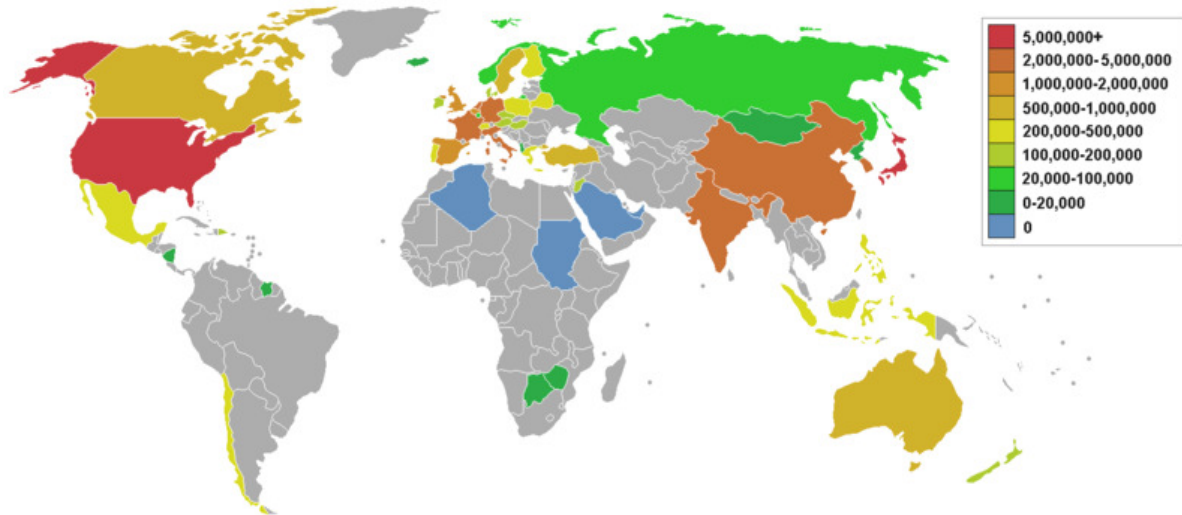
ΧΑΡΤΗΣ 1

ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ

ΧΑΡΤΗΣ 2

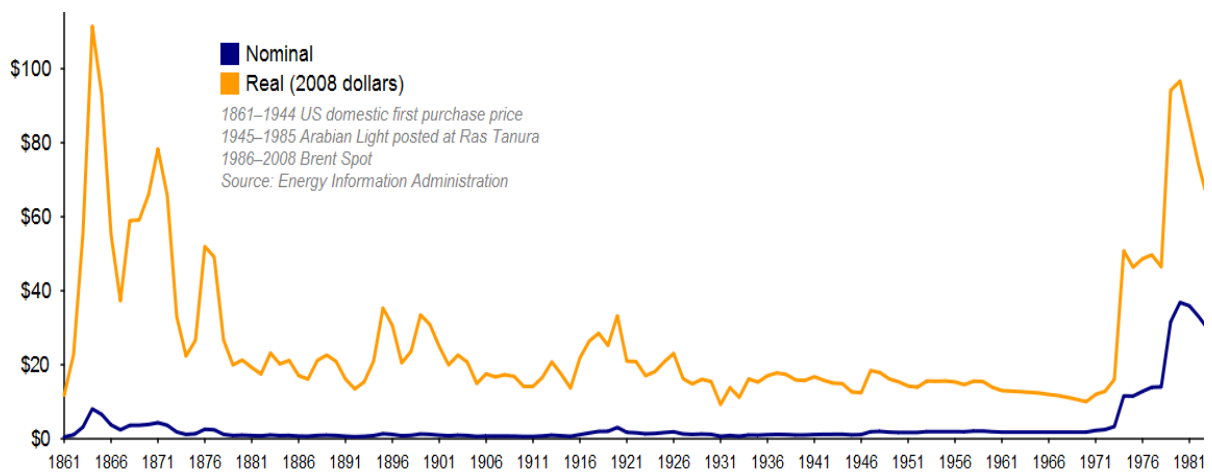
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ

Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε τις τιμές του πετρελαίου από την αρχή σχεδόν της χρήσης του, το 1860, μέχρι το 1980. Εύκολα μπορούμε να παρατηρήσουμε την πολύ ψηλή τιμή του στην αρχή της περιόδου και τις μεγάλες διακυμάνσεις της. Οι διακυμάνσεις αυτές είχαν σαν αποτέλεσμα την καταστροφή των μικρών εταιρειών του ενός ανδρός και την κυριαρχία των μεγάλων εταιρειών οι οποίες δημιούργησαν και τις διακυμάνσεις αυτές.

Διάγραμμα 2

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1861-1981

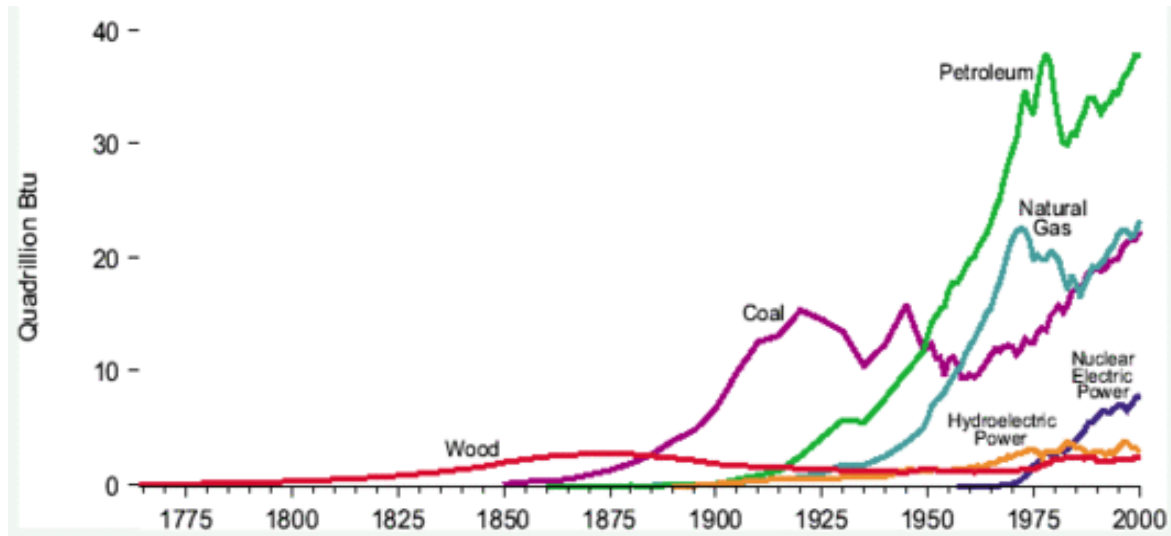

Πέρα από τα προϊόντα του πετρελαίου που χρησιμοποιούνται για καύσιμα και λιπαντικά το πετρέλαιο αποτελεί την πρώτη ύλη και την παρασκευή μιας ολόκληρης σειράς χημικών προϊόντων όπως πλαστικών, απορρυπαντικών, διαλυτών και συνθετικών ινών. Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της βιομηχανίας του πετρελαίου ήταν πως αναπτύχθηκε και σε μη παραγωγές χώρες. Το πετρέλαιο, που εξορυσσόταν σε χώρες με χαμηλή τεχνολογική βάση και οι οποίες ήσαν ταυτόχρονα και υπό πολιτική εξάρτηση, μεταφερόταν με ποντοπόρα πλοία στις αναπτυγμένες τεχνολογικά χώρες όπου και γινόταν η διύλισή του. Η διαδικασία αυτή μεγέθυνε ακόμη παραπέρα την παραγωγική και οικονομική βάση αυτών των χωρών πράγμα που με τη σειρά του επιδρούσε στο πολιτικό πεδίο και στη διεθνή πολιτική σκηνή. Στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες διύλισης πετρελαίου έφτασαν στο αποκορύφωμά τους κατά τη δεκαετία του 1970. Στις ΗΠΑ δεν έχει κατασκευαστεί κανένα νέο διυλιστήριο μετά το 1976.

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή του πετρελαίου αλλά και του φυσικού αερίου, στην παραγωγή ενέργειας. Φαίνεται επίσης η μείωση της κατανάλωσής του κατά τα χρόνια της ύφεσης του 1929 αλλά και μια συνολική πτώση του ρυθμού αύξησης της παραγόμενης ενέργειας μετά το 1970. Στο ίδιο διάστημα βλέπουμε μείωση της παραγωγής άνθρακα αλλά και την αρχή της παραγωγής ενέργειας σε θερμοπυρηνικά εργοστάσια. Το ίδιο ενεργειακό πρότυπο ακολουθούν όλες οι χώρες, ιδιαίτερα οι πλέον αναπτυγμένες οικονομικά. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις ενεργειακές πηγές των ΗΠΑ από το 1850 μέχρι το 2000. Οι μονάδες του κατακόρυφου άξονα είναι τετράκις εκατομμύρια BTU.

Διάγραμμα 3

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΝΑ ΠΗΓΗ

ΠΗΓΗ: United States Department of Energy

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΠΑΡΑΧΘΕΙΣΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (σε εκατομμύρια τόνους άνθρακα ή ισοδύναμά του)

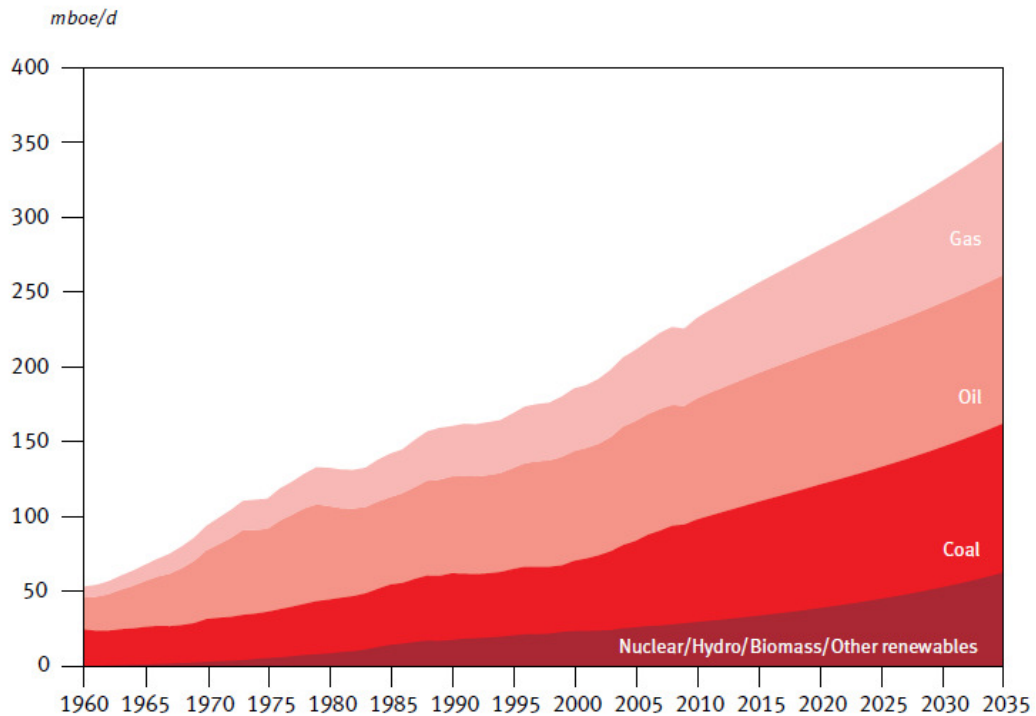
	1860	1880	1900	1920
ΑΝΘΡΑΚΑΣ	136	310	735	1.250
ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ	2	6	28	140
ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ		3	10	20
ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΑΣ			5	21
ΣΥΝΟΛΟ	138	319	778	1.431

ΠΗΓΗ: BEAUD. Η Ιστορία του καπιταλισμού. σ 223

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη σημαντικότερη συνεισφορά του πετρελαίου και του φυσικού αερίου στην πρωτογενή ενέργεια σε παγκόσμιο επίπεδο από το 1960 και μετά. Ταυτόχρονα βλέπουμε την αύξηση της πρωτογενούς ενέργειας κατά το παραπάνω διάστημα.

Διάγραμμα 4

Figure 1.10
World supply of primary energy by fuel type

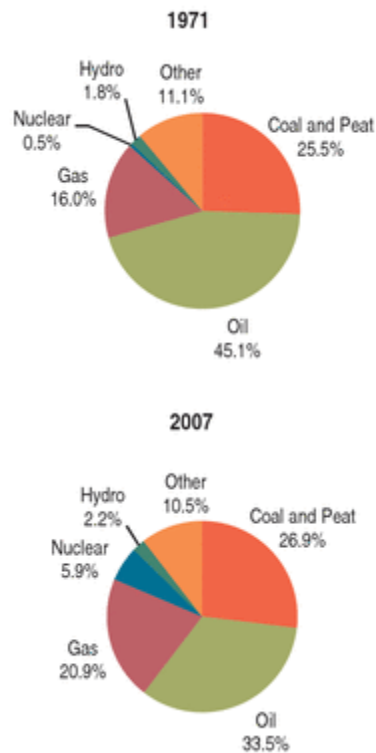
http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO_2011.pdf

Η ηλεκτρική ενέργεια είναι η μορφή ενέργειας που έχει τις περισσότερες χρήσεις και καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τον πολιτισμό μας. Οι πηγές πρωτογενούς ενέργειας που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας άλλαξαν σημαντικά κατά τις δεκαετίες μετά το 1970 και την πρώτη πετρελαϊκή κρίση. ενώ κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1970 το 45% της ηλεκτρικής ενέργειας παραγόταν από πετρέλαιο κατά το 2007 το ποσοστό αυτό είχε πέσει στο 33,5% (διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

World electricity generation by source of energy

[http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2010-en/05/02/01/05-02-01-](http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2010-en/05/02/01/05-02-01-f1.html?contentType=/ns/StatisticalPublication,/ns/Chapter&itemId=/content/chapter/factbook-2010-37-en&containerItemId=/content/serial/18147364&accessItemIds=&mimeType=text/html)

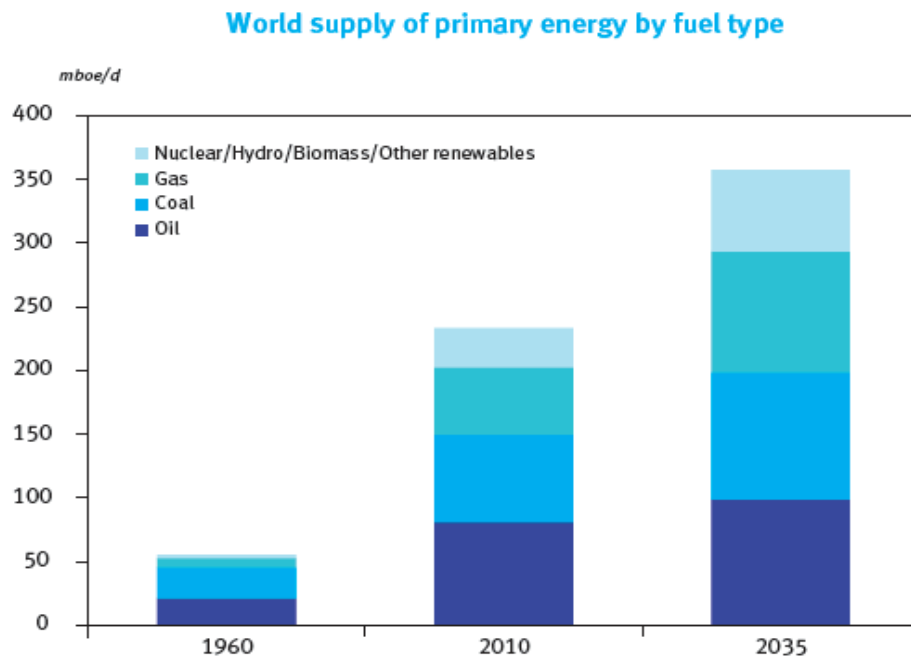
[f1.html?contentType=/ns/StatisticalPublication,/ns/Chapter&itemId=/content/chapter/factbook-2010-37-en&containerItemId=/content/serial/18147364&accessItemIds=&mimeType=text/html](http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2010-en/05/02/01/05-02-01-f1.html?contentType=/ns/StatisticalPublication,/ns/Chapter&itemId=/content/chapter/factbook-2010-37-en&containerItemId=/content/serial/18147364&accessItemIds=&mimeType=text/html)

Στο διάγραμμα 6 βλέπουμε την ποσοστιαία συμμετοχή των διαφόρων πρωτογενών πηγών ενέργειας στην παγκόσμια παραγωγή ενέργειας. Παρατηρούμε τη σημαντική αύξηση της συμμετοχής του πετρελαίου στην παραγωγή ενέργειας μεταξύ της δεκαετίας του 1960 και αυτής του 2010. Τα παραπάνω αφορούν τη συνολική παραγωγή ενέργειας κάθε μορφής. Οι προβλέψεις για το 2030 δίνουν μικρή αύξηση της συμμετοχής του πετρελαίου στην παγκόσμια παραγωγή ενέργειας.

Στο διάγραμμα βλέπουμε την παγκόσμια ζήτηση πετρελαίου και την ικανότητα διύλισης αργού για το χρονικό διάστημα 1980-2016

Διάγραμμα 6

ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΝΑ ΤΥΠΟ ΚΑΥΣΙΜΟΥ

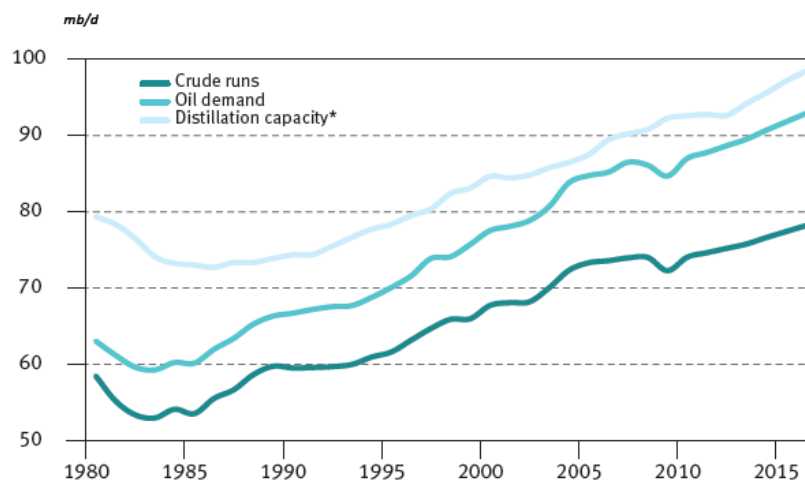

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO2012.pdf

Διάγραμμα 7

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΖΗΤΗΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΔΙΥΛΙΣΗΣ

Global oil demand, refining capacity and crude runs, 1980–2016

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO2012.pdf

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η βιομηχανική παραγωγή στις αναπτυγμένες χώρες επιβραδύνει τους ρυθμούς αύξησής της ή μένει στάσιμη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η ζήτηση του πετρελαίου να παραμένει σχεδόν σταθερή έκτοτε. Η μεταφορά πολλών παραγωγικών δραστηριοτήτων στη νοτιοανατολική Ασία και την Κίνα δε μετέβαλλε τη ζήτηση. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την διαχρονική κατανάλωση πετρελαίου στις διάφορες ομάδες καταναλωτών ενώ στο διάγραμμα 9 την κατανάλωση στις ΗΠΑ από το 1973 ως το 2003 ανά κατηγορία κατανάλωσης.

Διάγραμμα 8

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

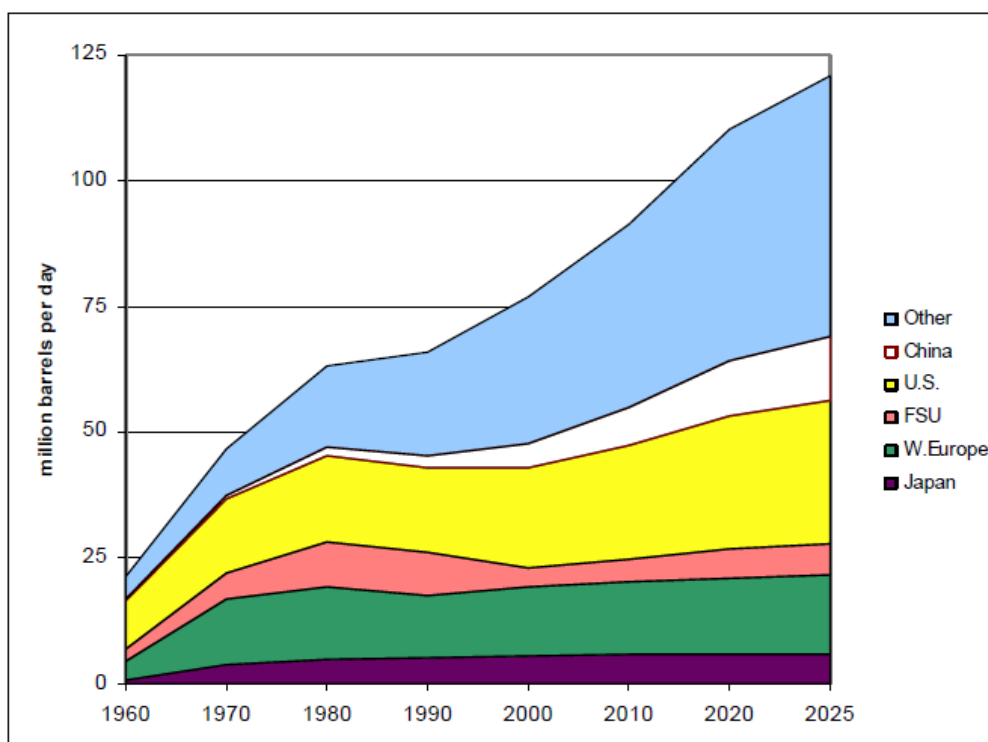

Figure A-4. World Petroleum Consumption, 1960-2025

http://www.netl.doe.gov/publications/others/pdf/Oil_Peaking_NETL.pdf

Διάγραμμα 9

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΗΠΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ, 1973-2003

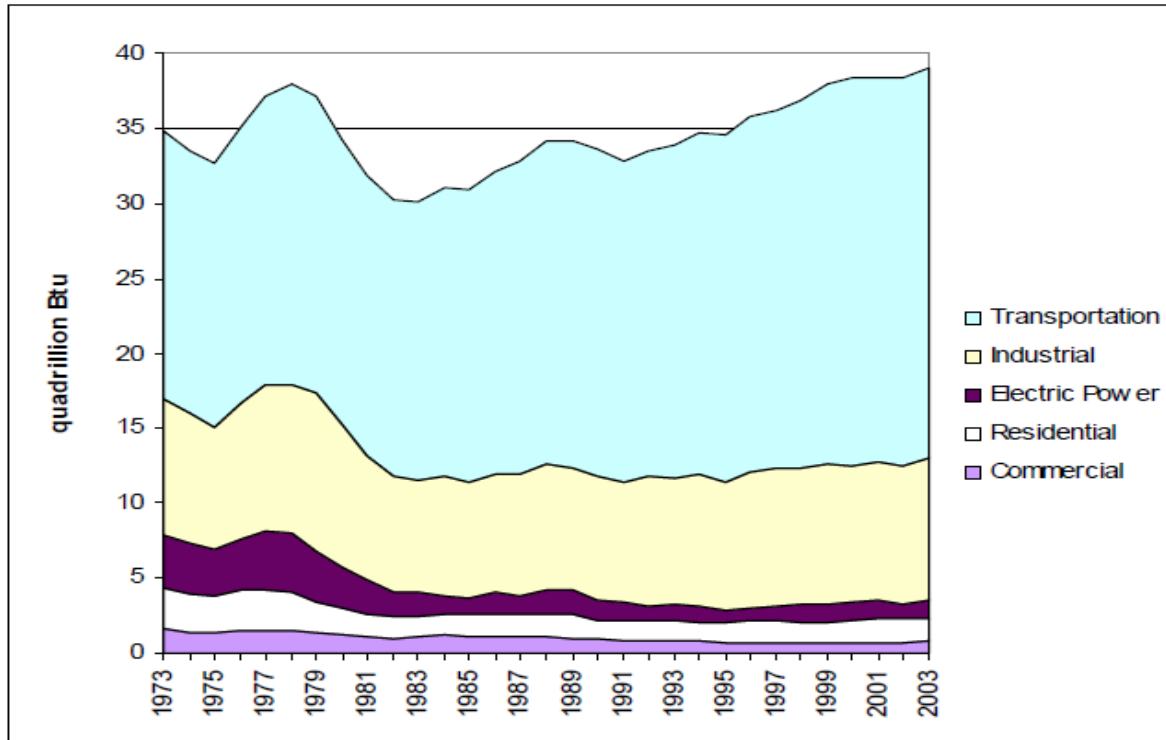

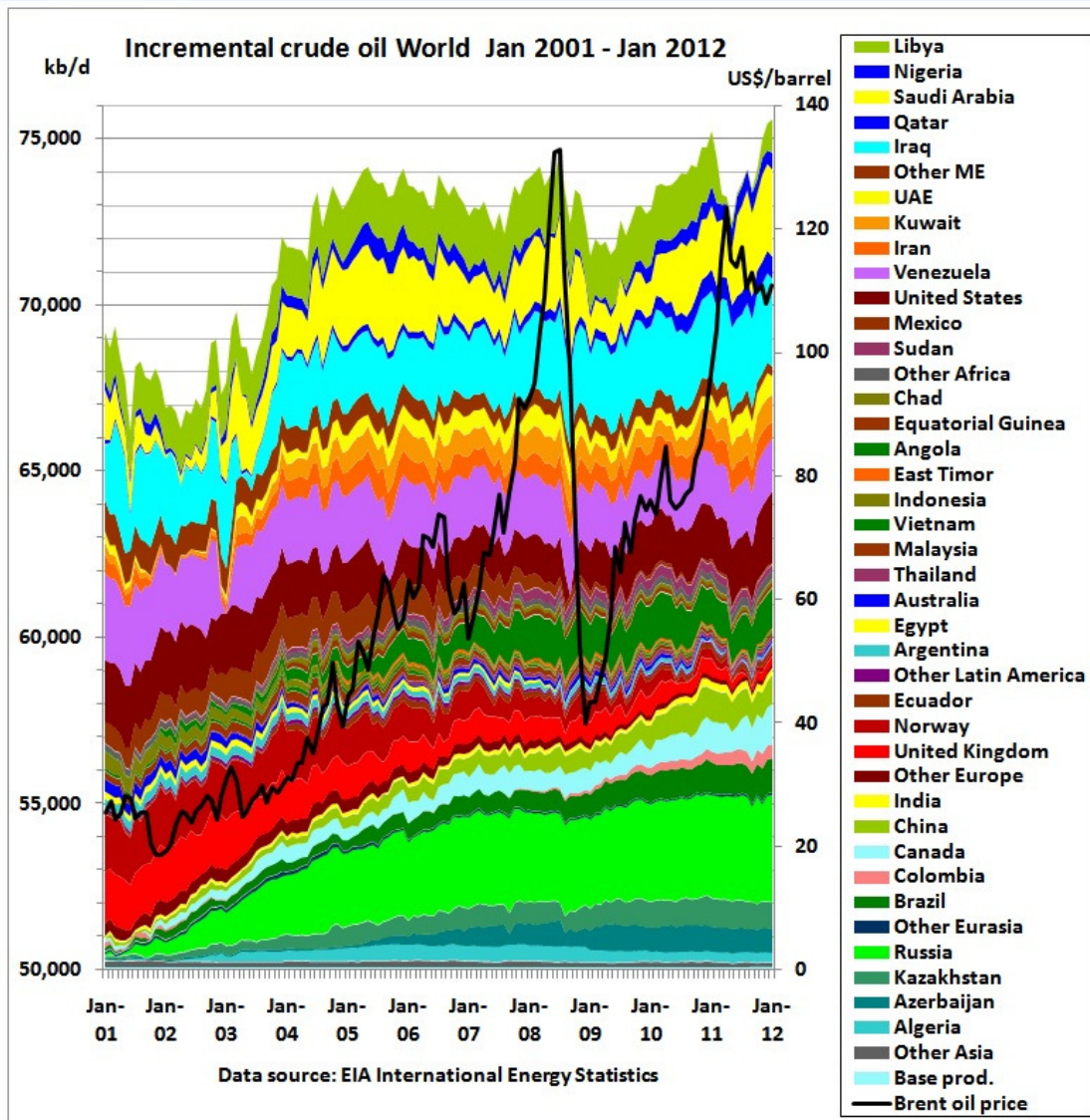
Figure III-1. U.S. Petroleum Consumption by Sector, 1973-2003²⁵

http://www.netl.doe.gov/publications/others/pdf/Oil_Peaking_NETL.pdf

Από το διάγραμμα 8 διαπιστώνουμε πως μέχρι τη δεκαετία του 1980 οι μεγαλύτεροι καταναλωτές ήσαν οι αναπτυγμένες χώρες της Δύσης. Οι ΗΠΑ, η Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Από τη δεκαετία του 1980 και μετά η κατανάλωση στις χώρες αυτές παραμένει σταθερή ενώ αυξάνεται η κατανάλωση στις άλλες χώρες. Οι άλλες αυτές χώρες είναι κυρίως οι χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας αρχικά και αργότερα η Κίνα και η Ινδία. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την παραγωγή πετρελαίου όλων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών το χρονικό διάστημα 2001-2012.

Διάγραμμα 10

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ. 2001-2012

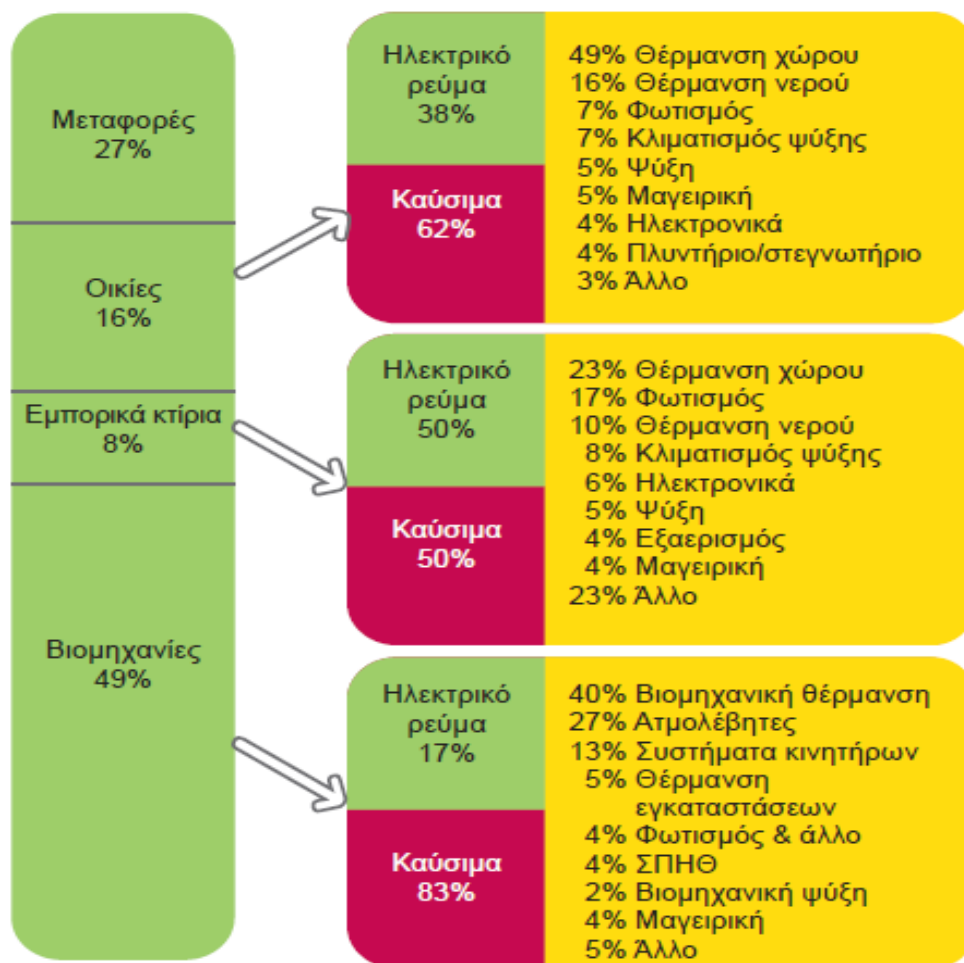

http://crudeoilpeak.info/wp-content/uploads/2012/05/Incremental_crude_World_2001_Jan2012.jpg

Στο διάγραμμα 11 βλέπουμε την κατανάλωση ενέργειας ανά κατηγορία.

Διάγραμμα 11

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

http://www2.schneider-electric.com/documents/support/white-papers/998-2834_making-permanent-savings_GR.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 ΤΑ ΚΑΡΤΕΛΑ

Αν και το εργοστασιακό σύστημα ήταν σε λειτουργία από τον δέκατο τρίτο αιώνα η κυριαρχία του ήταν αργή. Παρ' όλα τα πλεονεκτήματά του στην αύξηση της παραγωγικότητας και στη δημιουργία οικονομιών κλίμακας μια σειρά από αιτίες έκαναν δύσκολη την επικράτησή του. Τα κυριότερα από τα αίτια της αργής επικράτησης του εργοστασιακού συστήματος ήσαν η αδυναμία της αγοράς να στηρίξει μεγαλύτερη παραγωγή και η αντίδραση των εργατών στον εγκλεισμό τους στα εργοστάσια. Μεγάλες εργοστασιακές μονάδες φυσικά υπήρχαν, ιδιαίτερα δε στη Γαλλία. Ένας συνδυασμός λοιπόν μεγάλων εργοστασιακών μονάδων, μικρών μονάδων, εργαστηρίων και οικοτεχνικής παραγωγής κάλυπταν την διαρκώς διογκούμενη ζήτηση βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων.

Η διόγκωση αυτή της ζήτησης είχε σαν αποτέλεσμα την κυριαρχία σιγά σιγά στην παραγωγή των μεγάλων εργοστασιακών μονάδων, χωρίς αυτό να σημαίνει την εξάλειψη της μικρής παραγωγής. Σημαντικό ρόλο, προς την κατεύθυνση αυτή, έπαιξαν από την αρχή οι νέοι παραγωγικοί κλάδοι όπως η χημική βιομηχανία και η κατασκευή ατμομηχανών, καθώς και η χρήση μηχανών παροχής κεντρικά ενέργειας γιατί μόνο εργοστασιακά μπορούσαν να παραχθούν ή να χρησιμοποιηθούν. Μετά το 1850 οι μονάδες μεγάλης κλίμακας άρχισαν να αυξάνονται όχι μόνο στους νέους κλάδους αλλά και στους παλιούς όπως η κλωστοϋφαντουργία και φυσικά και οι χαλυβουργίες με τις υψικαμίνους. Η διαδικασία αυτή εντάθηκε μετά το 1870.

Στη Γερμανία μόνο μια βιομηχανία παρήγαγε ως 19.500 τόνους σίδηρο το 1853 ενώ το 1870 τουλάχιστο δώδεκα βιομηχανίες παρήγαγαν τέτοιας τάξης μεγέθους ποσότητες. Η σιδηρουργία Schneider, Hnnay and Company της Βρετανίας από δύο υψικαμίνους που είχε το 1859 έφτασε τις δώδεκα το 1871. Στη Γαλλία η Francois de Wendel από 22.370 τόνους χυτοσίδηρο που παρήγαγε το 1850 , εξαπλασίασε την παραγωγή της ως το 1870. Οι επιχειρήσεις Decazeville, Wendel Le Creusot και Fourchambault από 6.2% του σιδήρου και του χάλυβα που παρήγαν το 1840, έφτασαν στο 21% κατά το 1869. Το 1912 οι δέκα μεγαλύτεροι παραγωγοί σιδήρου και χάλυβα παρήγαν το 70% της όλης παραγωγής. (Roy Church στο Aldrcoft-Ville σ 169). Στο Lancashire ενώ ο αριθμός των κλωστοϋφαντουργιών παρέμεινε αμετάβλητος μεταξύ 1884 και 1911 ο αριθμός των αδραχιτών διπλασιάστηκε, πράγμα που σημαίνει ότι αυτές οι βιομηχανικές μονάδες διπλασιάστηκαν σε μέγεθος, κατά μέσο όρο, στο παραπάνω διάστημα. Κατά την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης, των μέσων του 1870 μέχρι και της αρχής του 1890, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές εντάθηκαν.

Η μεγέθυνση των βιομηχανικών επιχειρήσεων φαίνεται και από τον αριθμό των εργαζομένων σ' αυτές. Το 1875 το 64.5% όλων των βιομηχανικών εργατών στη Γερμανία εργάζονταν σε επιχειρήσεις με πέντε ή λιγότερα άτομα ενώ το 19% εργάζονταν σε επιχειρήσεις με πάνω από πενήντα άτομα. Μέσα σε μια εικοσαετία, το 1895, το 68,3 όλων των Γερμανών εργατών εργάζονταν σε μεγάλες επιχειρήσεις με πάνω από πενήντα άτομα. Η ίδια διαδικασία παρατηρείται σε όλες τις αναπτυσσόμενες βιομηχανικά καπιταλιστικές χώρες κατά το τελευταίο τέταρτο του δέκατου ένατου αιώνα και τις αρχές του εικοστού, αν και με διαφορετική ένταση σε κάθε χώρα. Πρωτοπόρες στη μεγέθυνση αυτή ήσαν η Γερμανία και οι ΗΠΑ.

Το 1899 ο μέσος αριθμός των εργατών ανά βιομηχανική επιχείρηση ήταν 22 άτομα στις ΗΠΑ για να φτάσουν τα 40 το 1919. Στη Γαλλία ο βαθμός συγκέντρωσης της εργατικής δύναμης ήταν μικρότερος, ακολουθώντας το βαθμό συγκέντρωσης της βιομηχανίας. Στη Γαλλία, προς το τέλος του δέκατου ένατου αιώνα η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων είχε κάτω από δέκα εργάτες. Παρ' όλα αυτά το ένα δέκατο των μισθωτών στη Γαλλία εργαζόταν σε επιχειρήσεις με πάνω από 500 εργαζόμενους το 1906.

Η σημαντική αυτή διαδικασία της μεγέθυνσης και επέκτασης των βιομηχανικών μονάδων είχε τελικά εξαιρετικά αποτελέσματα στην ίδια τη δομή και λειτουργία των επιχειρήσεων αλλά και επιπτώσεις στην κοινωνία και την πολιτική. Δύο ήσαν ουσιαστικά οι διαδικασίες μέσω των οποίων πραγματοποιούνταν αυτή η μεγέθυνση. Η πρώτη ήταν αυτή της εσωτερικής μεγέθυνσης και η δεύτερη αυτή των συγχωνεύσεων και των εξαγορών. Η μεγέθυνση της ζήτησης επέβαλε την αύξηση της παραγωγής και επομένως τη μεγέθυνση της παραγωγικής μονάδας η οποία αρχικά επιτυγχανόταν με την επανεπένδυση των κερδών ή με την οικονομική σύμπραξη φίλων και συγγενών για τη μεγέθυνση της κεφαλαιακής βάσης της επιχείρησης. Από τις τελευταίες δεκαετίες του δέκατου ένατου αιώνα η διαδικασία της εσωτερικής μεγέθυνσης επιταχύνθηκε μέσω της πρακτικής των αδιανέμητων κερδών.

Η άλλη μέθοδος ήταν η εξαγορά ή η συγχώνευση επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου με σκοπό τη δημιουργία μιας μεγαλύτερης μονάδας που όχι μόνον θα επιτύγχανε οικονομίες κλίμακας αλλά, και το κυριότερο, ελέγχοντας μεγαλύτερο μέρος της αγοράς θα καθόριζε τις τιμές. Επειδή όμως η κυριαρχία μιας μόνο επιχείρησης σε κάθε κλάδο ήταν αδύνατη ένας άλλος τρόπος αποφυγής του ανταγωνισμού ήταν η δημιουργία ενώσεων οι οποίες από κοινού θα καθόριζαν την πολιτική των επιχειρήσεων σε θέματα τιμών, αγορών και εργατικής πολιτικής. Η δημιουργία αυτών των βιομηχανικών ενώσεων ξεκίνησε οργανωμένα στη Γερμανία και πήραν το όνομα καρτέλ ή τραστ. Τα καρτέλ δεν ήσαν κάτι νέο. Υπήρχαν από τις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα, όπως η εταιρεία J. and P. Coats της Βρετανίας η οποία, το 1826, είχε

ενώσεις στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Ιαπωνία, τη Γαλλία, τη Ρωσία, την Ισπανία και το Βέλγιο. Παρόμοιο καρτέλ ήταν αυτό της Salt Union στη Γερμανία από το 1828.

Στη Βρετανία, μεταξύ 1880 και 1918, 655 επιχειρήσεις συγχωνεύτηκαν σε 74. Η διαδικασία της συγκέντρωσης πήρε μεγάλες διαστάσεις στη Βρετανία στον τομέα των τραπεζών. Από 250 ιδιωτικές τράπεζες το 1880 είχαν μείνει μόνο 46 το 1913. Από 120 Joint-Stock Banks το 1880 είχαν μείνει 43 το 1913. Με κρατική προτροπή και ενθάρρυνση 2.000 επιχειρήσεις σιδήρου στη Βρετανία συγχωνεύτηκαν, το 1932, και δημιουργούν την «British Iron and Steel». Οκτώ αυτοκινητοβιομηχανίες συγχωνεύτηκαν, την ίδια χρονιά, και σχηματίζουν την «Rootes Motor Ltd» ενώ από το 1929 η σαπωνοποιία «Lever» ενώθηκε με την ολλανδική «Margarine Unie» σχηματίζοντας τον όμιλο «Unilever». Το 1935 οι τρεις πρώτες επιχειρήσεις του κάθε κλάδου ήλεγχαν το 83% των σιδηροδρόμων, το 82% του πετρελαίου, το 71% των χαλύβδινων σωλήνων, το 71% της ζάχαρης, το 48% της χημικής βιομηχανίας, το 43% της παραγωγής μηχανών αυτοκινήτων.

Η διαδικασία των συγχωνεύσεων πήρε μεγάλη έκταση στη Γερμανία, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κρίσης του 1873- 1893. «Το 54% των μεγαλύτερων μεταποιητικών και μεταλλευτικών επιχειρήσεων στη Γερμανία το 1887 έπαψαν να εμφανίζονται μεταξύ τους ύστερα από είκοσι χρόνια είναι ενδεικτικό όχι μόνο της έκτασης των συγχωνεύσεων μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων, αλλά και της ικανότητας των επιχειρήσεων να ανταγωνίζονται και να αναπτύσσονται». (Η Ευρωπαϊκή Οικονομία. 1750-1914. Derek Aldcroft Simon Ville σ 171). Στη Γαλλία η διαδικασία των συγχωνεύσεων είχε προχωρήσει λιγότερο από τη Γερμανία αλλά περισσότερο από τη Βρετανία. Μερικές από αυτές τις συγχωνεύσεις τις έχουμε ήδη δει στους νέους βιομηχανικούς τομείς των χημικών, των αυτοκινητοβιομηχανιών και των ηλεκτρικών βιομηχανιών τόσο στη Γερμανία όσο και στις ΗΠΑ, οι οποίες αμέσως ακολούθησαν στο δρόμο των συγχωνεύσεων, αλλά και στη Γαλλία,.

Στη Γερμανία, πριν την πολιτική της ενοποίηση, στο κάθε κράτος ίσχυε και διαφορετικό νομικό πλαίσιο αλλά μετά την ενοποίηση, ένας ενιαίος νομικός κώδικας, ο οποίος εισήχθη μεταξύ 1870-1872, επέτρεπε τη σύσταση μετοχικών εταιρειών περιορισμένης ευθύνης με τη μορφή της δημόσιας επιχείρησης (Actiengesellschaft). Έως το τέλος του δεκάτου ενάτου αιώνα οι νομικές αυτές μορφές των επιχειρήσεων είχαν υιοθετηθεί από όλες τις αναπτυγμένες χώρες. Η τελευταία νομική μεταβολή ήταν η νομιμοποίηση των καρτέλ στη Γερμανία. Το 1898 νομιμοποιήθηκαν οι ενώσεις και το 1908 τα καρτέλ.

Τα καρτέλ δημιουργούνται με τυπικές ή άτυπες συμφωνίες μεταξύ ενός αριθμού ολιγοπωλιακών επιχειρήσεων να συνεργασθούν για να εκμεταλλευθούν την αγορά, συνήθως ορίζοντας κοινή τιμή προϊόντος ή και μοιράζοντας την αγορά μεταξύ τους. Όταν τα μέλη του

καρτέλ υιοθετούν κοινή τιμή, ενεργούν ως συλλογικό μονοπώλιο και θα υπάρξουν για την κοινωνία όλες οι αντίστοιχες δυσμενείς συνέπειες που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Επιπλέον, η λύση αυτή είναι χειρότερη και από το μονοπώλιο, γιατί δεν πραγματοποιούνται οικονομίες μεγέθους όπως όταν υπάρχει μία μόνον επιχείρηση. Οι νομικές αυτές ρυθμίσεις, ιδιαίτερα αυτές της δευτέρης πεντηκονταετίας του δεκάτου ενάτου αιώνα είχαν σημαντικότερες επιπτώσεις, δεν άλλαξαν μόνο τη νομική μορφή των επιχειρήσεων αλλά είχαν εξαιρετικά σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Η κίνηση όμως αυτή πήρε πολύ μεγάλη έκταση, μετά το 1870, ιδιαίτερα στη Γερμανία με την καθοδήγηση του κράτους και των τραπεζών. Ο σχηματισμός καρτέλ στη βαριά βιομηχανία της Γερμανίας ξεκίνησε από επιχειρήσεις στον τομέα του άνθρακα, του σιδήρου και του χάλυβα, όπως οι Thyssen «Combine» και η Gelsenkirchener Bergwerksverein. Το 1906 υπήρχαν στη Γερμανία περίπου 400 καρτέλ καλύπτοντας κάθε κλάδο της βιομηχανικής παραγωγής ενώ το 1923 τα καρτέλ στη Γερμανία έφτασαν τα 1.500 και το 1930 τα 2.100. Με νόμο του 1933 οι επιχειρήσεις υποχρεώνονται να συμμετέχουν στο καρτέλ του κλάδου τους με στόχο τη συστηματοποίηση του γερμανικού καπιταλισμού και την ορθολογική, από τη μεριά των καπιταλιστών και του κράτους τους, διαχείρισή του. Στην ηλεκτρική βιομηχανία της Γερμανίας η «AEG» με κεραυνοβόλες διαδικασίες συγκέντρωσης ήλεγχε, το 1911, 175 με 200 εταιρείες έχοντας πάνω από 60.000 εργαζόμενους. Μετά τη συνεργασία της με τη «Siemens», το 1908, μοιράζονται τις αγορές του κόσμου σε συνεργασία και με την Αμερικάνικη «General Electric». Η Βόρεια Αμερική για τη «General Electric». Και η Ευρώπη για τις άλλες δύο.

Η ίδια διαδικασία της συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης παρατηρείται και στις τράπεζες της Γερμανίας. Κατά την κρίση του 1873 εβδομήντα τράπεζες πτωχεύουν και πριν προλάβει να τελειώσει η κρίση του 1873 έρχεται η κρίση του 1901 η οποία και ξεκαθαρίζει την κατάσταση στις γερμανικές τράπεζες. Η «Deutsche Bank» απορροφά 49 άλλες τράπεζες, η «Dresdner Bank» απορροφά 46 και η «Disconto Bank» απορροφά άλλες 28.

Οι ΗΠΑ ακολούθησαν αμέσως. Στις ΗΠΑ, τα επτά πρώτα καρτέλ κατέχουν ή ελέγχουν 1.638 εταιρείες το 1918. Ήδη το 1900 το 50% της παραγωγής υφασμάτων, το 54% της υαλουργίας, το 60% του χαρτιού και του βιβλίου, το 62% της βιομηχανίας τροφίμων, το 72% της βιομηχανίας οινοπνευματωδών, το 77% των μη σιδηρούχων μετάλλων, το 81% της χημικής βιομηχανίας, το 84% της βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα, ελέγχονται από καρτέλ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Δύο μεγάλες οικονομικές άτυπες ενώσεις δημιουργούνται αυτή την περίοδο στις ΗΠΑ. Η μία αποτελείται από τη «First National Bank», τη «Morgan General Electric», τη «Rubber Trust», τη «US Steel», τους σιδηροδρόμους «Vanderbilt» και διάφορες

εταιρείες ηλεκτρισμού. Η δεύτερη αποτελείται από τη «National City Bank», τη «Standard Oil», την «Tobacco» την «Ice Trust» τους σιδηροδρόμους «Gould» και τις τηλεφωνικές εταιρείες. (Τα παραπάνω στοιχεία δίνονται στο «Η ιστορία του καπιταλισμού» του Beaud σ 226-227).

Η παραπάνω διαδικασία δεν ήταν φυσικά κάτι που επηρέαζε μόνο τη δομή των επιχειρήσεων. Είχε αντανάκλαση και στο βαθμό συγκέντρωσης του πλούτου στα χέρια όλο και λιγότερων. Κατά τον H. Faulkner το 1922 το πλουσιότερο ένα εκατοστό του πληθυσμού των ΗΠΑ ήταν κάτοχος του 61,5 του συνόλου των μετοχών. Το 1939 το ποσοστό κατοχής μετοχών από το πλουσιότερο 1% του πληθυσμού ανήλθε στο 69% για να φτάσει τα 76% το 1953. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο η συγκέντρωση συνεχίστηκε εντεινόμενη ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κρίσης του 1929. Το 1929 έγιναν 1.245 συγχωνεύσεις. «Το 1930 οι διακόσιες μεγαλύτερες επιχειρήσεις ήλεγχαν το 38% περίπου των επενδεδυμένων στις επιχειρήσεις κεφαλαίων, άγγιζαν το 43,2% του εισοδήματος των βιομηχανικών εταιρειών και διευθύνονταν από περίπου δύο χιλιάδες άτομα» κατά τον Faulkner. (Αναφέρεται στο Beaud. Η ιστορία του καπιταλισμού. σ 260)

«Το επίπεδο βιομηχανικής συγκέντρωσης στις βαριές βιομηχανίες ήταν υψηλότερο στη Γαλλία από ό,τι στη Βρετανία, μολονότι η διαδικασία είχε προχωρήσει περισσότερο με την εσωτερική επέκταση των επιχειρήσεων παρά με συγχωνεύσεις... Οι δυνατότητες για ένα πολύ μικρό αριθμό πολύ μεγάλων εταιρειών να επηρεάσουν την αγορά, μέσα από συμπράξεις για τον έλεγχο των τιμών και των μεριδίων της αγοράς, ήταν μεγαλύτερες στους κλάδους των χημικών και αλουμινίου, αν και τα όρια για ανεξάρτητους ελιγμούς-ή τη σύμπραξη για τον έλεγχο της αγοράς- περιορίζονταν από τη νομοθεσία σχετικά με το σχηματισμό καρτέλ, που είχε σα σκοπό τόσο την αποφυγή της υπερβολικής διασποράς, όσο και την αποτροπή της μονοπωλιακής συμπεριφοράς.» (Church σ 170).

Το κατά πόσο οι αντιμονοπωλιακοί νόμοι είχαν κάποιο αποτέλεσμα, όπως ισχυρίζεται ο Church, και σε ποιο βαθμό φαίνεται από το τι συνέβη στο πραγματικό πεδίο και τι αποδεικνύουν τα ίδια τα στοιχεία πέρα από τις διακηρυγμένες προθέσεις, αληθινές ή ψεύτικες. Το 1914 υπήρχαν πάνω από 100 διεθνή καρτέλ με κορυφαίο το καρτέλ χάλυβα και με συμμετοχή σε αυτό επιχειρήσεων από όλες της βιομηχανικές χώρες. Οι κύριοι βιομηχανικοί κλάδοι που προπορεύονταν στην ίδρυση καρτέλ ήσαν η μεταλλουργία, ο άνθρακας και τα χημικά. Ήδη από το 1883 είχε δημιουργηθεί ένα διεθνές καρτέλ στους σιδηροδρόμους, με τη συμμετοχή και των Βρετανών, και ακολούθησε η βιομηχανία καπνού.

Το σύνολο λοιπόν των παραπάνω πρακτικών είχαν σαν αποτέλεσμα, προς το τέλος της περιόδου που εξετάζουμε κατά τα μέσα δηλαδή του 1960, να έχει διαμορφωθεί η εξής κατάσταση:

«Σε μια έκθεση που συνετάγη από την Υποεπιτροπή της Αμερικανικής Γερουσίας για τα θέματα των τραστ και μονοπωλίων, πριν δέκα σχεδόν χρόνια, υπολογίστηκε το μερίδιο που απολαμβάνουν οι τέσσερις μεγαλύτερες επιχειρήσεις κάθε κλάδου στο σύνολο της παραγωγής του. Από τους εκατόν τόσους κλάδους που ερευνήθηκαν, διαλέγουμε εδώ μερικούς μόνο που παράγουν τα πιο γνωστά προϊόντα, και συνθέτουμε τον παρακάτω πίνακα που δίνει μια χαρακτηριστική εικόνα του βαθμού συγκεντρώσεως του ελέγχου της παραγωγής στον οποίο έχει φτάσει, η αμερικανική βιομηχανία. Οι τέσσερις μεγαλύτερες επιχειρήσεις καθ' ενός από τους παρατιθέμενους κλάδους παράγει το ποσοστό του συνόλου της παραγωγής του αντίστοιχου κλάδου που σημειώνεται στα αριστερά του πίνακα:

100% Επιβατηγά βαγόνια για τους σιδηροδρόμους.

99% Ακατέργαστο αλουμίνιο

98% Υαλοπίνακες και γενικά επίπεδες επιφάνειες από γυαλί

98% Αυτοκίνητα

96% Φωτογραφικά φιλμ

95% Εξωλέμβιες μηχανές θαλάσσης

94% Προϊόντα χαλκού

93% Ηλεκτρικοί λαμπτήρες

83% Αλάτι

82% Τσιγάρα

81% Τενεκεδένια κουτιά συσκευασίας

80% Πετσέτες και μπουρνούζια» (Levinson σ 39)

Τρία κύματα συγκέντρωσης μπορούμε να παρατηρήσουμε από το 1800 ως τη δεκαετία του 1970. Το πρώτο κατά το τέλος του δέκατου ένατου αιώνα, το δεύτερο τη δεκαετία του 1920 και το τρίτο κατά τη δεκαετία του 1950. Στην αρχή της δεκαετίας του 1960 καταγράφονταν στις ΗΠΑ περί τις χίλιες συγχωνεύσεις ετησίως. Ενώ το 1929 οι εκατό μεγαλύτερες επιχειρήσεις των ΗΠΑ ήλεγχαν το 44% όλου του βιομηχανικού ενεργητικού το ποσοστό έφτασε στο 58% το 1962. (Beaud σ 324). Τρεις εταιρείες ήλεγχαν την παραγωγή αυτοκινήτων, τέσσερις την παραγωγή και εμπορία πετρελαίου, δύο την παραγωγή ηλεκτρικών συσκευών, μία την πληροφορική και μία τις τηλεπικοινωνίες. Η ίδια διαδικασία παρατηρείται σε όλες τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Στη Γαλλία

πραγματοποιήθηκαν 850 συγχωνεύσεις μεταξύ 1950 και 1960 και περισσότερες από 2.000 μεταξύ 1961 και 1971.

. Μια έκθεση για το βαθμό συγκεντροποίησης στη γαλλική βιομηχανία, δημοσιευμένη τον Ιανουάριο του 1970, δείχνει ότι το 90% του συνολικού κύκλου εργασιών της γαλλικής βιομηχανίας καλύπτεται από το 20% μόνο του συνολικού αριθμού των γαλλικών βιομηχανιών. Στο σύνολο των 200.000 επιχειρήσεων, που συμπεριέλαβε η έρευνα, το 64% των μικρότερων κατά σειρά επιχειρήσεων κάλυπταν μόλις το 53% του συνολικού κύκλου εργασιών. Οι 800 μεγαλύτερες επιχειρήσεις, ποσοστό 0,4% επί του συνόλου, και των οποίων ο κύκλος εργασιών είναι πάνω από είκοσι εκατομμύρια δολάρια, κάλυπταν το 37% της συνολικής εθνικής παραγωγής.

Στις ΗΠΑ γύρω στις 200 επιχειρήσεις, σε σύνολο 200.000, διακινούσαν μεταξύ τους το 60% του συνολικού κεφαλαίου της χώρας. Στην Ιαπωνία οι έξι μεγαλύτερες επιχειρήσεις παράγουν το 50% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Και συνεχίζουμε: στη Βρετανία οι πενήντα μεγαλύτερες επιχειρήσεις κάλυπταν, στις αρχές του 1970, το 75% των εξαγωγών της χώρας. Στην Ιταλία κυριαρχούν πλήρως η Fiat, Olliveti, Mondetison και ο κρατικός οργανισμός I.R.I. Στο Βέλγιο η κυριαρχία ανήκει στη Societe Generale, τη Solvay και την Petrofina. Στην Ολλανδία οι έξι πρώτες επιχειρήσεις της χώρας κυριαρχούν πλήρως στην εσωτερική οικονομία και στο εξωτερικό εμπόριο. Στο σύνολο των καπιταλιστικών χωρών γύρω στις 1.000 επιχειρήσεις κάλυπταν το 70% και πάνω της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής. Δεν ήταν ανάγκη επομένως να υπάρχει ένα απόλυτο μονοπώλιο για να ελέγχεται η αγορά, αρκούσε η ύπαρξη λίγων μεγάλων εταιριών και ο σχηματισμός ολιγοπωλίου.

Πέρα όμως από την κυριαρχία λίγων μεγάλων εταιριών σε κάθε κλάδο, το μέγεθός τους μεγάλωνε συνεχώς. Πέρα από το μέγλωμα της αγοράς ουσιώδη ρόλο σ' αυτή την τερατώδη μεγέθυνση έπαιζαν τόσο η μονοπώλησή της όσο και οι μεταβολές στο ίδιο το ιδιοκτησιακό και διευθυντικό καθεστώς υπό το οποίο βρίσκονταν και λειτουργούσαν πλέον οι μεγάλες πολυμετοχικές εταιρείες.

«Η κυρίαρχη μορφή κεφαλαίου από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα και μετά ήταν το μεγάλο συμμετοχικό κεφάλαιο και όχι το μονοπωλιακό. Το συμμετοχικό κεφάλαιο έχει μονοπωλιακά χαρακτηριστικά, καθώς και σύνθετες σχέσεις με τις τράπεζες, που διαφέρουν ανάμεσα στα έθνη και τις χρονικές περιόδους. Οι πολυεθνικές εταιρείες που από τη δεκαετία του 1960 κυριαρχούν σε παγκόσμιο επίπεδο, συνιστούν τη σύγχρονη μορφή συμμετοχικού κεφαλαίου και έχουν εξαπλώσει τα εργοστάσιά τους, τα γραφεία τους, τις πωλήσεις τους και τη χρηματοδότησή τους σε ολόκληρο τον κόσμο. Η ισχύς του συμμετοχικού κεφαλαίου

φαίνεται από το ότι έχει επιτρέψει την εμφάνιση εταιρειών των οποίων οι ετήσιες πωλήσεις συχνά ξεπερνούν το προϊόν ολόκληρων χωρών.» (Λαπαβίτσας Itoh σ 235).

Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε το ύψος του ακαθάριστου προϊόντος μερικών χωρών και επιχειρήσεων κατά το 1969.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ ΜΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1969

1)ΗΠΑ	931.4	16)ΒΕΛΓΙΟ- ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	22.9	31)ΕΛΛΑΣ	8.5
2)ΙΑΠΩΝΙΑ	164.8	17)ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	19.9	32)GENERAL ELECTRIC	8.4
3)Ο.Δ.Γ	153.7	18)ΕΛΒΕΤΙΑ	18.8	33)ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	8.1
4)ΓΑΛΛΙΑ	137.8	19)Ν. ΑΦΡΙΚΗ	15.8	34)I.B.M	7.2
5)ΒΡΕΤΑΝΙΑ	108.6	20)STANDARD OIL N.J	15	35)CHRYSLER	7
6)ΙΤΑΛΙΑ	82.3	21)FORD MOTORS	14.8	36)ΝΟΤΙΟΣ ΚΟΡΕΑ	7
7)ΚΑΝΑΔΑΣ	73.4	22)ΠΑΚΙΣΤΑΝ	14.5	37)MOBIL OIL	6.6
8)ΙΝΔΙΑ	39.6	23)ΔΑΝΙΑ	14	38)ΤΑΪΛΑΝΔΗ	6.3
9)ΒΡΑΖΙΛΙΑ	39.4	24)ΤΟΥΡΚΙΑ	12.8	39)ΚΟΛΟΜΒΙΑ	6.1
10)ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	29.9	25)ΑΥΣΤΡΙΑ	12.5	40)ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ	6

11)ΜΕΞΙΚΟ	29.4	26) ROYAL DUTCH/SHELL	9.7	41) UNILEVER	6
12)ΙΣΠΑΝΙΑ	28.7	27)ΝΟΡΒΗΓΙΑ	9.7	42) TEXACO	5.9
13)ΣΟΥΗΔΙΑ	28.4	28)ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	9.7	43)	
14)ΟΛΛΑΝΔΙΑ	28.4	29)ΦΙΛΑΝΔΙΑ	9.1	44)	
15) GENERAL MOTORS	24.3	30)ΙΡΑΝ	9	45)	

Αν συνεχίζαμε τον κατάλογο μέχρι την εκατοστή θέση θα βλέπαμε ότι περιέχονται μόνο 14 κράτη ακόμη ενώ τις υπόλοιπες θέσεις τις καταλαμβάνουν επιχειρήσεις. Η οικονομική δύναμη των μεγάλων πολυμετοχικών πολυεθνικών εταιρειών εύκολα μεταφραζόταν και σε πολιτική δύναμη ώστε, σε συνεργασία με το κράτος-έδρα, να επιβάλει τη θέλησή της στα πιο αδύναμα μέρη. Τα παραπάνω καθόλου δε σημαίνουν την εξαφάνιση του μικρού εργοστασίου ή της μικρής επιχείρησης. Αυτή υπάρχει πάντα, συνεχώς καταστρεφόμενη και συνεχώς αναγεννώμενη, δρώντας συμπληρωματικά και υποβοηθητικά προς τη μεγάλη βιομηχανία.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως τα καρτέλ δημιουργούνται με τυπικές ή άτυπες συμφωνίες μεταξύ ενός αριθμού επιχειρήσεων, οι οποίες ελέγχουν ένα σημαντικό ποσοστό της αγοράς, να συνεργασθούν για να εκμεταλλευθούν την αγορά, συνήθως ορίζοντας κοινή τιμή προϊόντος ή και μοιράζοντας την αγορά μεταξύ τους. Όταν ο καπιταλισμός έφτασε σε ένα ορισμένο σημείο ανάπτυξης κι ενώ οι κρίσεις που είχαν προηγηθεί είχαν επιτρέψει έναν ορισμένο βαθμό συγκέντρωσης τα καρτέλ εμφανίστηκαν σαν αναγκαιότητα για το κεφάλαιο και στην προσπάθειά του να μεγιστοποιήσει τα κέρδη του. Η Μεγάλη Ύφεση που ξεκίνησε το 1873 και που τελείωσε κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1890 έπληξε τον τότε αναπτυσσόμενο καπιταλιστικό κόσμο μειώνοντας από τη μια τον αριθμό των επιχειρήσεων και από την άλλη

κάνοντας επιτακτική την ανάγκη αύξησης της κερδοφορίας έδωσε ουσιαστική ώθηση στην ανάπτυξη των καρτέλ.

Η μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων που παρήγαγαν ένα προϊόν έκανε αντικειμενικά εφικτή τη συνεργασία μια και αυτή αφορούσε τη συμφωνία λίγων επιχειρήσεων. Η καπιταλιστική κρίση, σαν κρίση υπερσυσσώρευσης, αποτελεί κίνητρο για την ύπαρξη συμφωνιών μια και αποτρέπει την είσοδο νέων παραγωγών στην αγορά. Η ύπαρξη συμφωνιών καθόλου δεν αποτρέπει τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών κάτι που μπορεί να αποβεί και διαλυτικό για το καρτέλ. Εσωτερικές μεταβολές σε μια ή περισσότερες από τις εταιρείες που συμμετέχουν στο καρτέλ μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα αποσταθεροποίησης και αθέτησης των συμφωνηθέντων. Τέτοια μεταβολή μπορεί να είναι, για παράδειγμα, η εισαγωγή μιας νέας τεχνολογίας ή η βελτίωση κάποιας παλιότερης η οποία δίνει ένα πλεονέκτημα στην εταιρεία που πρώτη εισαγάγει την καινοτομία.

Τελειώνοντας τη γενική αναφορά μας στα καρτέλ πρέπει να σημειώσουμε emphaticά το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του κράτους σαν συλλογικού εγγυητή των συμφερόντων του κεφαλαίου. Ο ρόλος αυτός είναι ιδιαίτερα εμφανής στις περιπτώσεις της Γερμανίας και της Ιαπωνίας. Μια και οι δύο αυτές χώρες εμφανίστηκαν στο ιστορικό προσκήνιο σαν ενιαίες χώρες αρκετά αργά, κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, έπρεπε να καλύψουν το κενό που τις χώριζε από τις πλέον αναπτυγμένες καπιταλιστικά χώρες.

2.2 ΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΣΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

Η μεγαλύτερη εταιρεία παραγωγής, επεξεργασίας και εμπορίας πετρελαίου κατά τον δέκατο ένατο αιώνα ήταν η αμερικάνικη Standard Oil η οποία ιδρύθηκε το 1870 από τον Rockefeller και το στενό φίλο του Henry Flagler (1830-1913). Η Standard Oil επεκτάθηκε γρήγορα, καταστρέφοντας ή απορροφώντας άλλες πετρελαϊκές εταιρείες, με τον έλεγχο της εταιρείας να μένει πάντα στον Rockefeller. Το 1879 εξαγόρασε την Vacuum Oil Company με το ποσό των 200.000 δολαρίων ελέγχοντας έτσι κατά το έτος αυτό το 90% της διυλιζόμενης ποσότητας πετρελαίου. Οι τακτικές που χρησιμοποίησε η εταιρεία για τη μεγέθυνσή της και τη μονοπώληση της αγοράς ήσαν ιδιαίτερα βίαιες και προκλητικές με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλές αντιδράσεις. Προχώρησε σε μειώσεις τιμών κάτω και από το κόστος σε μια προσπάθεια καταστροφής των ανταγωνιστών, έκλεισε ειδικές συμφωνίες μεταφοράς με τους σιδηροδρόμους των δικών του προϊόντων σε χαμηλές τιμές, με έκπτωση 71%, με την υπόσχεση μεταφοράς μεγάλων ποσοτήτων.

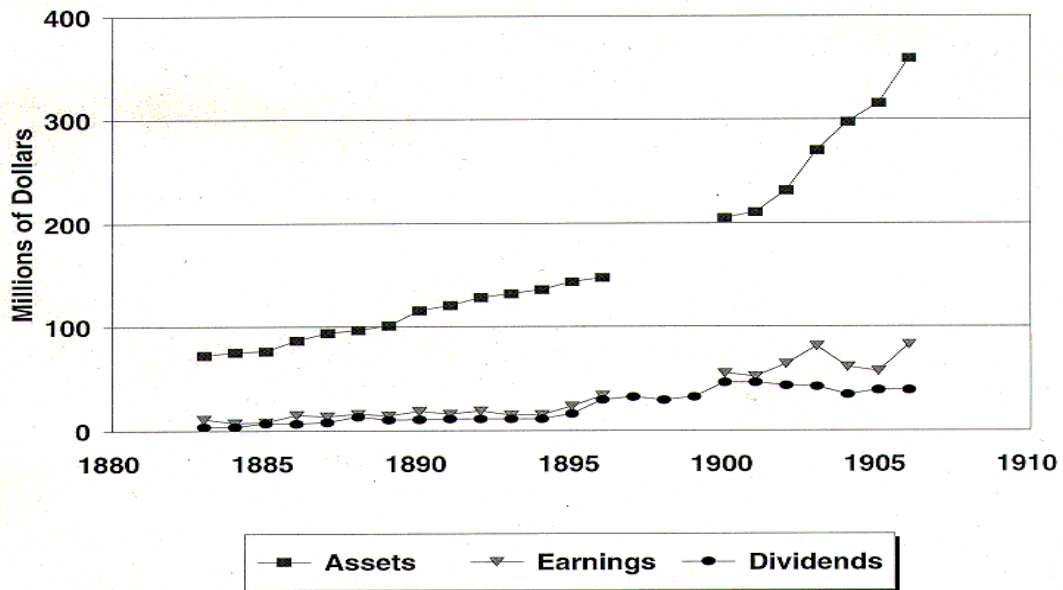
Μια μεγάλη σειρά ενεργειών ακολούθησαν ή αναπτύχθηκαν παράλληλα με τα παραπάνω με στόχο πάντα την καταστροφή των ανταγωνιστών και την επέκταση. Η τιμή της κηροζίνης από 58 λεπτά του δολαρίου το 1865 έπεσε στα 26 λεπτά το 1870. Αν και η εξέλιξη αυτή άρεσε στους καταναλωτές στόχος της Standard Oil δεν ήταν η εξυπηρέτηση του λαού αλλά η καταστροφή των ανταγωνιστών και η διαμόρφωση των τιμών κατόπιν μονοπωλιακά. Στα μέσα του 1880 η Standard Oil κάλυπτε το 25% της παγκόσμιας ζήτησης σε πετρέλαιο και σε παράγωγά του. Κατά τη δεκαετία του 1890 με την επέκταση των γεωτρήσεων της Standard Oil στο Οhaίο το πετρέλαιο και τα παράγωγά του έγιναν το τέταρτο σε αξία εξαγωγίμο προϊόν των ΗΠΑ. Οι ανάγκες της Ευρώπης σε πετρέλαιο και σε προϊόντα του καλύπτονταν κυρίως από τις ΗΠΑ.

Το 1890 ψηφίστηκε στο Κογκρέσο ο Sherman Antitrust Act, ο γνωστός αντιμονοπωλιακός νόμος. Τη χρονιά αυτή η Standard Oil ήλεγχε το 88% των ροών πετρελαίου στις ΗΠΑ έχοντας πλέον καταστρέψει ή εξαγοράσει όλους σχεδόν τους ανταγωνιστές. Τα κέρδη της εταιρείας ήσαν μυθικά. Μεταξύ 1882 και 1906 τα κέρδη ανήλθαν σε 838.783.800 δολάρια και μοίρασε μερίσματα 548.436.000 δολάρια. Το 1904 η Standard Oil ήλεγχε το 91% της παραγωγής και το 85% των πωλήσεων προϊόντων πετρελαίου στις ΗΠΑ με κύριο προϊόν, την κηροζίνη, το 55% της οποίας εξαγόταν. Το 1892 η πολιτεία του Οhaίο υποχρέωσε την εταιρεία να χωρίσει της δραστηριότητές της. Η εταιρεία έλυσε το πρόβλημα με τη δημιουργία εταιρείας χαρτοφυλακίου μέσω της οποίας ήλεγχε όλες τις εταιρείες που υποχρεώθηκε να ιδρύσει.

Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε κάποια από τα οικονομικά χαρακτηριστικά της Standard Oil από το 1880 ως το 1910.

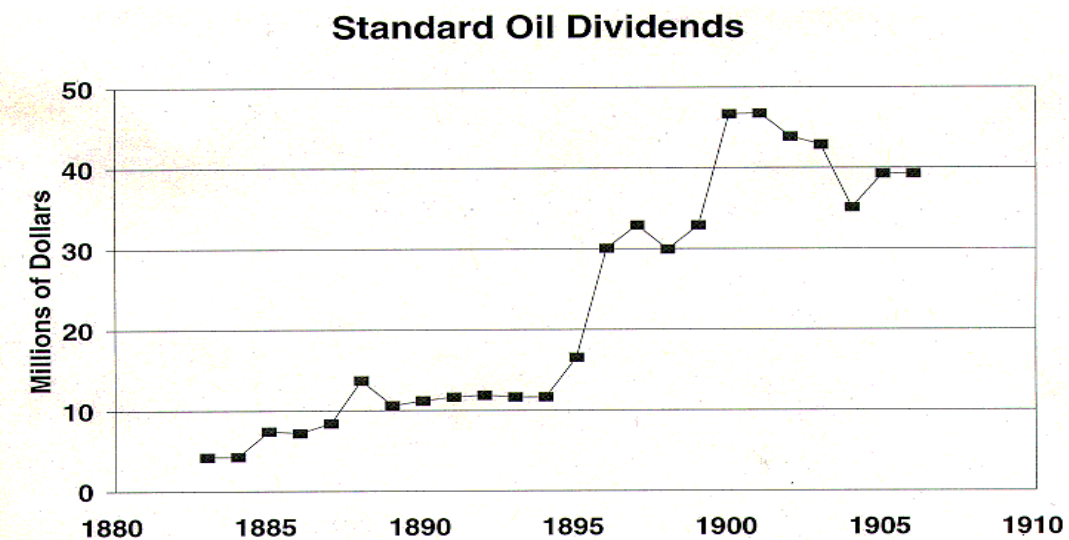
Διάγραμμα 12

ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ. ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ STANDARD OIL

Διάγραμμα 13

ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ STANDARD OIL

Το 1909 το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ στράφηκε κατά της Standard Oil για παραβίαση του αντιμονοπωλιακού νόμου. Το 1911 με απόφαση του Ανώτατου δικαστηρίου η Standard Oil υποχρεώθηκε να διασπαστεί σε 34 εταιρείες καταλογίζοντας στην εταιρεία σωρεία παράνομων πράξεων. Δύο από τις εταιρείες αυτές ήσαν οι Standard Oil Company of New Jersey, η οποία είχε το εμπορικό σήμα Esso, και από το 1950 άρχισε να επεκτείνει τη σχέση της με την Humble Oil & Refining Co με την οποία και συγχωνεύτηκε το 1959 κατέχοντας το σύνολο σχεδόν των μετοχών της. Το 1972 η Standard Oil Company of New Jersey μετονομάστηκε σε Exxon.

Η δεύτερη μεγάλη εταιρεία που προήλθε από τη διάσπαση της Standard Oil ήταν η Standard Oil Company of New York (Sokony) η οποία εξαγόρασε το 1925 την Magnolia Petroleum Company, ιδρυμένη το 1911, η οποία λειτουργούσε πλέον με το σήμα της αλλά ως θυγατρική της. Το 1931 η Sokony συγχωνεύτηκε με την Vacuum Oil Co. Από το 1933 η Sokony χρησιμοποιούσε το εμπορικό όνομα Mobiloil για σήμα κατατεθέν. Η Standard Oil Company of New Jersey είχε στην νοτιοανατολική Ασία γεωτρήσεις εξόρυξης πετρελαίου και διυλιστήρια στην Ινδονησία ενώ δεν είχε δίκτυα εμπορίας, τα οποία είχε η Sokony. Το 1933 οι δύο εταιρείες συγχωνεύτηκαν, δημιουργώντας την Standard Vacuum Oil Co, η οποία λειτουργούσε σε 50 χώρες, εκτός ΗΠΑ, μέχρι το 1962. Το 1955 η Standard Vacuum Oil Co μετονομάστηκε σε Sokony Mobil Oil Company και από το 1963 σε Mobil Oil.

Μια τρίτη εταιρεία ήταν η Standard Oil of Ohio η οποία συγχωνεύτηκε με την BP το 1978 ενώ μια τέταρτη ήταν η Standard Oil of Indiana η οποία το 1919 εξαγόρασε την Dixie Oil Company of Louisiana και άρχισε να επεκτείνεται με εξαγορές, εκτός του αρχικά καθορισμένου χώρου δράσης της. Κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930 άνοιξε πολλές εγκαταστάσεις επεξεργασίας πετρελαίου και πετρελαιοπηγές. Το 1937 είχε πάνω από 1.000 πηγάδια άντλησης πετρελαίου. Το 1925 ξεκίνησε η σύνδεσή της με την Amoco της οποίας αργότερα πήρε και το όνομα. Πέρα από τα πετρέλαια η Standard Oil of Indiana επεξέτεινε τις δραστηριότητές της και στα χημικά με την εξαγορά, κατά τη διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, των Pan American Chemical Company και Indoil Chemical Company δίνοντας βάρος αρχικά στην παραγωγή εκρηκτικών και ιδιαίτερα του TNT. Μετά τον πόλεμο άρχισε γεωτρήσεις στον κόλπο του Μεξικού ενώ κατά τη δεκαετία του 1960 επεκτάθηκε στον Καναδά χρησιμοποιώντας όλο και πιο συχνά το όνομα Amoco.

Η ανακάλυψη πετρελαίου στο Pico Canyon οδήγησε στην ίδρυση της Pacific Coast Oil Company το 1879. Η διάσπαση της Standard Oil το 1911 σε εταιρείες με εδαφική βάση είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία και της Standard Oil of California (SoCal). Το 1933 πήρε άδεια από τη Σαουδική Αραβία να διεξάγει έρευνες στο έδαφός της για την ανεύρεση

κοιτασμάτων πετρελαίου τα οποία και βρέθηκαν το 1938 και δημιουργείται η θυγατρική της California-Arabian Standard η οποία μετονομάστηκε σε Oil Company American Arabian Oil Company (Aramco) το 1944. Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 βρέθηκε στη Σαουδική Αραβία το μεγαλύτερο γνωστό κοιτάσμα στον κόσμο και από το 1973 άρχισε η εξαγορά της από σαουδαραβικά κεφάλαια, διαδικασία που ολοκληρώθηκε τη δεκαετία του 1980 οπότε και μετονομάστηκε σε Saudi Arabian Oil Company.

Το 1979 η ένατη, κατά σειρά μεγέθους βιομηχανική εταιρεία, ήταν η Gulf Oil. Ιδρυμένη το 1901, μετά την ανακάλυψη πετρελαίου στο Texas, επεκτάθηκε το 1907 με μια σειρά συγχωνεύσεων ονομαζόμενη πλέον Gulf Oil Corporation ευρισκόμενη πάντα σε στενή σύνδεση με την Mellon Bank. Ξεκίνησε τη δραστηριότητά της με την κατασκευή ενός διυλιστηρίου και την κατασκευή ενός αγωγού 640 km για τη μεταφορά του πετρελαίου στο διυλιστήριό της, στο Port Arthur. Αρχικά τη συμφωνία για την εκμετάλλευση των πετρελαίων του Texas την κέρδισε η Shell αλλά κύμα αντιδράσεων, κατά της εισόδου των ξένων στην αμερικάνικη αγορά, την υποχρέωσε να εγκαταλείψει, το 1903, το συμβόλαιο που είχε υπογράψει και τη θέση της την κατέλαβε η Gulf Oil Corporation.

Η Gulf Oil διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη εξερεύνηση και εκμετάλλευση των πετρελαίων του κόλπου του Μεξικού και του Κουβέιτ. Το 1934 δημιουργήθηκε η Kuwait Oil Company με συνεργασία της Gulf Oil και της βρετανικής BP και οι πρώτες αποστολές πετρελαίου άρχισαν το 1946 ενώ το 1964 άρχισε και η παραγωγή φυσικού αερίου. Το φτηνό πετρέλαιο και φυσικό αέριο του Κουβέιτ ήταν εκείνο που επέτρεψε την παραπέρα επέκταση της Gulf Oil σε πολλές ξένες αγορές. Το ίδιο διαβόητες με το φτηνό πετρέλαιο ήσαν και οι σχέσεις της εταιρείας με την άρχουσα τάξη του Κουβέιτ και η πολιτική διαπλοκή τους.

Η Gulf Oil πέρα από τα πετρέλαια ήταν μεγάλος παραγωγός πλαστικών, πετροχημικών, αγροτικών χημικών προϊόντων και για ένα διάστημα και πυρηνικών. Κατά τη δεκαετία του 1970, οπότε και εμφανίζεται η κορύφωση της δράσης της, η εταιρεία επεξεργαζόταν 1,3 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου ημερησίως, απασχολούσε 58.000 εργαζόμενους σε διάφορες χώρες και το ενεργητικό της ανερχόταν σε 6.5 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 1974 η κυβέρνηση του Κουβέιτ εξαγόρασε το 60% των μετοχών της Kuwait Oil Company με το άλλο 40% να το μοιράζονται η Gulf Oil και η BP. Η απώλεια του φτηνού πετρελαίου του Κουβέιτ και η εμπλοκή των στελεχών της σε πολλά οικονομικά και πολιτικά σκάνδαλα είχαν σαν αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της Gulf Oil στα τέλη της δεκαετίας του 1970.

Πέρα όμως από τις μεγάλες αμερικάνικες πετρελαιοβιομηχανίες εξίσου μεγάλες βιομηχανίες πετρελαίου αναπτύχθηκαν και στην Ευρώπη. Το 1900 ο William D'Arcy, ένας πλούσιος Βρετανός που είχε γεννηθεί στην Αυστραλία, προχώρησε σε συμφωνία με τον σάχη της

Περσίας για την έρευνα και εξόρυξη πετρελαίου. Η συμφωνία έδινε το δικαίωμα στον D'Arcy να διεξάγει έρευνα για πετρέλαιο και μέταλλα σε όλη την Περσία εκτός από πέντε επαρχίες του βόρειου Ιράν. Η σύμβαση που υπογράφηκε είχε διάρκεια 60 χρόνων και το Ιράν θα έπαιρνε το 16% των ετήσιων κερδών μόνο, συν ένα ποσό 20.000 λιρών. Το 1908 βρέθηκε πετρέλαιο σε βάθος 360 μέτρων και το 1909 συστάθηκε η Anglo-Persian Oil Company (Aroc).

Η παραγωγή πετρελαίου άρχισε το 1913 και ένα διυλιστήριο χτίστηκε στο Abadan το οποίο ήταν το μεγαλύτερο διυλιστήριο του κόσμου κατά τα 50 πρώτα χρόνια της λειτουργίας του. Το 1912 η Aroc πήρε το δικαίωμα της διεξαγωγής έρευνας στα εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας και το 1927 βρήκε ένα τεράστιο κοιτάσμα στο Kirkuk του βόρειου Ιράκ και ιδρύσε την Iraq Petroleum Company.

Είναι ενδιαφέρον, για την κατανόηση της σύμφυσης κράτους εταιρειών, να αναφέρουμε εδώ πως το 1923 η Aroc έδωσε κρυφά στον Winston Churchill 5.000 λίρες για να ασκήσει πίεση στη βρετανική κυβέρνηση ώστε η Aroc να αποκτήσει το μονοπώλιο στην εκμετάλλευση των πόρων του Ιράν. Η βρετανική κυβέρνηση προσέφερε στην εταιρεία 2 εκατομμύρια λίρες, ήταν δηλαδή ο κύριος χρηματοδότης της εταιρείας, και σε αντάλλαγμα η Aroc απλά θα τροφοδοτούσε τη Βρετανία με πετρέλαιο.

Από τα μέσα όμως της δεκαετίας του 1920 η αντίδραση στο Ιράν ήταν έντονη για τους ληστρικούς όρους με τους οποίους η Aroc εκμεταλλευόταν το ιρανικό πετρέλαιο αλλά και γιατί με λογιστικά κόλπα η Aroc απέκρυπτε τα κέρδη της από την ιρανική κυβέρνηση και δεν απέδιδε ούτε το 16% των εσόδων της. Ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για τον επανακαθορισμό των όρων της σύμβασης. Μετά από πολλές κωλυσιεργίες και καθυστερήσεις μια νέα συμφωνία υπογράφηκε το 1933 η οποία μείωσε την παραχωρούμενη στην εταιρεία έκταση, την υποχρέωνε σε καταβολή φόρου εισοδήματος και την πληρωμή 750.000 λιρών ετησίως στην ιρανική κυβέρνηση. Τις περιοχές εκμετάλλευσης θα τις επέλεγε φυσικά η Aroc και η χρονική διάρκεια της νέας σύμβασης ήταν εξήντα χρόνια ενώ η εταιρεία μετονομάστηκε σε Anglo-Iranian Oil Company το 1935.

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η κατάσταση συνέχισε να παραμένει ίδια με κλοπή του ποσοστού που αναλογούσε στην ιρανική κυβέρνηση και με άθλιες συνθήκες δουλειάς για τους εργαζόμενους στην εταιρεία. Οι αντιδράσεις ήσαν πολλές και η ιρανική κυβέρνηση αποφάσισε το 1951 την εθνικοποίηση της Anglo-Iranian Oil Company. Η αντίδραση της βρετανικής κυβέρνησης ήταν άμεση και σε συνεργασία με τις ΗΠΑ και συνομοσία της CIA, ανέτρεψαν με πραξικόπημα τη νόμιμη κυβέρνηση του Mossandeh και εγκατέστησαν δουλική προς αυτούς κυβέρνηση. Η Anglo-Iranian Oil Company αποκαταστάθηκε και πάλι

αλλάζοντας την επωνυμία της σε British Petroleum το 1954. Επειδή η επαναφορά του προηγούμενου καθεστώτος ήταν αδύνατη δημιουργήθηκε μια νέα κοινοπραξία για την εκμετάλλευση των πετρελαίων του Ιραν με το 40% των μετοχών να ανήκει στη BP, ένα άλλο 40% σε πέντε αμερικάνικες εταιρείες και από 10% στη Shell Compagnie Francaise des Petroles και με τα κέρδη να μοιράζονται 50-50 με την ιρανική κυβέρνηση η οποία όμως δεν είχε δικαίωμα πρόσβασης στα βιβλία της εταιρείας. Το 1959 η BP επεκτάθηκε και πέρα από τη μέση Ανατολή στην Αλάσκα και στη Βόρεια Θάλασσα και το 1978 απέκτησε τον έλεγχο της Standard Oil of Ohio.

Το 1833 ο Marcus Samuel είχε ένα κατάστημα που πουλούσε κοχύλια, κάτι που ήταν στη μόδα, και αποφάσισε να ανοίξει ένα κατάστημα και στο Λονδίνο όπου θα πωλούσε κοχύλια και αντίκες. Το κατάστημα πήγε καλά και γρήγορα άρχισε να εισάγει κοχύλια από την Άπω Ανατολή. Μια όμως και έφτασε στην Άπω Ανατολή μεγάλωσε τον αριθμό των ειδών που εμπορευόταν. Εξήγε βρετανικά μηχανήματα και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα στην εκβιομηχανιζόμενη Ιαπωνία και εισήγαγε ρύζι, πορσελάνες και μετάξι στην Μέση Ανατολή και στη Βρετανία. Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού του στην Ιαπωνία άρχισε να ενδιαφέρεται για το πετρέλαιο. Κατά τη δεκαετία του 1880 ο Rothschilds είχε επενδύσει πολλά στη δημιουργία σιδηροδρόμων και γραμμών μεταφοράς του ρώσικου πετρελαίου του Μπακού στη Μαύρη θάλασσα και από εκεί με πλοία μεταφερόταν στις αγορές όλου του κόσμου.

Η μεταφορά του πετρελαίου γινόταν μέσα σε βαρέλια τα οποία καταλάμβαναν πολύ χώρο και υπήρχε και ο κίνδυνος να σπάσουν. Οι Samuel αποφάσισαν και έκαναν πράξη τη μεταφορά χύμα πετρελαίου με πλοία τα οποία διήλθαν από τη διώρυγα του Σουέζ. Συνεργαζόμενοι με μια εταιρεία του Rothschilds, την Bnito, και έχοντας δεξαμενές σε λιμάνια της Άπω Ανατολής το δεξαμενόπλοιο Murex, ένα από τα οκτώ δεξαμενόπλοια των Samuels, πέρασε τη διώρυγα του Σουέζ το 1892. Η εταιρεία μεταφοράς πετρελαίου των Samuels ονομάστηκε Shell Transport and Trading Company. Την ίδια περίπου περίοδο πετρέλαιο εξαγόταν και στη Σουμάτρα, στις ανατολικές Ινδίες, η οποία ήταν ολλανδική αποικία. Μια εταιρεία είχε συσταθεί το 1890 για την εκμετάλλευση αυτού του πετρελαίου, η Royal Dutch Petroleum Company. Οι Samuels, αφήνοντας τους Ρώσους, μετέφεραν το ενδιαφέρον τους στη Βόρνεο όπου και ήρθαν σε επαφή με Royal Dutch Petroleum Company. Καθώς, στις αρχές του εικοστού αιώνα η σκιά της Standard Oil έπεφτε βαριά πάνω σε όλες τις πετρελαϊκές εταιρείες οι δύο ολλανδικές εταιρίες αποφάσισαν να ενώσουν τις δυνάμεις τους με την πλήρη συγχώνευσή τους το 1907 και τη δημιουργία της Royal Dutch Shell Group με την Royal Dutch να κατέχει το 60% και την Shell το 40%.

Το 1919 η Shell πήρε τον έλεγχο της Mexican Eagle Petroleum Company και το 1921 ιδρύθηκε η Shell-Mexx Limited ενώ το 1932 τα τμήματα εμπορίας της Shell-Mexx και της BP συγχωνεύτηκαν δημιουργώντας την Shell -Mexx and BP Ltd κάτι που διήρκεσε ως το 1975. Κατά τη διάρκεια της ναζιστικής διακυβέρνησης της Γερμανίας η Shell έχει κατηγορηθεί ότι χρησιμοποίησε εργασία κρατουμένων σε στρατόπεδα συγκέντρωσης όπως και η IG Farben η Krupp και πολλοί άλλοι. Από το 1929 η Shell επεξέτεινε την δραστηριότητά της και σε άλλους τομείς ιδρύοντας μια χημική βιομηχανία την Shell Chemicals με πρώτη δραστηριότητά της την παραγωγή αμμωνίας. Το 1973 ίδρυσε την BP Solar η οποία έχει σαν δραστηριότητα την ανάπτυξη συστημάτων ηλιακής ενέργειας.

Οι παραπάνω έξι εταιρείες μαζί με την εταιρεία Texaco, η οποία δεν δραστηριοποιήθηκε στην παραγωγή αλλά μόνο στην εμπορία των προϊόντων του πετρελαίου, αποτέλεσαν τις λεγόμενες επτά αδερφές. Ήσαν οι εταιρείες που από τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα μέχρι και τη δεκαετία του 1970 καθόριζαν την πετρελαϊκή πολιτική. Καθόριζαν τις τιμές, την παραγωγή, την έρευνα και οι πολιτικές τους παρεμβάσεις καθώς και τα οικονομικά και περιβαλλοντικά σκάνδαλά τους είναι από τις πιο μαύρες σελίδες στην ιστορία του καπιταλισμού. αιώνα.

Παρακολουθήσαμε ήδη πως η αγορά πετρελαίου εκίνησε στις ΗΠΑ σχεδόν απόλυτα μονοπωλημένη και πως υποχρεώθηκε να διασπαστεί σε επιμέρους εταιρείες με την εφαρμογή του νόμου Sherman. Στα τέλη της δεκαετίας του '20, μαζί με τη μεγάλη ζήτηση του πετρελαίου, ξεκινάνε και οι πρώτες κόντρες των μεγάλων πετρελαϊκών επιχειρήσεων, εξαιτίας της διαμάχης για τον έλεγχο των αγορών. Πρωτοστάτες του πολέμου, η «Shell», που μάχεται εναντίον της ESSO. Τότε, οι «εφτά αδελφές» προχωρούν στη δημιουργία του πρώτου πετρελαϊκού «καρτέλ», ο κανόνας του οποίου ήταν «πέρα από τις όποιες διαφορές μας, ενωνόμαστε και δεν αφήνουμε κανέναν πέρα από εμάς να δραστηριοποιηθεί στον πετρελαϊκό τομέα». Ουσιαστικά, η δημιουργία του πρώτου καρτέλ στόχευε, και το πέτυχε σ' ένα μεγάλο βαθμό, στο μοίρασμα των αγορών, στον καθορισμό των τιμών, και την απομάκρυνση του οιοδήποτε ανεπιθύμητου στον τομέα. Η πολιτική του καρτέλ είχε ως αποτέλεσμα τις αντιδράσεις, τόσο των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, όσο και των καταναλωτριών, μια και η κατανάλωση του πετρελαίου αυξάνεται κατακόρυφα.

Η πρώτη αντίδραση προέρχεται από το Μεξικό, που, στα τέλη της δεκαετίας του '30, (1938) εθνικοποιεί την πετρελαϊκή του βιομηχανία, με αποτέλεσμα οι πετρελαϊκές επιχειρήσεις να στραφούν στη Βενεζουέλα. Το 1948 όμως, στη Βενεζουέλα, έρχεται στην εξουσία η «Δημοκρατική Δράση» και στο πρόγραμμά της είναι η εθνικοποίηση των πετρελαιοπηγών. Το πρώτο, όμως, που κάνει, είναι να απαιτήσει από τις ξένες πετρελαϊκές επιχειρήσεις το

50% των κερδών. Αυτό δεν άρεσε στις εταιρίες και, σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιβάλλεται στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο ανεπισημως στηρίχτηκε από τις πολυεθνικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις. Η «Δημοκρατική Δράση» 10 χρόνια αργότερα έρχεται στην εξουσία, αυτή τη φορά με εκλογές, με αποτέλεσμα να προκύψει εκατέρωθεν (Βενεζουέλα - εταιρίες) συμβιβασμός, χωρίς να θίγεται του συμφέρον κανενός...

Το 1951 ξεσπάει επανάσταση στο Ιράν, υπό τον Μοσαντέκ και όταν κατακτά την εξουσία εθνικοποιεί τις εγκαταστάσεις της Αγγλο-Περσικής. Τα δύο χρόνια του Μοσαντέκ στην εξουσία δεν εξάγεται ιρανικό πετρέλαιο, αφού ήταν του δόγματος «παράγουμε όσο χρειαζόμαστε». Με αμερικανική παρέμβαση στα εσωτερικά του Ιράν, ανατρέπεται ο Μοσαντέκ, και τα ηνία της διακυβέρνησης αναλαμβάνει ο αμερικανόφιλος δικτάτορας Παχλεβί, ο οποίος έρχεται από τη Ρώμη, και θα μετατρέψει το Ιράν σε ξέφραγο αμπέλι των Αμερικανών, οι οποίοι εκτόπισαν και τους Άγγλους από την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών της χώρας.

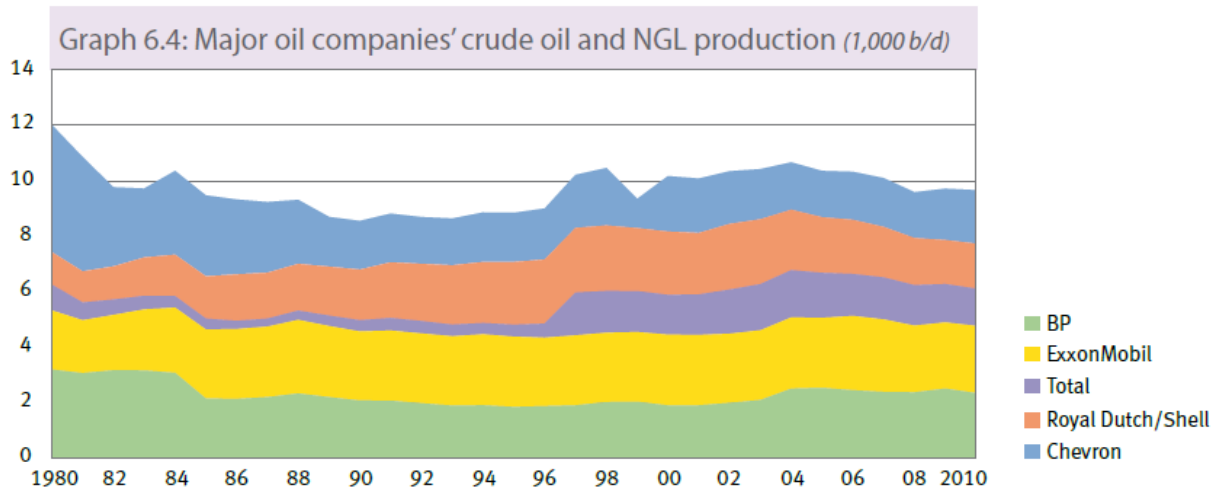
Οι επτά αδελφές, οι εταιρείες δηλαδή που ήλεγχαν την παραγωγή και την αγορά πετρελαίου ήταν οι εξής: Η «EXXON» (η οποία ήταν η συνέχεια της «Standard» του Νιου Τζέρσεϊ η οποία μετονομάστηκε σε ESSO και το 1972 EXXON). Η «Mobil oil» (η οποία προέκυψε από την «Standard» της Νέας Υόρκης). Η «Chevron» (η μετεξέλιξη της «Standard» της Καλιφόρνιας). Οι άλλες «αδελφές» του πετρελαίου ήταν οι επίσης αμερικανικές «Gulf Oil» και η «TEXACO». Την επτάδα συμπλήρωναν η ολλανδοβρετανική «Royal Dutch - Shell» και η βρετανική «British Petroleum», γνωστότερη ως «BP». Μετά από συγχωνεύσεις και εξαγορές οι επτά αδελφές έγιναν πέντε ολιγοπωλόντας ακόμη περισσότερο τον κλάδο.

Η «Chevron» εξαγόρασε την «TEXACO» (η οποία δραστηριοποιόταν μόνο στην εμπορία πετρελαιοειδών) δημιουργώντας την Chevron TEXACO Corp. Η «EXXON» και η «Mobil oil» συνενώθηκαν δημιουργώντας έτσι τη μεγαλύτερη εταιρεία στον κλάδο. Οι πέντε επομένως μεγαλύτερες εταιρείες πετρελαιοειδών είναι: η αμερικανικών συμφερόντων EXXON – MOBIL, η ολλανδοβρετανικών συμφερόντων SHELL, η βρετανοσαουδαραβική BP AMOCO - ARCO, η επίσης αμερικανική CHEVRON TEXACO CORP και η γαλλικών συμφερόντων TOTAL - FINA – ELF.

Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε κατά σειρά , την παραγωγή, τα έσοδα, τα καθαρά κέρδη και τα αποθέματα των παραπάνω πέντε κυρίαρχων εταιρειών πετρελαίου.

Διάγραμμα 14

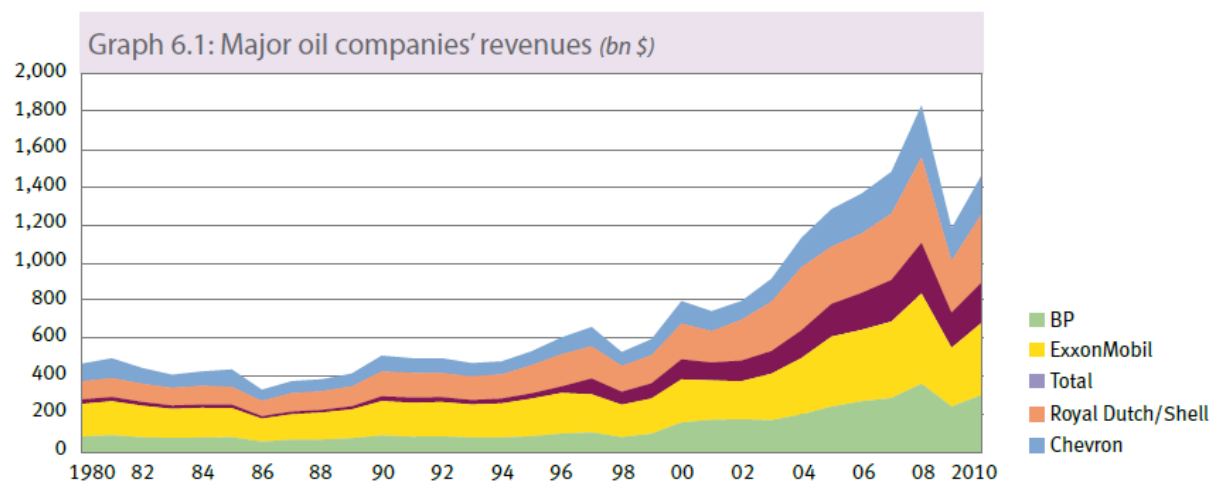
Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1980-2010

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 15

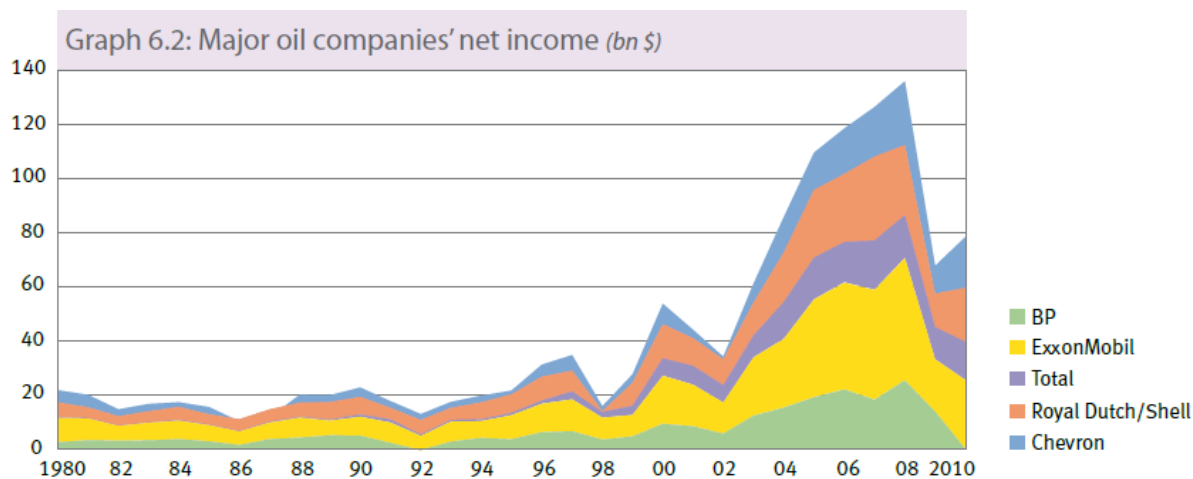
ΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1980-2010

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 16

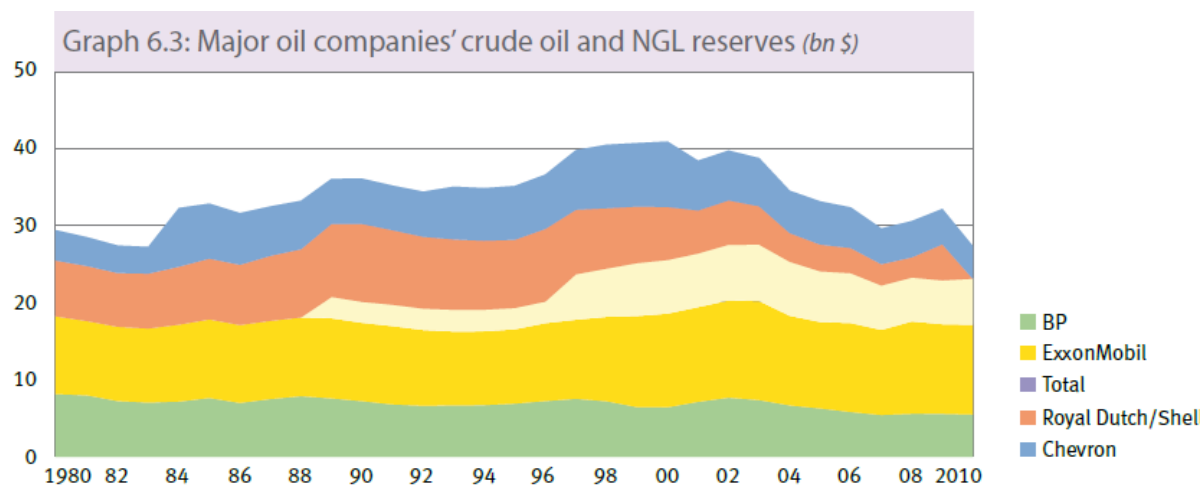
ΤΑ ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1980-2010

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 17

ΤΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1980-2010

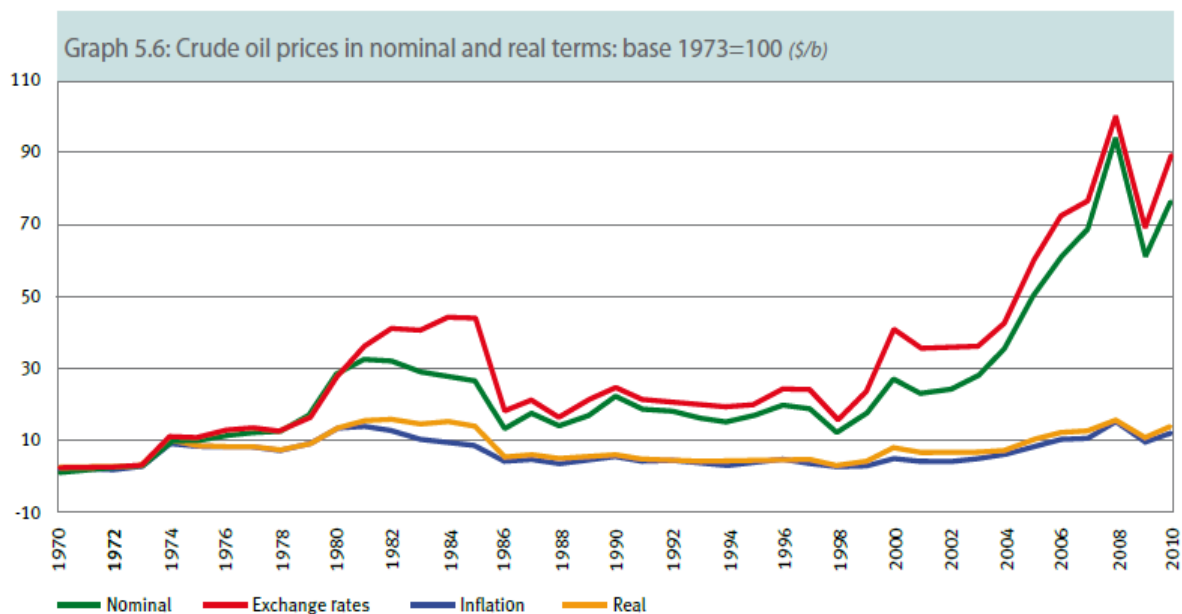
http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Από τα διαγράμματα που προηγήθηκαν παρατηρούμαι πως από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 τα έσοδα και τα κέρδη των πέντε βασικών ολιγοπολιακών παικτών στην αγορά πετρελαίου απογειώνονται. Αυτό δεν οφείλεται στη μεγαλύτερη παραγωγή και εμπορία πετρελαίου. Αυτή, καθώς δείχνει το διάγραμμα 11 παρέμενε ουσιαστικά σταθερή σε όλη τη

χρονική περίοδο 1980-2010 με μια μικρή άνοδο κατά το 2000-2004 ενώ κατά το επόμενο χρονικό διάστημα 2004-2010 η παραγωγή πετρελαίου μειώνεται πάλι. Η εκτίναξη επομένως των εσόδων και των καθαρών κερδών των μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών κατά τη δεκαετία του 2010 δεν οφείλεται στην αύξηση της παραγωγής του και την επέκταση της αγοράς αλλά στην τεράστια αύξηση της τιμής του πετρελαίου μέσα από τη χειραγώγηση της τιμής στο χρηματιστήριο εμπορευμάτων. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη μεταβολή της τιμής του αργού πετρελαίου από το 1970 ως το 2010. Έτος βάσης χρησιμοποιείται στο διάγραμμα το 1973 και είναι ίσον με εκατό.

Διάγραμμα 18

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. 1970-2010. ΒΑΣΗ 1973=100

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Στους επόμενους πίνακες βλέπουμε τα δεδομένα, οικονομικά και παραγωγής τόσο αργού πετρελαίου όσο και φυσικού αερίου, των μεγαλύτερων πετρελαϊκών εταιρειών για τα έτη 2007 ως 2011 στις ΗΠΑ και σε δολάρια.

Table 3. Crude Oil Production of the Five Major Oil Companies

(millions of barrels per day)

	2007	2008	2009	2010	2011
ExxonMobil	2.6	2.4	2.4	2.4	2.3
Chevron	1.7	1.6	1.9	1.9	1.8
BP plc	2.4	2.4	2.5	2.4	2.1
Royal Dutch Shell plc	1.8	1.7	1.7	1.7	1.7
ConocoPhillips	1.0	1.0	1.0	1.0	0.7
Total	9.5	9.1	9.5	9.4	8.6

Source: Oil Daily, *Profit Profile Supplements*, various dates, and company earning reports.

Table 4. Natural Gas Production of the Five Major Oil Companies

(MMcf/d)

	2007	2008	2009	2010	2011
ExxonMobil	9.4	9.1	9.3	12.1	13.1
Chevron	5.0	5.1	5.0	5.0	4.9
BP plc	8.1	8.3	8.5	8.4	7.5
Royal Dutch Shell plc	8.2	8.6	8.5	9.3	9.0
ConocoPhillips	5.1	4.8	4.9	4.6	2.9
Total	35.8	35.9	36.2	39.4	37.4

Source: Oil Daily, *Profit Profile Supplements*, various dates, and company earning reports.

Table 1. U.S. Refiners Acquisition Cost of Crude Oil

(dollars per barrel)

	2007	2008	2009	2010	2011
Composite	67.94	94.74	59.29	76.69	101.61
Domestic	69.65	98.47	59.49	77.96	100.29
Imported	67.04	92.77	59.17	75.88	102.55

Source: Energy Information Administration. Available at <http://www.eia.doe.gov>.

Notes: 2011 data are through November 2011. The composite price is the weighted average of the prices of domestic and imported crude oils.

Table 2. Total Revenues of the Five Major Oil Companies

(billions of dollars)

	2007	2008	2009	2010	2011
ExxonMobil	404.5	477.3	310.6	383.2	486.4
Chevron	220.9	273.0	171.6	204.9	244.4
BP plc	291.4	365.7	246.1	308.9	386.4
Royal Dutch Shell plc	355.8	458.4	285.1	378.1	470.2
ConocoPhillips	194.5	246.2	152.8	198.6	251.2
Total	1,467.1	1,820.6	1,166.2	1,473.7	1,838.6

Source: Oil Daily, *Profit Profile Supplements*, various dates and company earning reports.

Notes: Total revenues result from global sales and other sources.

<http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42364.pdf>

Table 6. Net Incomes of the Five Major Oil Companies

(millions of dollars)

	2007	2008	2009	2010	2011
ExxonMobil	40,610	45,220	19,280	30,460	41,060
Chevron	18,688	23,931	10,483	19,024	26,895
BP plc	17,287	25,593	16,578	-3,719	25,700
Royal Dutch Shell plc	27,564	26,277	12,518	20,127	28,625
ConocoPhillips	11,891	-16,998	4,858	11,358	12,436
Total	116,040	104,023	63,717	77,250	132,916

Source: Oil Daily, Profit Profile Supplements, various dates and company earnings reports.

Notes: Net income is earned from global operations. BP plc and Royal Dutch Shell plc net incomes are replacement cost profits and current cost of supplies profits, respectively, measures close to U.S. accounting standards.

<http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42364.pdf>

Ένα σημαντικότατο ζήτημα που συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία και τη δράση των καρτέλ είναι αυτό της τιμής. Είδαμε ήδη παραπάνω την εκτίναξη των εσόδων και των κερδών των πετρελαϊκών εταιρειών κατά τη δεκαετία του 2000 και αναφέραμε πως αυτό συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με την εκτίναξη των τιμών του αργού πετρελαίου. Ας ασχοληθούμε λίγο τώρα με τον τρόπο διαμόρφωσης των τιμών του πετρελαίου. Η τιμή του αργού πετρελαίου βασίζεται στην τιμή ορισμένων τύπων αναφοράς, οι οποίοι είναι το αργό Brent, που παράγεται στη Βόρεια Θάλασσα και στο οποίο βασίζονται οι τιμές των αργών με προορισμό την Ευρώπη, το αργό West Texas Intermediate (WTI), στο οποίο βασίζονται οι τιμές των αργών με προορισμό την Αμερική, και τα αργά πετρέλαια Oman και Dubai για πωλήσεις προς την Ασία.

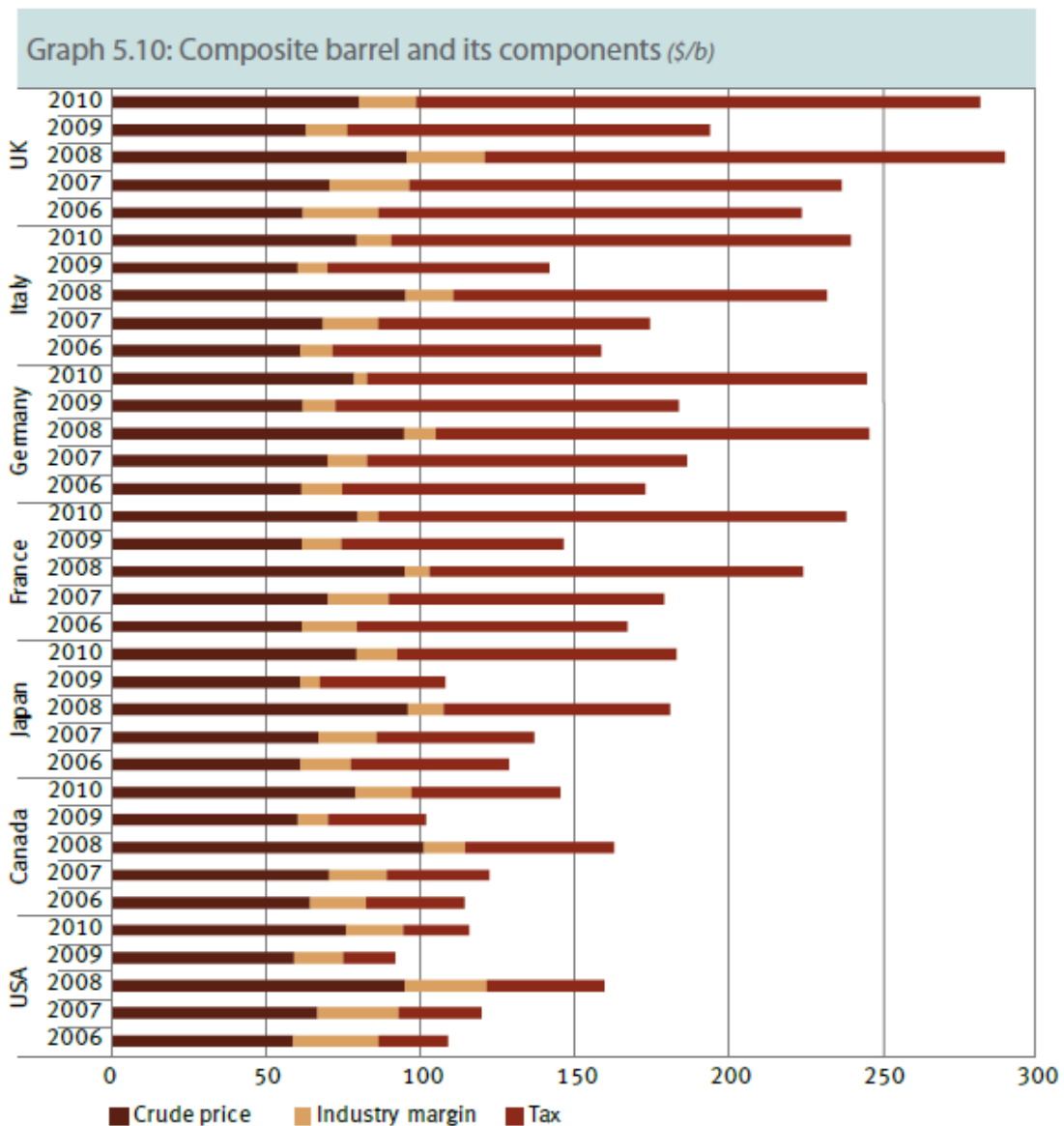
Οι τιμές του Brent και του WTI καθορίζονται από τα διεθνή Χρηματιστήρια. Το Brent διαπραγματεύεται στο International Petroleum Exchange (IPE) του Λονδίνου και στο SIMEX της Σιγκαπούρης και το WTI (η πιο γνωστή ονομασία του είναι ελαφρύ αμερικανικό αργό) στο New York Mercantile Exchange (NYMEX) της Νέας Υόρκης. Η εμπορία τους γίνεται με τη μορφή προθεσμιακών τίτλων (futures), δηλαδή με συμβόλαια αγοράς ή πώλησης, τα οποία πρέπει να υλοποιηθούν σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές στο μέλλον, είτε με φυσική παράδοση, είτε με εκκαθάριση. Οι προθεσμιακοί τίτλοι έχουν διάρκεια από έναν έως 12 μήνες, αλλά ο μεγάλος όγκος των συναλλαγών πραγματοποιείται με συμβόλαια διάρκειας μέχρι και τρεις μήνες. Από τη στιγμή, που η τιμή του πετρελαίου καθορίζεται σε χρηματιστηριακό επίπεδο, είναι δεδομένο και πανθομολογούμενο ότι παίζονται

κερδοσκοπικά παιχνίδια, από αυτούς που ελέγχουν το πετρέλαιο, δηλαδή τις μεγάλες πετρελαϊκές εταιρίες.

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την τελική τιμή του πετρελαίου σε διάφορες αναπτυγμένες χώρες καθώς και τις επί μέρους συνιστώσες που διαμορφώνουν την τελική τιμή.

Διάγραμμα 19

Η ΤΕΛΙΚΗ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΒΑΡΕΛΙΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

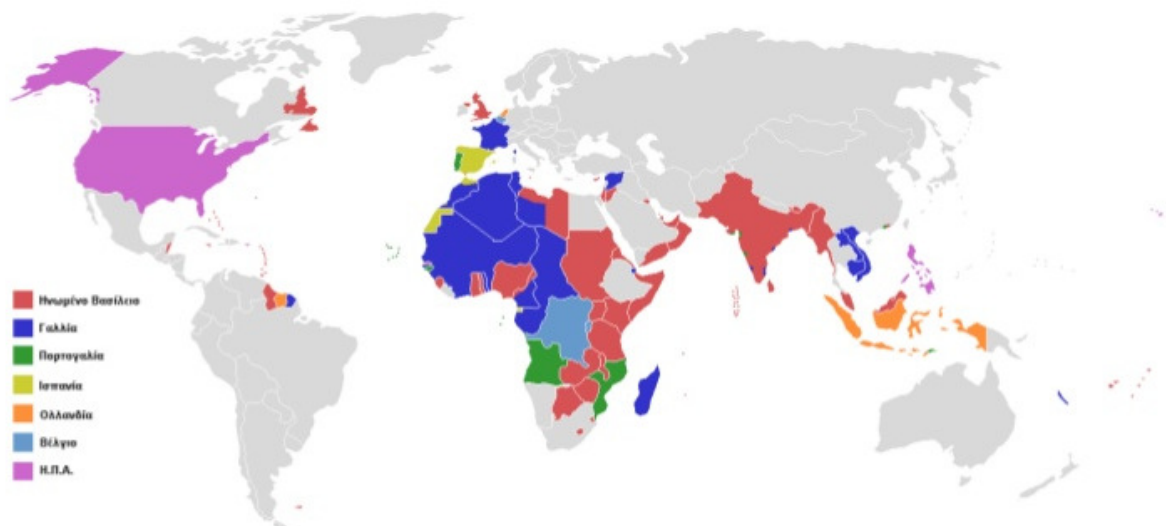
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 1945-1975

Από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα οι μεγάλες καπιταλιστικές χώρες και ιδιαίτερα η Βρετανία, η Γαλλία, η Ολλανδία και το Βέλγιο καθώς και οι παλιές αποικιοκρατικές δυνάμεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Στον επόμενο χάρτη βλέπουμε την κατανομή των αποικιών ανά χώρα αμέσως μετά το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο.

ΧΑΡΤΗΣ 3

Οι αποικίες αμέσως μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο

<http://www.slideshare.net/dromeas/1450-1970>

Οι αποικίες αποτελούσαν πηγές πρώτων υλών για τις μητροπόλεις αλλά και αγορές με προνομιακή πρόσβαση. Γράφει ο Landes: «Ας ακούσουμε τον Πολ Λερούά-Μπελιέ να εξηγεί στους Γάλλους ψηφοφόρους γιατί ο ιμπεριαλισμός είναι καλό πράγμα: <Η πιο χρήσιμη λειτουργία που εκτελούν οι αποικίες ...είναι να παρέχουν στο εμπόριο της μητρόπολης μια έτοιμη αγορά, ώστε να λειτουργεί και να διατηρείται η βιομηχανία της και να προμηθεύουν τους κατοίκους της μητρόπολης –βιομήχανους εργάτες ή καταναλωτές – με αυξημένα κέρδη, μισθούς ή εμπορεύματα>» (Landes: Ο πλούτος και η φτώχεια των Εθνών. Σελίδα 525)

Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος και τα γεωστρατηγικά και πολιτικά αποτελέσματα που επήλθαν μετά το τέλος του άλλαξαν τα δεδομένα στα πεδία της διεθνούς πολιτικής και τις ισορροπίες μεταξύ των διεθνών πολιτικών δρώντων. Η βασική μεταβολή στη διεθνή πολιτική σκηνή μπορεί να επικεντρωθεί κυρίως στη μείωση της ισχύος των παλιών ιμπεριαλιστικών αποικιοκρατικών δυνάμεων- Βρετανία, Γαλλία, Ισπανία, Πορτογαλία- και την αύξηση της ισχύος της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και των συμμάχων της του σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Παράλληλα με τις μεταβολές αυτές οι μεταβολές στο εσωτερικό των κοινωνιών των αποικιών είχαν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία κινημάτων κατά των αποικιοκρατικών μητροπόλεων σε μια σειρά από αποικίες. Μέσα επομένως στα πλαίσια του ψυχρού πολέμου νέες δυνατότητες αναπτύχθηκαν για την αποτίναξη της αποικιοκρατικής εκμετάλλευσης.

Μια σειρά νέων χωρών εμφανίζεται στον παγκόσμιο χάρτη μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Έτσι στον επόμενο πίνακα βλέπουμε μια σειρά χωρών αποικιών που απέκτησαν την ανεξαρτησία τους από το 1945 και μετά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΧΩΡΑ	ΕΤΟΣ	ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ
ΙΝΔΟΚΙΝΑ-ΒΙΕΤΝΑΜ	1945	ΓΑΛΛΙΑ
ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	1946	ΗΠΑ
ΙΝΔΙΑ	1947	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΒΙΡΜΑΝΙΑ	1948	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΚΕΪΛΑΝΗ	1948	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΛΙΒΥΗ	1951	
ΛΑΟΣ	1952	ΓΑΛΛΙΑ
ΚΑΜΠΟΤΖΗ	1952	ΓΑΛΛΙΑ
ΓΑΛΛΙΚΗ ΙΝΔΙΑ	1954	ΓΑΛΛΙΑ
ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΜΑΛΑΙΣΙΑ	1957	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΝΙΓΗΡΙΑ	1960	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΚΟΥΒΕΪΤ	1961	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΚΑΤΑΡ	1961	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	1961	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΓΚΟΑ	1961	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΑΛΓΕΡΙΑ	1962	ΓΑΛΛΙΑ

ΒΟΡΝΕΟ	1963	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	1963	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΑΓΚΟΛΑ	1975	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΤΙΜΟΡ	1975	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ
ΜΠΡΟΥΝΕΪ	1984	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΧΟΝΓΚ ΚΟΓΚ	1997	ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΜΑΚΑΟ	1999	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Μια σειρά από νέες χώρες μπαίνουν επομένως στη διεθνή πολιτική σκηνή από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και μετά. Οι μεταβολές στο διεθνές πολιτικό περιβάλλον είχε σαν αποτέλεσμα πέρα από τους δύο συνασπισμούς, του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ένας νέος συνασπισμός κρατών να ιδρυθεί. Το Κίνημα των Αδεσμεύτων Χωρών. Ένας συνασπισμός που δεν ανήκαν σε κανένα από τους δύο κυρίαρχους συνασπισμούς της περιόδου του ψυχρού πολέμου. Η ίδρυση του Κινήματος των Αδεσμεύτων Χωρών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο όραμα τριών ηγετών της εποχής: του Gamal Abdel Nasser της Αιγύπτου, του Jawaharlal Nehru της Ινδίας και του Josip Broz Tito της Γιουγκοσλαβίας. Σκοπός του κινήματος, σύμφωνα με τη διακήρυξη της Αβάνας (1978) είναι να διασφαλίσει «την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την ασφάλεια των αδέσμευτων χωρών στον αγώνα τους ενάντια στον ιμπεριαλισμό, την αποικιοκρατία, το ρατσισμό και όλες τις μορφές ξένης επιθετικότητας, κατοχής, κυριαρχίας, ανάμειξης ή ηγεμονίας, καθώς και εναντίον των μεγάλων δυνάμεων και των συνασπισμών ισχύος. Η διαδικασία ανάδυσης των νέων κρατών αλλά και η Κίνηση των Αδεσμεύτων ήταν μια διαδικασία επίπονη και με σκαμπανεβάσματα καθώς έπρεπε να εξισορροπηθούν πολλές φορές συγκρουόμενες πολιτικές και συμφέροντα.

Όπως γράφει η Αναστασία Κυριακού « Η Colleen Roach τοποθετεί την ίδρυση του Κινήματος των Αδέσμευτων Χωρών στη συνάντηση του 1955 στο Bandung της Ινδονησίας, όπου υιοθετήθηκαν οι «10 Αρχές του Bandung» κάνοντας λόγο, μεταξύ άλλων, για σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, της εθνικής κυριαρχίας και της δικαιοσύνης, για ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών, για φυλετική ισότητα και για μη συμμετοχή σε στρατιωτικές επιχειρήσεις που θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των δύο μεγάλων δυνάμεων. Στην πρώτη Σύνοδο Κορυφής του ΚΑΧ, το 1961 στο Βελιγράδι, οι είκοσι πέντε χώρες που συμμετείχαν επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για την υποστήριξη του αγώνα κατά του αποικιακού ζυγού, και για γενικότερη ειρήνευση στον πλανήτη μακριά από κάθε αμερικανο-σοβιετική επιρροή.» http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/5/780.pdf.

Βασικές επιδιώξεις των Αδεσμεύτων χωρών όπως αυτές έχουν συνομολογηθεί κατά καιρούς είναι οι ακόλουθες δέκα:

1. Η εξασφάλιση ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των λαών.
2. Η καταπολέμηση της αποικιοκρατίας, του ιμπεριαλισμού και των φυλετικών διακρίσεων.
3. Ο σεβασμός της αυτοδιάθεσης των λαών και η ενίσχυση των επιδιωκόντων την ανεξαρτησία τους.
4. Η τήρηση της αρχής της μη επέμβασης και μη ανάμιξης ξένων δυνάμεων στα εσωτερικά των χωρών.
5. Η προσπάθεια ανάπτυξης μιας νέας οικονομικής τάξης πραγμάτων που να αμβλύνει υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών με υποανάπτυκτες ή χώρες υπό ανάπτυξη.
6. Η χάραξη και εφαρμογή αδέσμευτης και ανεξάρτητης από τις Μεγάλες Δυνάμεις εξωτερικής πολιτικής.
7. Η προσπάθεια εξασφάλισης κλίματος διεθνούς ύφεσης με την μεσολάβηση μεταξύ ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις (ΗΠΑ-Ρωσία) και τους αντιμαχόμενους συνασπισμούς.
8. Η προώθηση της παγκόσμιας ειρήνης μέσω των αφοπλισμών και της αποδέσμευσης.
9. Η δημιουργία ενιαίου μετώπου προμηθευτών των πρώτων υλών που να δύναται να επηρεάσει τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των βιομηχανικών κρατών με τις πρώην αποικίες τους. Και
10. Η προσπάθεια επίτευξης κατάστασης αυτάρκειας, αυτοδυναμίας, και αυτοεμπιστοσύνης έναντι των δυτικών χωρών.

Το 1960, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ψήφισε το Δήλωση σχετικά με την χορήγηση της Ανεξαρτησίας στις χώρες και τους λαούς που βρίσκονταν υπό αποικιοκρατικό καθεστώς. Το επόμενο έτος, το Κίνημα των Αδεσμεύτων επίσημα δημιουργήθηκε στο Βελιγράδι (1961), και ακολούθησε το 1964 με τη δημιουργία της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), η οποία προσπάθησε να προωθήσει μια Νέα Διεθνή Οικονομική Τάξη (NIEO). Η NIEO ήταν μια πολιτική που προσπάθησε να εξισορροπήσει το σύστημα του Bretton Woods του 1944, η οποία ήταν επωφελής για τα ισχυρά καπιταλιστικά κράτη και ιδιαίτερα για τις ΗΠΑ.

Γενικοί γραμματείς του «Κινήματος των Αδεσμεύτων» έχουν διατελέσει ο Γιουγκοσλάβος Τίτο (1961-1964), ο Αιγύπτιος Νάσερ (1964-1970), ο Αλγερινός Μπουμεντιέν (1970-1973), ο

Φιντέλ Κάστρο (1979-1983) και από το 2006 ο Ραούλ Κάστρο. Στις πρόσφατες συναντήσεις του «Κινήματος» παίζουν ρόλο και ο Ούγκο Τσάβες και ο Έβο Μοράλες.

Το Κίνημα των Αδεσμεύτων είχε σαν βασικό στόχο του την οικονομική και τεχνολογική σύγκλιση των υπό ανάπτυξη χωρών με τις αναπτυγμένες χώρες. Για την επίτευξη του στόχου αυτού οι Αδέσμευτοι προσπαθούσαν να ασκήσουν διεθνείς πολιτικές που ισορροπούσαν μεταξύ των δύο μεγάλων πολιτικών στρατοπέδων. Ο στόχος αυτός εκφράστηκε πολιτικά μέσα από την προώθηση των πολιτικών που εκφράστηκαν μέσα από τη Νέα Διεθνή Οικονομική Τάξη (New International Economic Order – NIEO). Οι βασικές αρχές του NIEO ήταν:

1. Οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ρυθμίζουν και να ελέγχουν τις δραστηριότητες των πολυεθνικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην επικράτειά τους.
 2. Θα πρέπει να είναι ελεύθερες να κρατικοποιούν ή να απαλλοτριώνουν ξένη ιδιοκτησία ώστε να εξυπηρετούνται πρωτίστως τα εθνικά συμφέροντα.
 3. Θα πρέπει να είναι ελεύθερες να δημιουργήσουν ενώσεις παραγωγών πρωτογενών προϊόντων και όλα τα άλλα κράτη πρέπει να αναγνωρίσουν αυτό το δικαίωμα και να απέχουν από τη λήψη οικονομικών, στρατιωτικών, ή πολιτικών μέτρων με στόχο τον περιορισμό του δικαιώματος αυτού.
 4. Το διεθνές εμπόριο θα πρέπει να βασίζεται στην εξασφάλιση σταθερών και δίκαιων τιμών για τις πρώτες ύλες, οι δασμοί πρέπει να είναι γενικοί και να μην υπάρχουν προτιμήσεις και δασμολογικές διακρίσεις και προτιμήσεις.
5. Οι αναπτυγμένες χώρες να παρέχουν οικονομική και τεχνική βοήθεια καθώς και μεταφορά τεχνολογίας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες χωρίς αποικιακές δεσμεύσεις.

Οι κύριες γραμμές της πολιτικής αυτής συμφωνήθηκαν κατά τη συνάντηση των Αδεσμεύτων στο Αλγέρι το 1973. Παρά τις αντιδράσεις, την καχυποψία και την εχθρότητα εκ μέρους των ΗΠΑ κυρίως το Κίνημα των Αδεσμεύτων επανήλθε το 1976 με τη σύνοδό του στην Τυνησία υιοθετώντας την απαίτηση νέων πολιτικών στο πεδίο της διαχείρισης των πληροφοριών και των ειδήσεων στο πλαίσιο αυτού που ονόμασαν Νέα Διεθνής Πληροφοριακή Τάξη (New International Information Order - NIIO). Οι προσπάθειες του Κινήματος των Αδεσμεύτων Χωρών για απεξάρτηση από την ιμπεριαλιστική κηδεμονία και

ηγεμονία περνούσαν μέσα από την πολιτική για αυτοδύναμη ανάπτυξη με πρώτο μέσο την πολιτική υποκατάστασης των εισαγωγών.

Βασικό όπλο τους, τόσο οικονομικό όσο και πολιτικό, ήταν το γεγονός πως οι χώρες τους ήσαν από τους μεγαλύτερους παραγωγούς πετρελαίου. Σε μια εποχή κατά την οποία οι αναπτυγμένες χώρες εξαρτούσαν την οικονομία τους όλο και περισσότερο από το πετρέλαιο αυτό αποτελούσε πράγματι ισχυρό διαπραγματευτικό πλεονέκτησα και ισχυρό όπλο στη διεθνή πολιτική. Δεν ήταν μόνο πως αποτελούσε την βασική ενεργειακή πηγή για τις μεταφορές και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας αλλά αποτελούσε και τη βάση των νέων τεχνολογιών πάνω στους οποίους στηριζόταν ο νέος και εξαιρετικά κερδοφόρος βιομηχανικός κλάδος των πετροχημικών.

Η UNCTAD, ωστόσο δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική στην εφαρμογή αυτής της νέας διεθνούς οικονομικής τάξης (NIEO), και οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες μεταξύ των βιομηχανικών χωρών και του Τρίτου Κόσμου όχι μόνο διατηρούνταν αλλά αυξάνονταν σε όλο το χρονικό διάστημα από το 1960 μέχρι σήμερα. Η απόσταση που χώριζε, και χωρίζει, τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες από αυτές υπό ανάπτυξη μεγαλώνει συνεχώς αντί να μειώνεται.

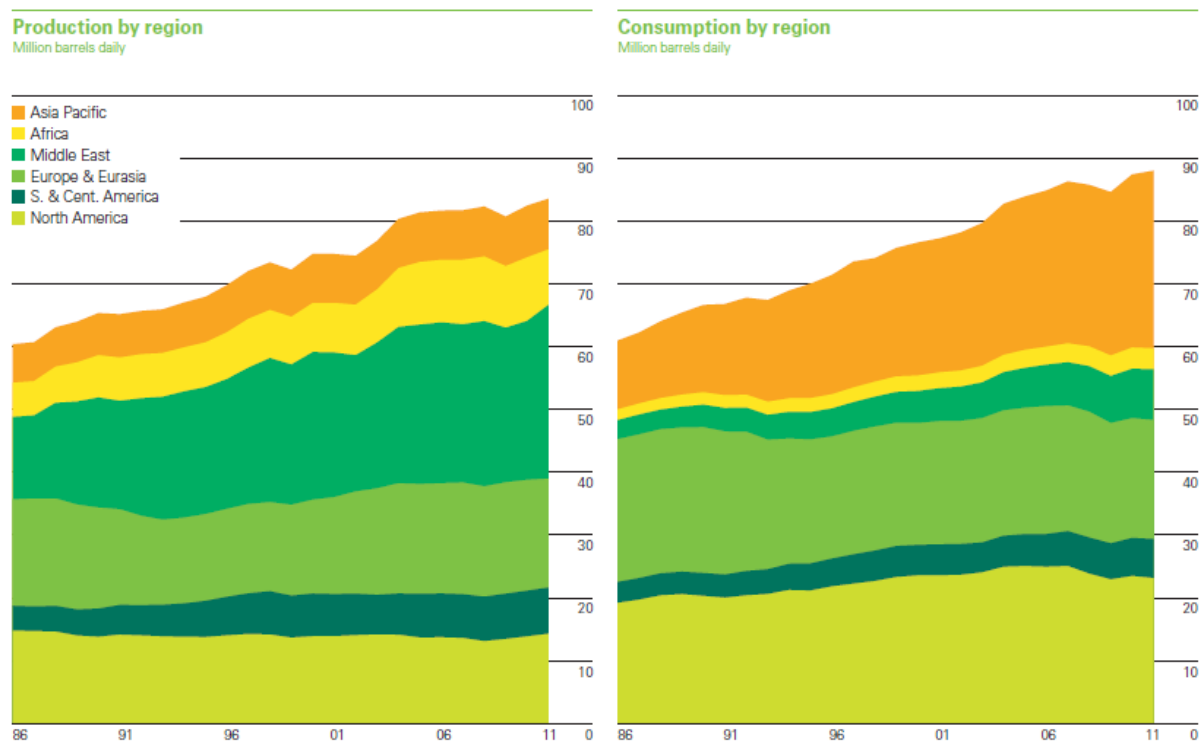
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ο ΟΡΕC

Μέσα στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον που περιγράψαμε οι χώρες παραγωγοί πετρελαίου ήταν μάλλον αναμενόμενο να προχωρήσουν σε πολιτικές κινήσεις που θα τους εξασφάλιζαν μεγαλύτερα κέρδη από τον εθνικό πλούτο τους και θα έβαζαν εμπόδια στην ασύδοτη δράση των πετρελαϊκών εταιρειών. Η αγορά πετρελαίου έχει μια σημαντικότερη ιδιομορφία. Οι χώρες παραγωγής και οι χώρες κατανάλωσης είναι διαφορετικές και το πετρέλαιο είναι ουσιαστικά φυσικό μονοπώλιο. Στα δύο διαγράμματα που ακολουθούν διαπιστώνουμε την αλήθεια της πρότασης πως οι χώρες παραγωγής του πετρελαίου είναι άλλες από αυτές στις οποίες και καταναλώνεται το πετρέλαιο.

Διάγραμμα 20

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ

http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

Ήδη και πριν τη δεκαετία του 1960 μια σειρά χωρών είχαν προχωρήσει σε παρόμοιες πολιτικές.

Το 1938 εθνικοποίηση του μεξικανικού πετρελαίου και μπούκοτάζ από τις αμερικάνικες εταιρείες.

Το 1948 η κυβέρνηση της Βενεζουέλας επέβαλε μοίρασμα 50-50 τοις εκατό των κερδών των πετρελαϊκών εταιρειών κάτι που προκάλεσε την ανατροπή της με πραξικόπημα.

Το 1951 η κυβέρνηση του Μοσαντέγκ προχώρησε στην εθνικοποίηση του ιρανικού πετρελαίου ενέργεια που προκάλεσε κι εδώ την πτώση της κυβέρνησής του.

Πολλές χώρες κατά τη δεκαετία του 1950 επιτυγχάνουν ένα μοίρασμα των κερδών από το πετρέλαιο 50-50 με τις εταιρείες. Κατά τη δεκαετία του 1960 αρκετές πετρελαιοπαραγωγές χώρες ιδρύουν εθνικές πετρελαϊκές εταιρείες. Οι χώρες αυτές είναι η Βενεζουέλα, το Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία, η Αλγερία, το Ιράκ και η Λιβύη.

Το 1970 η Συρία μπλόκαρε τον αγωγό πετρελαίου που μετέφερε μέσα από το έδαφός της το πετρέλαιο της Σαουδικής Αραβίας.

Μέσα στις παραπάνω συνθήκες ήταν μάλλον απολύτως αναμενόμενο οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες να ιδρύσουν μια ένωση που θα είχε σαν στόχο την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων τους και τη συντονισμένη αντίστασή τους απέναντι στις εταιρείες πετρελαίου στη διαμόρφωση της αγοράς πετρελαίου και των τιμών του. Είχε προηγηθεί η απόφαση για περιορισμό των εισαγωγών στις ΗΠΑ από τον Αϊζενχάουερ. Την ίδια περίοδο, οι «εφτά αδελφές» εκβιάζουν τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες να μειώσουν το ποσοστό των δασμών επί του πετρελαίου, προκειμένου ν' αντιμετωπίσουν την πτώση των τιμών στις διεθνείς αγορές, χάρη στην αυξανόμενη διακίνηση πετρελαίου από την ΕΣΣΔ. Αδιαφορώντας για τη τύχη των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, των οποίων τα μοναδικά έσοδα προέρχονταν από την εμπορία του πετρελαίου, το καρτέλ του πετρελαίου σφίγγει τη θηλιά γύρω από τις χώρες αυτές.

Σε μια προσπάθεια αντίδρασης τον Σεπτέμβριο του 1960 ιδρύθηκε στη Βαγδάτη του Ιράκ ο Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (OPEC), με την υπογραφή της συμφωνίας, από πέντε χώρες και συγκεκριμένα την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, το Ιράκ, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία και τη Βενεζουέλα. Τα παραπάνω αποτελούν και τα ιδρυτικά μέλη του Οργανισμού.

Πέρα από τα ιδρυτικά μέλη στον οργανισμό εντάχθηκαν αργότερα και άλλες χώρες. Οι χώρες που εντάχθηκαν αργότερα ήσαν: το Κατάρ (1961), Ινδονησία (1962), Λιβύη (1962), τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (1967), την Αλγερία (1969), Νιγηρία (1971), Ισημερινός (1973),

της Γκαμπόν (1975) και την Αγκόλα (2007). Παράλληλα και μια σειρά χωρών αποχώρησαν στο διάστημα από το 1990 και μετά. Οι χώρες που αποχώρησαν είναι: Από το Δεκέμβριο 1992 μέχρι τον Οκτώβριο του 2007 ο Ισημερινός είχε αναστείλει τη συμμετοχή του. Η Γκαμπόν έπαψε να είναι μέλος του το 1995 ενώ η Ινδονησία ανέστειλε τη συμμετοχή της τον Ιανουαρίου του 2009. Επί του παρόντος, ο Οργανισμός έχει συνολικά 12 χώρες μέλη. Ο ΟPEC είχε την έδρα του στη Γενεύη της Ελβετίας, κατά τα πρώτα πέντε χρόνια της ύπαρξής του. Από την 1^η Σεπτεμβρίου 1965 η έδρα του οργανισμού μετακόμισε στη Βιέννη της Αυστρίας.

Στον επόμενο χάρτη βλέπουμε τα κράτη μέλη του ΟPEC καθώς και το χρόνο εισόδου τους στον οργανισμό.

ΧΑΡΤΗΣ 4

Οι διακηρυγμένοι στόχοι του OPEC είναι:

1. Να συντονίζει και να ενοποιεί τις πολιτικές πετρελαίου μεταξύ των χωρών μελών, προκειμένου να εξασφαλίζει δίκαιες και σταθερές τιμές για τους παραγωγούς πετρελαίου.
2. Μια αποτελεσματική, οικονομική και τακτική προμήθεια του πετρελαίου από τις χώρες καταναλωτές.
3. Δίκαιη απόδοση των ιδίων κεφαλαίων σε όσους επενδύουν σε η βιομηχανία πετρελαίου.

Βασική αρχή πίσω από τους παραπάνω στόχους ήταν η «αναγνωριστική Δήλωση Πολιτικής πετρελαίου στις χώρες μέλη» που ενέκρινε το Συμβούλιο του Οργανισμού το 1968, και η οποία τόνιζε το αναφαίρετο δικαίωμα όλων των χωρών να ασκούν μόνιμη κυριαρχία επί των φυσικών πόρων τους προς το συμφέρον της εθνικής ανάπτυξης.

Το Καταστατικό του OPEC (βρίσκεται στην διεύθυνση που ακολουθεί:

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/OS.pdf)

κάνει διάκριση μεταξύ των ιδρυτικών μελών και τακτικών μελών που είναι οι χώρες των οποίων οι αιτήσεις για την ένταξη έχουν γίνει αποδεκτές από τη διάσκεψη. Το καταστατικό ορίζει ότι «κάθε χώρα με σημαντική καθαρή εξαγωγή αργού πετρελαίου, η οποία έχει ουσιαστικά παρόμοια ενδιαφέροντα με αυτά των χωρών μελών του, μπορεί να γίνει πλήρες μέλος του οργανισμού, εάν η αίτησή του γίνει αποδεκτή από την πλειοψηφία των τριών τετάρτων των τακτικών μελών, ενώ είναι απαραίτητες οι ψήφοι όλων των ιδρυτικών μελών. " Το καταστατικό προβλέπει επίσης την ύπαρξη μιας κατηγορίας συνδεδεμένων χωρών που είναι οι χώρες που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για την πλήρη ένταξη, αλλά παρ'όλα αυτά γίνονται δεκτές βάσει ειδικών όρων, που καθορίζονται από τη Διάσκεψη.

Η εποχή ίδρυσης του OPEC ήταν μια ευνοϊκή εποχή για ένα παρόμοιο εγχείρημα. Οι στόχοι που έθεσαν κατά την εποχή της ίδρυσής του ο OPEC όχι μόνο δεν έρχονταν σε αντίθεση με τα συμφέροντα των εταιρειών πετρελαίου αλλά ήσαν και σε συμφωνία. Γράφει ο Beaud:

«Όμως, παραδόξως, εκείνη τη στιγμή συγκλίνουν τα συμφέροντα των αμερικάνικων εταιρειών με τα συμφέροντα των πετρελαιοπαραγωγών χωρών. Στις αμερικάνικες εταιρείες πετρελαίων συμφέρει η αύξηση της τιμής του πετρελαίου, αφενός γιατί αναγκάζονται όλο και περισσότερο να εκμεταλλεύονται δαπανηρότερα κοιτάσματα (κοιτάσματα στη θάλασσα, πετρέλαιο από την Αλάσκα...) και, αφετέρου, διότι ετοιμάζονται να μετατραπούν σε εταιρείες ενέργειας και χρειάζεται καθαρή αύξηση της τιμής ενέργειας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποδοτικότητα των νέων πηγών ενέργειας (κυρίως της πυρηνικής)». (Beaud Η Ιστορία του καπιταλισμού. σ. 329).

Μετά την ίδρυση του OPEC στην αγορά του πετρελαίου και στον καθορισμό των πολιτικών γύρω από αυτό δραστηριοποιούνταν ουσιαστικά, πέρα από τον Οργανισμό, οι επτά μεγάλες

πετρελαϊκές εταιρείες -γνωστές και ως επτά αδελφές – η Σοβιετική Ένωση και οι υπόλοιπες σοσιαλιστικές χώρες.

Απέναντι σε αυτές, αλλά και σε συνεργασία μαζί τους, ιδρύθηκε ο OPEC και συνέχισε την ιστορική του διαδρομή. Μια και αναφερθήκαμε στη προσπάθεια του OPEC για παρέμβαση στις τιμές θα ήταν λάθος να νομίσουμε πως οι τιμές του πετρελαίου καθορίζονται από τον οργανισμό. Ο OPEC μπορεί να επηρεάσει τις τιμές μόνο έμμεσα μέσω του καθορισμού του ύψους της παραγωγής στα κράτη μέλη του.

Καθώς οι αναπτυσσόμενες οικονομίες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από το πετρέλαιο οι ιμπεριαλιστικές και αποικιοκρατικές χώρες αρχίζει ταυτόχρονα, μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο, να μειώνεται και η επιρροή τους στις χώρες παραγωγής πετρελαίου. Η όλο και μεγαλύτερη ένταση της πάλης ενάντια στην αποικιοκρατία και τις προσπάθειες πολλών πετρελαιοπαραγωγών χωρών για εθνική αυτοδιάθεση και ευημερία θα έφερναν και τη ρήξη. Μια σειρά από κρίσεις, που ονομάστηκαν «πετρελαϊκές κρίσεις» άρχισαν να εμφανίζονται από τη δεκαετία του 1950 ήδη.

Η απαρχή των πετρελαϊκών κρίσεων μπορεί να εντοπιστεί στο 1956 με την κρίση του Σουέζ. Κατά τη χρονιά αυτή ο πρόεδρος της Αιγύπτου Νάσερ έκλεισε τη διώρυγα του Σουέζ. Αν και το κλείσιμο της διώρυγας του δεν δημιούργησε πολύ σοβαρό πρόβλημα στις οικονομίες των δυτικών χωρών, ωστόσο, έδειξε ωστόσο πως οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες μπορούν να παρέμβουν και να ελέγξουν σε κάποιο βαθμό το παιχνίδι του πετρελαίου. Για μικρό διάστημα, στη Δυτική Ευρώπη, τα καύσιμα διανέμονται με δελτίο, αλλά οι σκληρές πιέσεις των Δυτικών στον Νάσερ οδηγούν στο άνοιγμα της διώρυγας. Για πρώτη φορά καταδεικνύεται σε τέτοια ένταση, το πόσο σημαντικό όπλο είναι το πετρέλαιο.

Το 1967 ξεσπά ο πόλεμος των «έξι ημερών». Ο OPEC αποφάσισε να κηρύξει εμπάργκο κατά της Δύσης, δηλαδή στις χώρες που στήριζαν το Ισραήλ στον πόλεμο, μια απόφαση που δεν τηρήθηκε από τον Σάχη της Περσίας και τον βασιλιά της Λιβύης. Τελικά, η απόφαση για επιβολή εμπάργκο μένει ανενεργός. Η ουσιαστική αντίδραση έρχεται το 1971, με τη «Συμφωνία της Τεχεράνης», όταν ο OPEC κατόρθωσε να αναπροσαρμόσει όλα τα συμβόλαια με τις πετρελαϊκές επιχειρήσεις, οι οποίες, προς έκπληξή τους, διαπίστωσαν ότι στο εξής θα πρέπει να διαπραγματεύονται με τον OPEC. Από την «Τεχεράνη» έρχονται οι πρώτες αυξήσεις στην τιμή του πετρελαίου

Η δεκαετία του 1970 ήταν όμως εκείνη κατά την οποία ο OPEC και οι αποφάσεις του άρχισε να αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στην παγκόσμια οικονομία.

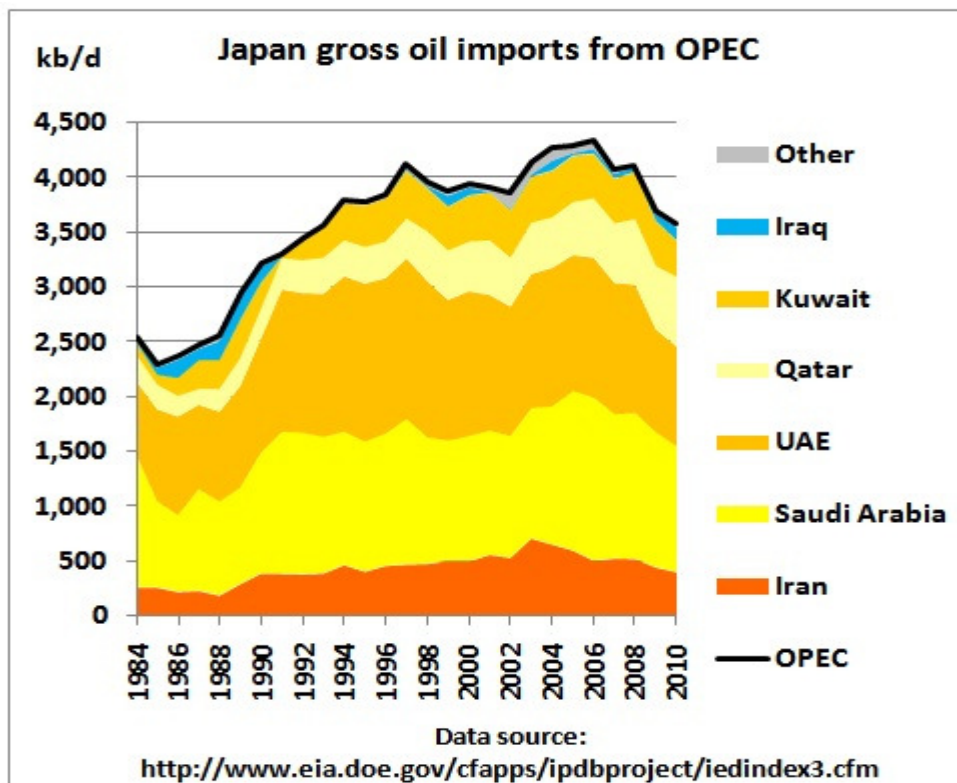
Στις αρχές του 1973, η τιμή του πετρελαίου κυμαινόταν μεταξύ των τριών και τεσσάρων δολαρίων το βαρέλι. Με το ξέσπασμα το Αραβοϊσραηλινού πολέμου, το Σεπτέμβρη, για λίγες

μέρες η τιμή του βαρελιού έφτασε στα 40 δολάρια το βαρέλι. Το 1979, η ιρανική επανάσταση εκτοξεύει το πετρέλαιο στα 35 - 40 δολάρια το βαρέλι.

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 που ακολούθησε τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ (Οκτώβριος 1973) πυροδοτήθηκε από τον OPEC που αποφάσισε εμπάργκο εναντίον των ΗΠΑ και των χωρών της δύσης που υποστήριζαν τους ισραηλινούς, με αποτέλεσμα τον τετραπλασιασμό της τιμής του πετρελαίου, η οποία διήρκεσε πέντε μήνες. Από τις 17 Οκτωβρίου, 1973 ως τις 18 Μαρτίου του 1974. Οι χώρες μέλη του OPEC στη συνέχεια συμφώνησαν, στις 7 του Γενάρη 1975, για την αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου κατά 10%. Οι επιπτώσεις του εμπάργκο ήσαν οδυνηρές για τη Δύση και τις ΗΠΑ. Τα καύσιμα έγιναν περιζήτητα, όμως η έλλειψη των καυσίμων άνοιξε το δρόμο για νέες έρευνες από χώρες που δεν παρήγαγαν πετρέλαιο. Το μεγαλύτερο «σοκ» θα το δεχτεί η Ιαπωνία, η οποία ήταν απόλυτα εξαρτημένη από το πετρέλαιο και άλλες πρώτες ύλες. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις εισαγωγές πετρελαίου της Ιαπωνίας από τον OPEC.

Διάγραμμα 21

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ OPEC

Data source: <http://www.eia.doe.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm>

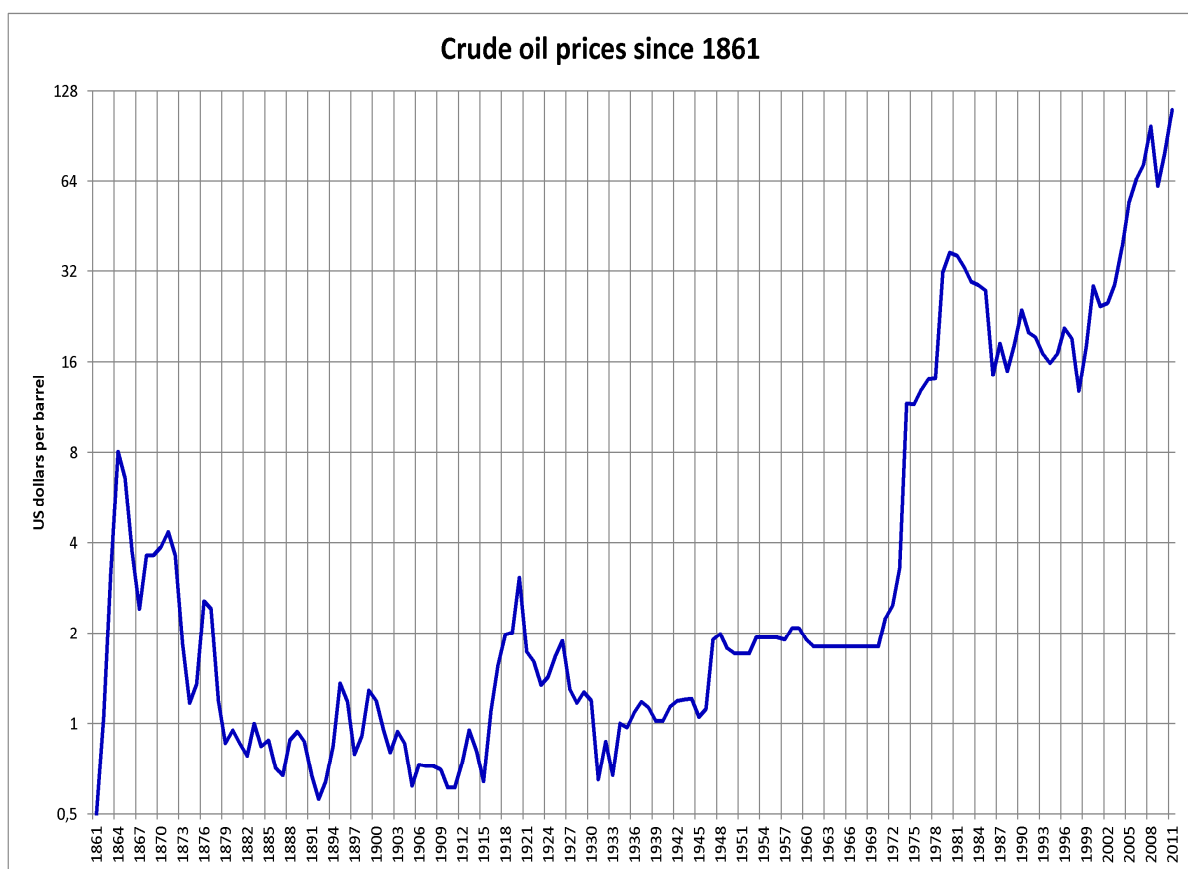
http://www.crudeoilpeak.com/wp-content/uploads/2011/03/Japan_gross_oil_imports_from_OPEC1.jpg

Οι διακυμάνσεις στην παραγωγή και την κατανάλωση πετρελαίου από τις αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες, οι πολιτικές επιπλοκές αλλά και οι πολιτικές των εταιρειών είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην τιμή του πετρελαίου.

Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τη διαχρονική εξέλιξη των τιμών του αργού πετρελαίου από το 1861 ως το 2011.

Διάγραμμα 22

ΤΙΜΕΣ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1861 ΩΣ ΤΟ 2011

<http://www.bp.com/sectionbodycopy.do?categoryId=7500&contentId=7068481>

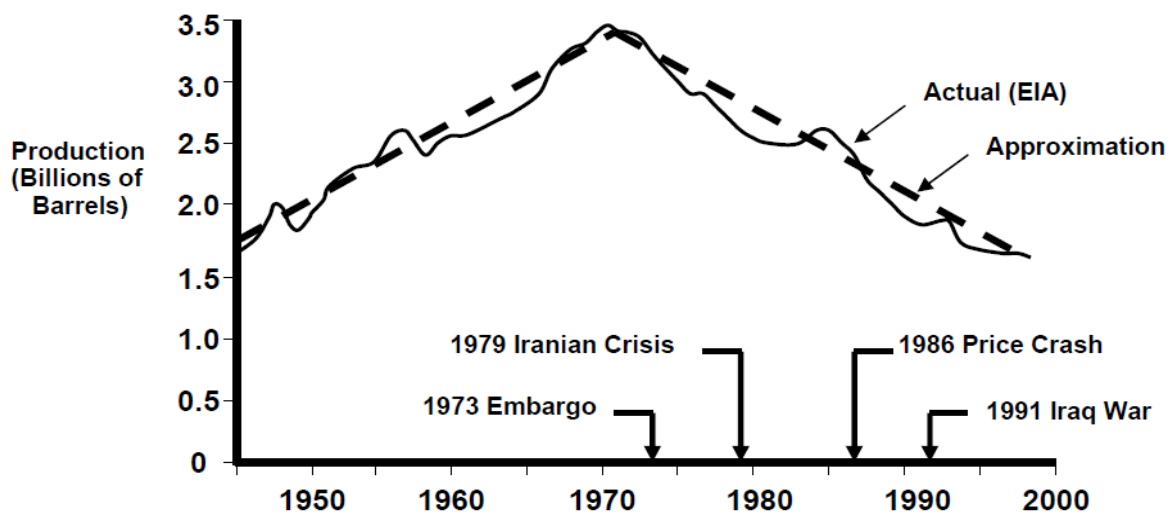
Στο διάγραμμα βλέπουμε την εκτίναξη των τιμών του αργού πετρελαίου το 1973 και τη παραμονή του έκτοτε σε υψηλά επίπεδα. Εκείνη την εποχή, τα κράτη μέλη του ΟΠΕΚ - συμπεριλαμβανομένων πολλών που είχαν πρόσφατα εθνικοποιήσει τις βιομηχανίες πετρελαίου - εντάχθηκε στην έκκληση για μια Νέα Διεθνή Οικονομική Τάξη η οποία όφειλε να ξεκινήσει από συνασπισμούς κρατών-παραγωγών του πρωτογενούς τομέα.

Ολοκληρώνοντας την πρώτη Σύνοδο Κορυφής του ΟΡΕC στο Αλγέρι κάλεσαν για σταθερές και ικανοποιητικές τιμές των βασικών εμπορευμάτων, για ένα διεθνές πρόγραμμα τροφίμων και γεωργίας, τη μεταφορά τεχνολογίας από Βορρά στο Νότο, και τον εκδημοκρατισμό του οικονομικού συστήματος.

Αλλά γρήγορα βιομηχανικές χώρες άρχισαν να αναζητούν υποκατάστατα πετρελαίου του ΟΡΕC, με τις εταιρείες πετρελαίου να επενδύουν το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου της έρευνας τους σε άλλες χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Ευρώπη ή, πολιτικά σίγουρες χώρες. Χώρες δηλαδή στις οποίες μπορούσαν να ελέγχουν το πολιτικό σύστημα. Ο ΟΡΕC έχασε όλο και μεγαλύτερη επιρροή στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου. Στα επόμενα δύο διαγράμματα βλέπουμε την παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου από το 1950 ως το 2000 καθώς και τη διακύμανση των τιμών του (διάγραμμα 24).

Διάγραμμα 23

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1950 ΩΣ ΤΟ 2000

http://www.netl.doe.gov/publications/others/pdf/Oil_Peaking_NETL.pdf

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

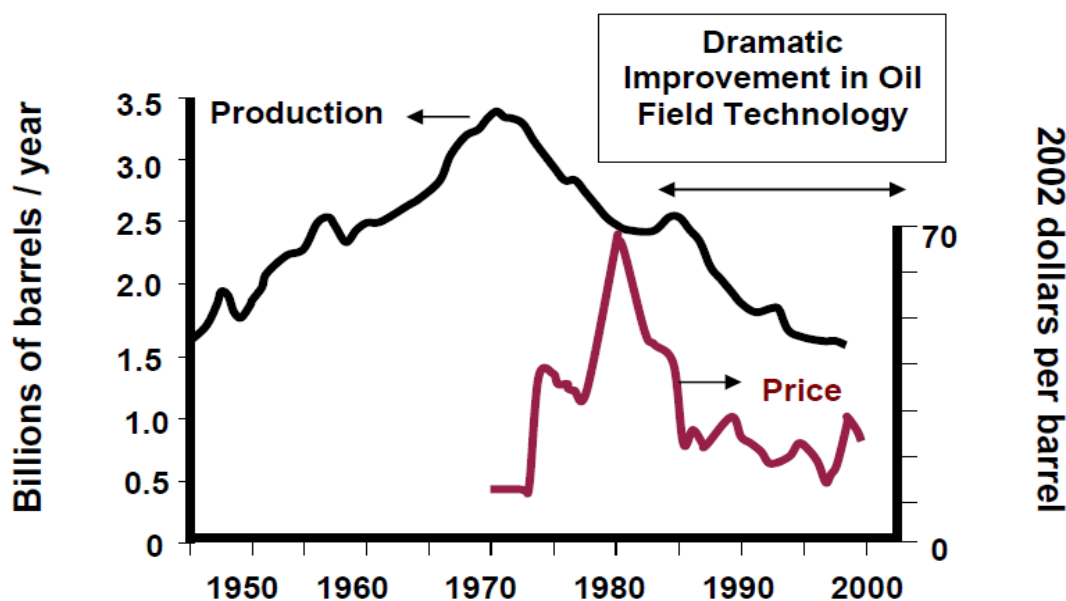

Figure II-3. Lower 48 Oil Production and Oil Prices
http://www.netl.doe.gov/publications/others/pdf/Oil_Peaking_NETL.pdf

Στα διαγράμματα βλέπουμε πως κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1970 παρουσιάζεται το μέγιστο στην παραγωγή πετρελαίου ενώ από τα μέσα της δεκαετίας οι τιμές αυξάνονται ταχύτατα όπως ήδη έχουμε πει. Μπορούμε να δούμε δύο μέγιστα στην τιμή του πετρελαίου στο διάγραμμα 24. Το πρώτο συμπίπτει με τον αραβοϊσραηλινό πόλεμο ενώ το δεύτερο με την Ιρανική επανάσταση του 1979. Κατά τη δεκαετία αυτή οι χώρες μέλη του OPEC έχουν πάρει υπό τον έλεγχό τους τις εγχώριες βιομηχανίες πετρελαίου.

Ο OPEC διεύρυνε την εντολή της με την πρώτη σύνοδο κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων στο Αλγέρι το 1975, η οποία ασχολήθηκε με το χάλι των φτωχότερων εθνών και κάλεσε για μια νέα εποχή συνεργασίας στις διεθνείς σχέσεις, προς όφελος της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης και της σταθερότητας. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία του Ταμείου του OPEC για τη Διεθνή Ανάπτυξη το 1976. Οι χώρες μέλη ξεκίνησαν ένα φιλόδοξο σχέδιο για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Το 1979 ξεσπά η ιρανική επανάσταση και ο Χομεϊνί και οι οπαδοί του επικρατούν στο Ιράν. Οι εξαγωγές διακόπτονται, οι τιμές εκτοξεύονται και η κρίση κορυφώνεται το 1980 με το πόλεμο Ιράν - Ιράκ. Μετά το 1980, με την ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων στο Μεξικό, στην Αλάσκα και τη Βόρεια Θάλασσα, που εκμεταλλεύονται η Βρετανία και η Νορβηγία, αρχίζει να μειώνεται ο ρόλος του OPEC και οι τιμές τη δεκαετία του '80 αρχίζουν να «κατρακυλάνε».

Το 1976 ιδρύθηκε στη Σαουδική Αραβία η Sabic Basic Industries Corp. με στόχο την παραγωγή, από τα υποπροϊόντα του πετρελαίου, πλαστικών και λιπασμάτων.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι τιμές του πετρελαίου άρχισαν να μειώνονται ενώ παρατηρείται και αύξηση της παραγωγής. Το 1986 οι τιμές έφτασαν σε ένα κατώτατο 10 δολαρίων ανά βαρέλι. Κατά τη ίδια περίοδο το μερίδιο του OPEC στην αγορά πετρελαίου έφτασε στο κατώτερο ποσοστό του. κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980 οι τιμές αυξήθηκαν πάλι φτάνοντας κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1990, περίοδος της αμερικάνικης επέμβασης στο Κουβέιτ, στα 40 δολάρια το βαρέλι. Το 1991 οι ΗΠΑ ρίχνουν στη αγορά τα στρατηγικά αποθέματά τους με αποτέλεσμα η τιμή του πετρελαίου να υποχωρήσει στα 20 δολάρια το βαρέλι. Οι χώρες μέλη του OPEC είδαν τα έσοδά τους από το πετρέλαιο να ανακάμπτουν και πάλι (διάγραμμα). Σε ένα σημαντικό βαθμό οι εξελίξεις αυτές οφείλονται και στο ότι ο OPEC θέσπισε ανώτατο όριο παραγωγής πετρελαίου για τις χώρες μέλη του παρεμβαίνοντας έτσι στον καθορισμό της προσφοράς συντονισμένα (πίνακας).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

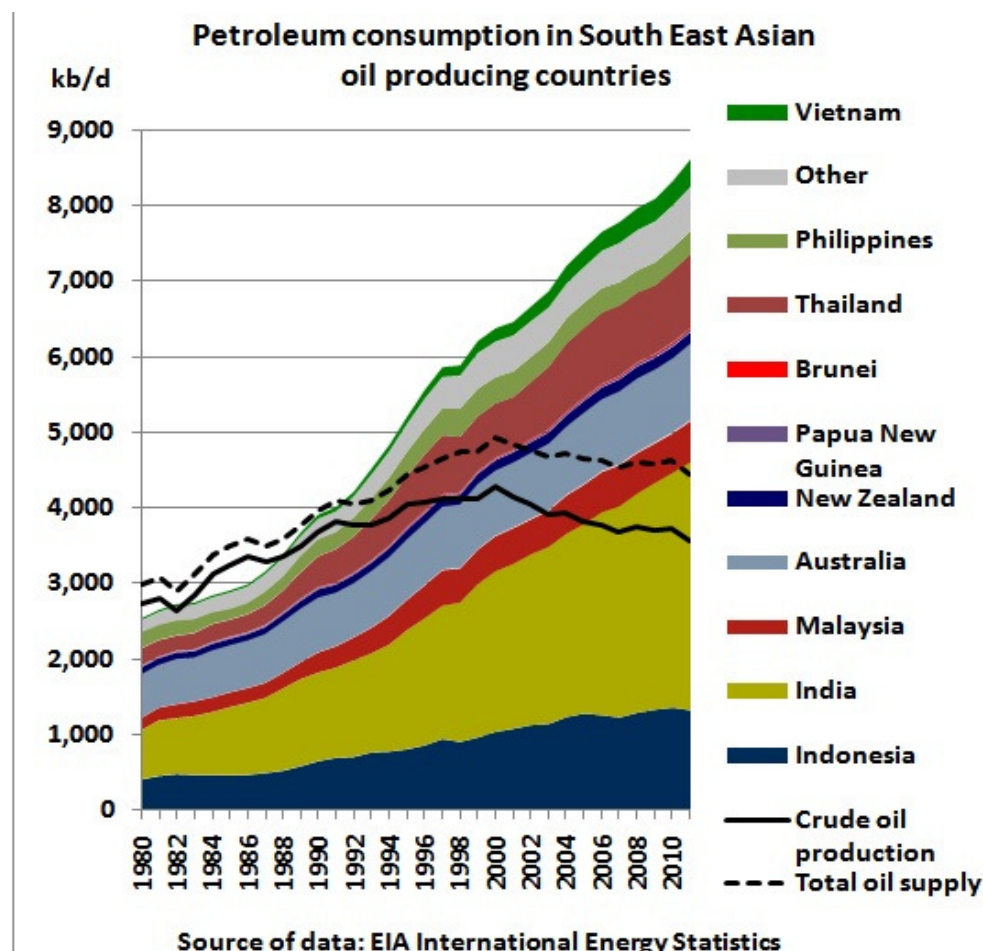
ΠΟΣΟΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ OPEC ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΒΑΡΕΛΙΑ ΑΝΑ ΗΜΕΡΑ			
ΧΩΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΩΣΗ (7/1/05)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (1/07)	ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ
ΑΛΓΕΡΙΑ	894	1,360	1,430
ΑΝΓΚΟΛΑ	1,900	1,700	1,700
ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ	520	500	500
ΙΡΑΝ	4,110	3,700	3,750
ΙΡΑΚ		1,481	
ΚΟΥΒΕΙΤ	2,247	2,500	2,600
ΛΙΒΥΗ	1,500	1,650	1,700
ΝΙΓΗΡΙΑ	2,306	2,250	2,250
ΚΑΤΑΡ	726	810	850

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	10,099	8,800	10,500
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	2,444	2,500	2,600
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	3,225	2,340	2,450
ΣΥΝΟΛΟ	31,422	30,451	32,230

Η δεκαετία του 1990 είναι η δεκαετία της ανόδου των οικονομιών των χωρών της νοτιοδυτικής Ασίας με τη μεταφορά κυρίως των παλιών και εργασιοβόρων βιομηχανικών δραστηριοτήτων από τις χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού σε αυτές κάτι που αποτυπώνεται και στην κατανάλωση πετρελαίου όπως δείχνουν και τα επόμενα διαγράμματα.

Διάγραμμα 25

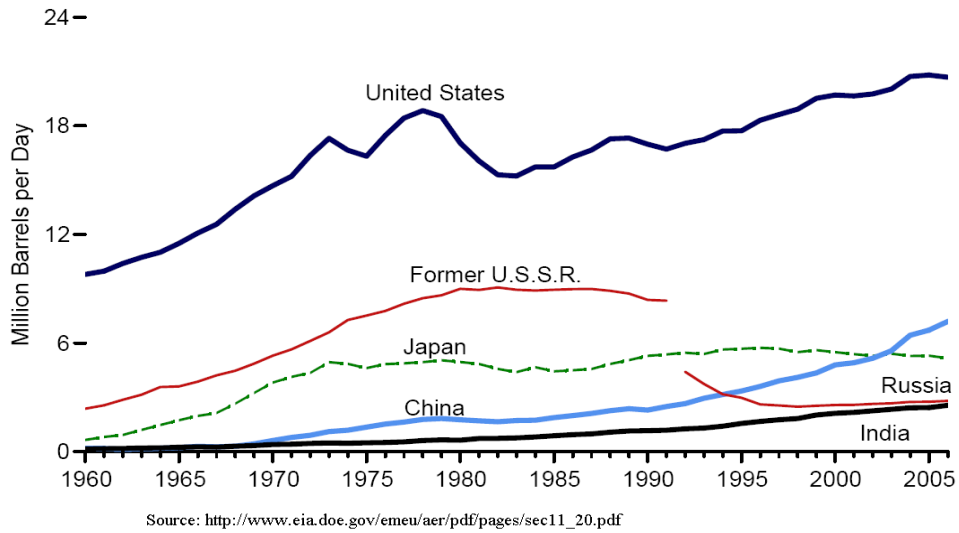
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΑΣΙΑ

<http://financialpress.com/2012/09/17/south-east-asian-oil-peak-in-the-rear-view-mirror-part-1/>

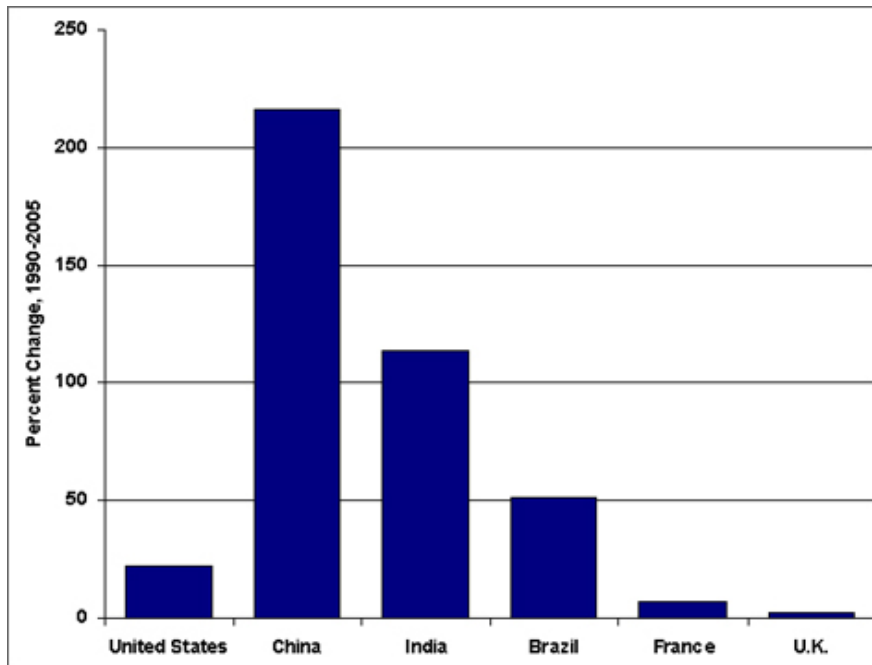
Διάγραμμα 26

Top Consuming Countries, 1960-2006

Διάγραμμα 27

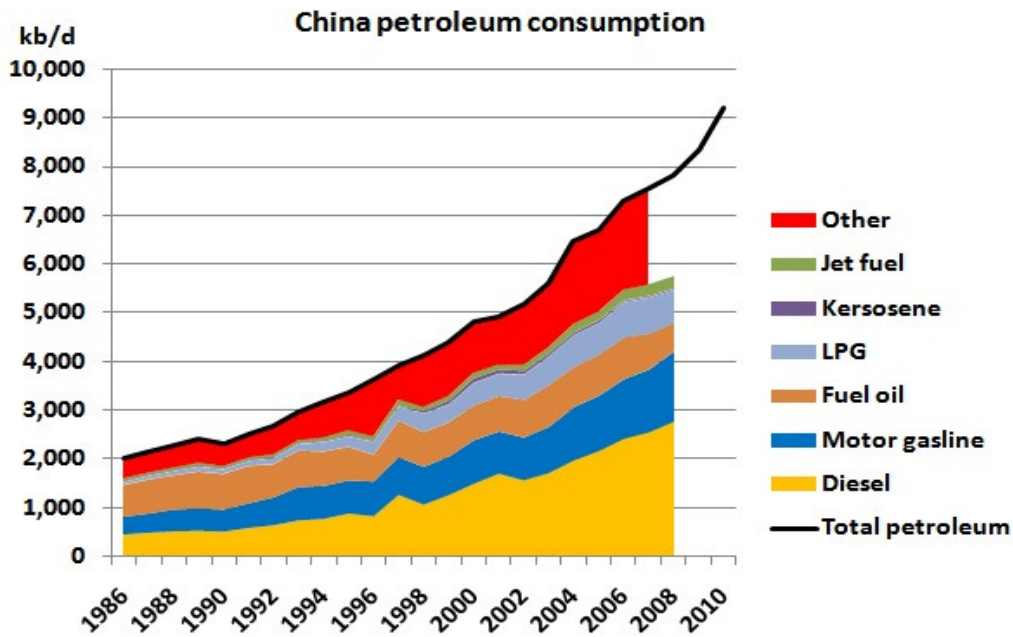
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

http://www1.eere.energy.gov/vehiclesandfuels/facts/2008_fotw505.html

Διάγραμμα 28

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ

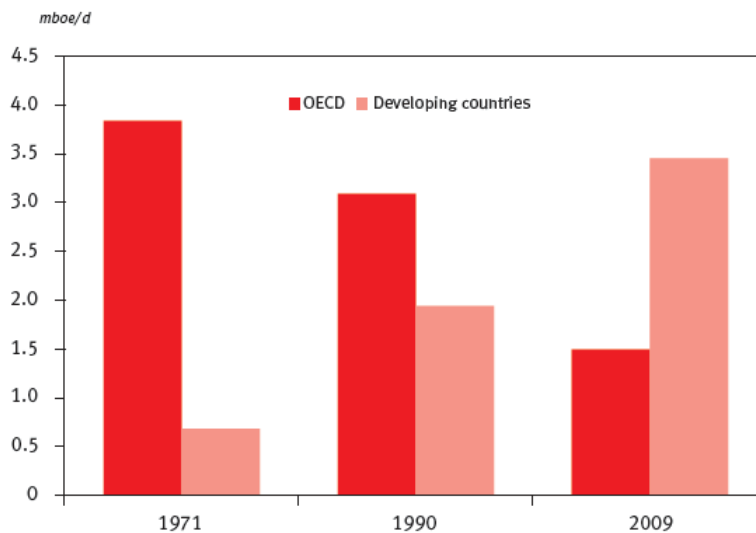
Source of data: <http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?>

<http://crudeoilpeak.info/no-number-crunching-in-alan-kohler-opinion-piece-on-premature-peak-oil-death>

Διάγραμμα 29

ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΑΔΟ . ΟΟΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ.

Oil use in residential/commercial/agriculture

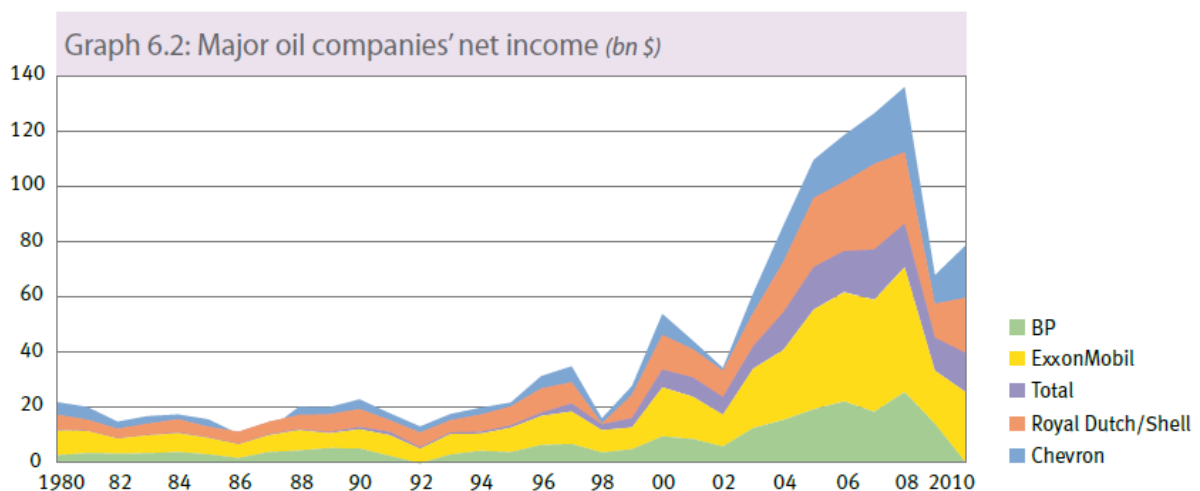
http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO2012.pdf

Μια άλλη εξέλιξη που επέδρασε στην αγορά πετρελαίου ήταν και η κατάρρευση στις αρχές της δεκαετίας της Σοβιετικής Ένωσης, μιας χώρας με μεγάλη παραγωγή και αποθέματα πετρελαίου. Το αποτέλεσμα στην αγορά πετρελαίου είναι η αύξηση της ζήτησης πετρελαίου από τις χώρες αυτές. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον περιορισμό στην παραγωγή που είχε επιβληθεί στις χώρες μέλη του OPEC είχαν σαν αποτέλεσμα την άνοδο των τιμών του πετρελαίου. Η κρίση των οικονομιών των χωρών της νοτιοανατολικής Ασίας του 1997 και η οικονομική κατάσταση στη Ρωσία και τη Λατινική Αμερική είχαν σαν αποτέλεσμα τη μείωση των τιμών του πετρελαίου από το 1997 και για λίγα χρόνια. Η τιμή του βαρελιού έπεσε και στα δέκα δολάρια το βαρέλι κάτι που επηρέασε σημαντικά τα έσοδα και τα κέρδη των πετρελαϊκών εταιρειών αλλά και των χωρών παραγωγής (διαγράμματα 30, 31).

Κατά τη δεκαετία του 2000 οι μεταβολές που είχαν ήδη γίνει στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα είχαν δραματικές επιπτώσεις στις τιμές των εμπορευμάτων και επομένως και στις τιμές του πετρελαίου. Η ουασιγκτόνια συναίνεση και η απελευθέρωση των ροών κεφαλαίων είχαν σαν αποτέλεσμα την κυριαρχία των κερδοσκοπικών χαρακτηριστικών του καπιταλισμού επί όλων των άλλων ιστορικών χαρακτηριστικών του. Αυτό εκφράστηκε κυρίως με την τεράστια χρηματοπιστωτική φούσκα μέρος της οποίας ήταν και τα διάφορα παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα στο χρηματιστήριο εμπορευμάτων και φυσικά και του πετρελαίου.

Διάγραμμα 30

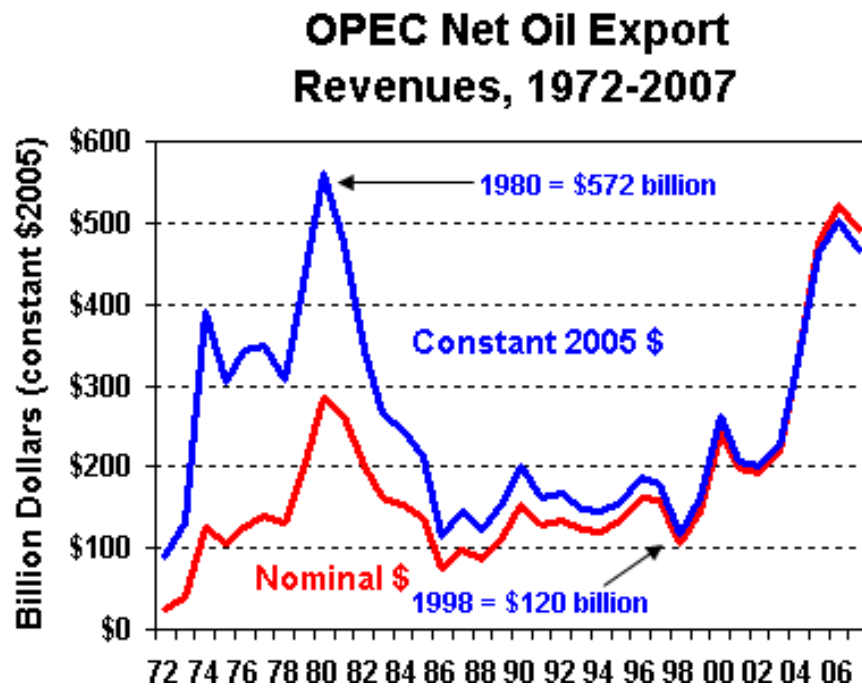
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ 5 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

http://www.opec.org/opec_web/staticfilesproject/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 31

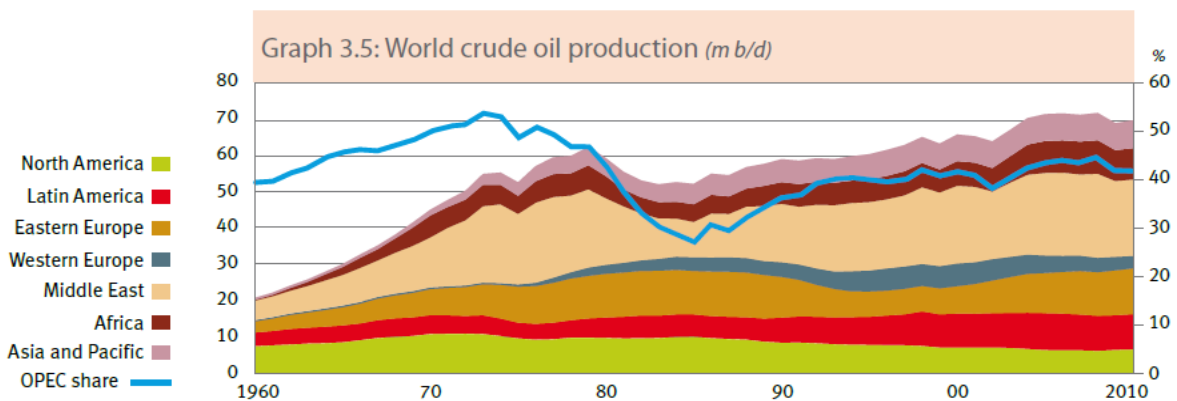
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΤΟΥ ΟΡΕC ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Στα δύο επόμενα διαγράμματα βλέπουμε την παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου από το 1960 ως το 2010 καθώς και τη συμβολή των διαφόρων παραγωγών σε αυτή.

Διάγραμμα 32

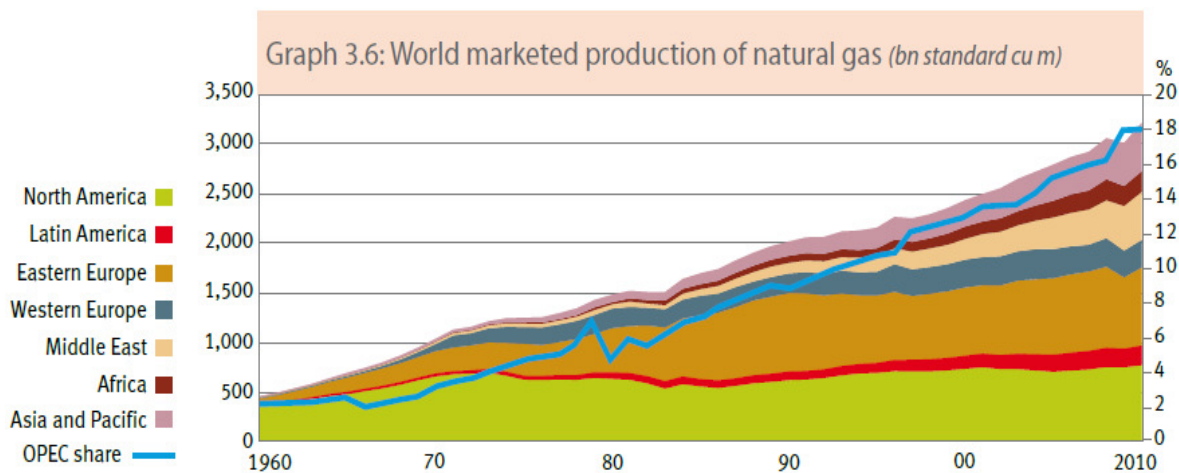
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ. 1960-2010

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 33

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ.1960-2010

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

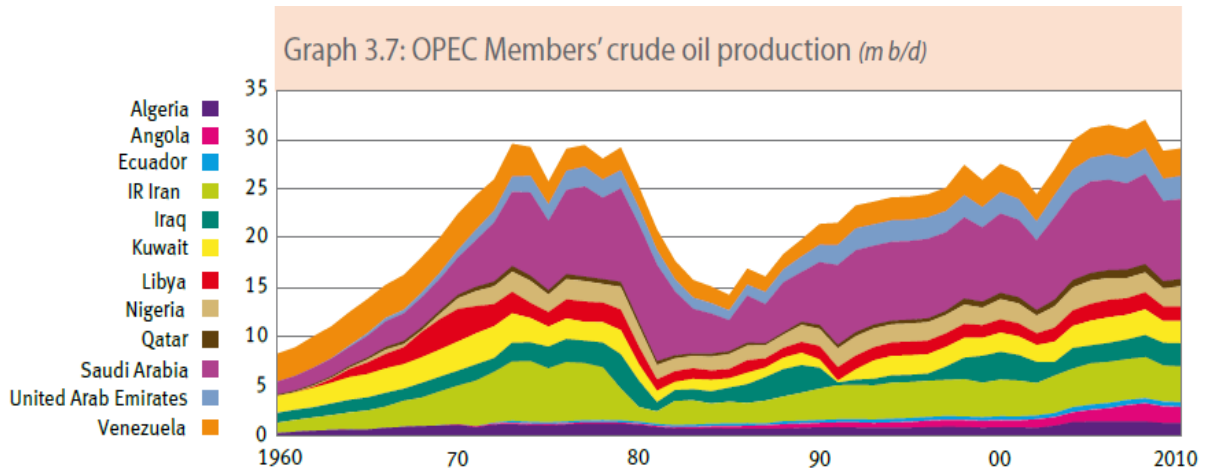
Από τα διαγράμματα 32 και 33 οδηγούμεθα στα εξής συμπεράσματα:

1. Η παραγωγή πετρελαίου ακολουθεί αυξητική πορεία την κρίση του 1973.
2. Από το 1973 παρουσιάζεται μια μεγάλη κάμψη στην παραγωγή πετρελαίου από τον OPEC η οποία κράτησε ως τα μέσα της δεκαετίας του 1980.
3. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η παραγωγή πετρελαίου του OPEC ανακάμπτει και φθάνει, κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, στα επίπεδα που βρισκόταν κατά τις αρχές του 1980 παραμένοντας έκτοτε περίπου σταθερή.
4. Από το διάγραμμα 22 διαπιστώνουμε την όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή του φυσικού αερίου στην παραγωγή πρωτογενούς ενέργειας. Η παραγωγή φυσικού αερίου αυξήθηκε κατά 600% μέσα στην πενήκονταετία 1960-2010.

Στα διαγράμματα 34, 35 και 36 βλέπουμε την κατανομή της παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου μεταξύ των χωρών μελών του OPEC κατά τη χρονική περίοδο 1960-2010 καθώς και τις εξαγωγές.

Διάγραμμα 34

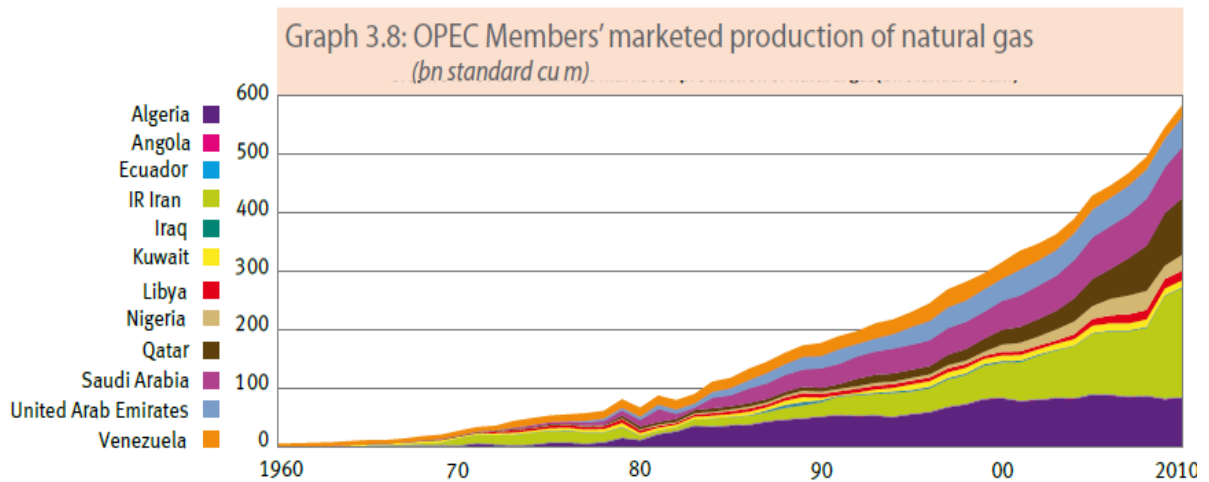
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΟΠΕΚ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

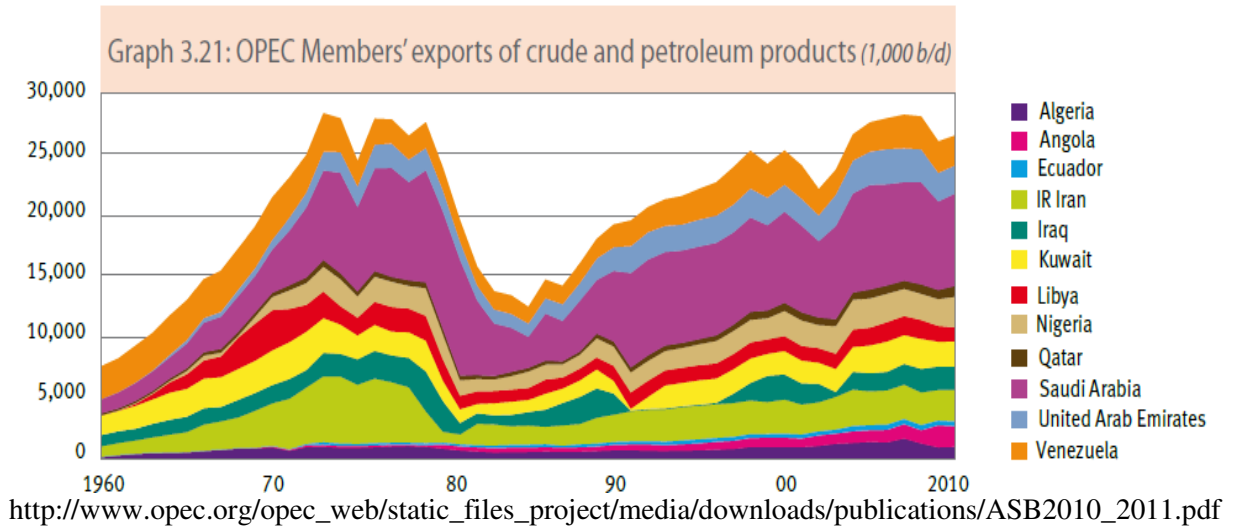
Διάγραμμα 35

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΟΥ ΟΠΕΚ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

ΕΞΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΟΡΕC

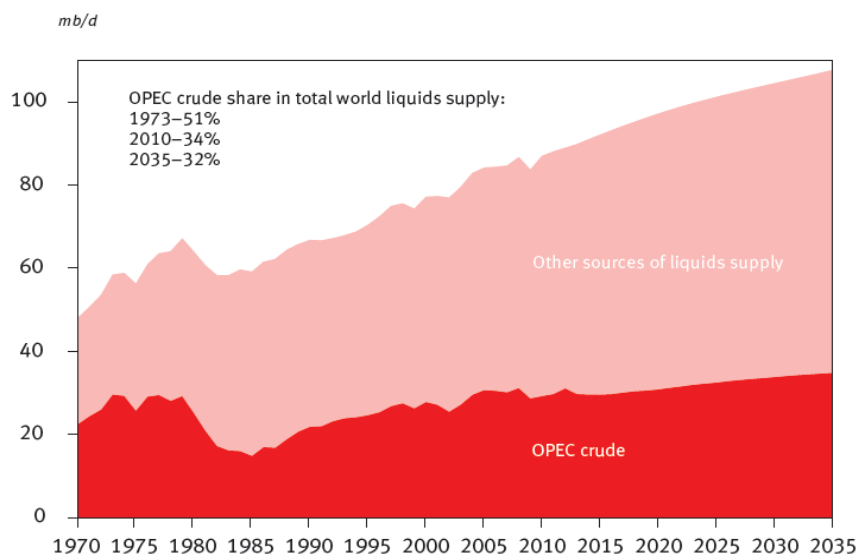

Μέχρι την πρώτη πετρελαϊκή κρίση ο μεγαλύτερος προμηθευτής των αναπτυγμένων χωρών σε πετρέλαιο ήταν ο ΟΡΕC. Μετά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις οι αναπτυγμένες χώρες προσπάθησαν, και σε ένα βαθμό τα κατάφεραν, να διαφοροποιήσουν τις πηγές τους πρωτογενούς ενέργειας. Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε τον εφοδιασμό με πετρέλαιο των χωρών μελών του ΟΟΣΑ από τις χώρες μέλη του ΟΡΕC ή από άλλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες καθώς και τις εκτιμήσεις του ΟΡΕC για το χρονικό διάστημα ως το 2035. Παρατηρούμε πως το 1973 η εξάρτηση των αναπτυγμένων από το πετρέλαιο του ΟΡΕC ανερχόταν στο 51% ενώ το 2010 είχε μειωθεί στο 34%.

Διάγραμμα 37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΟΟΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΟΡΕΚ Η ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΧΩΡΕΣ

OPEC crude and other sources of liquids supply in the Reference Case

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO2012.pdf

Στο διάγραμμα βλέπουμε επίσης τη μεγάλη κάμψη τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανάλωση πετρελαίου τόσο κατά την πρώτη όσο και κατά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση, μια κρίση όμως που είχε πολύ βαθύτερα αίτια από μια κρίση πετρελαίου.

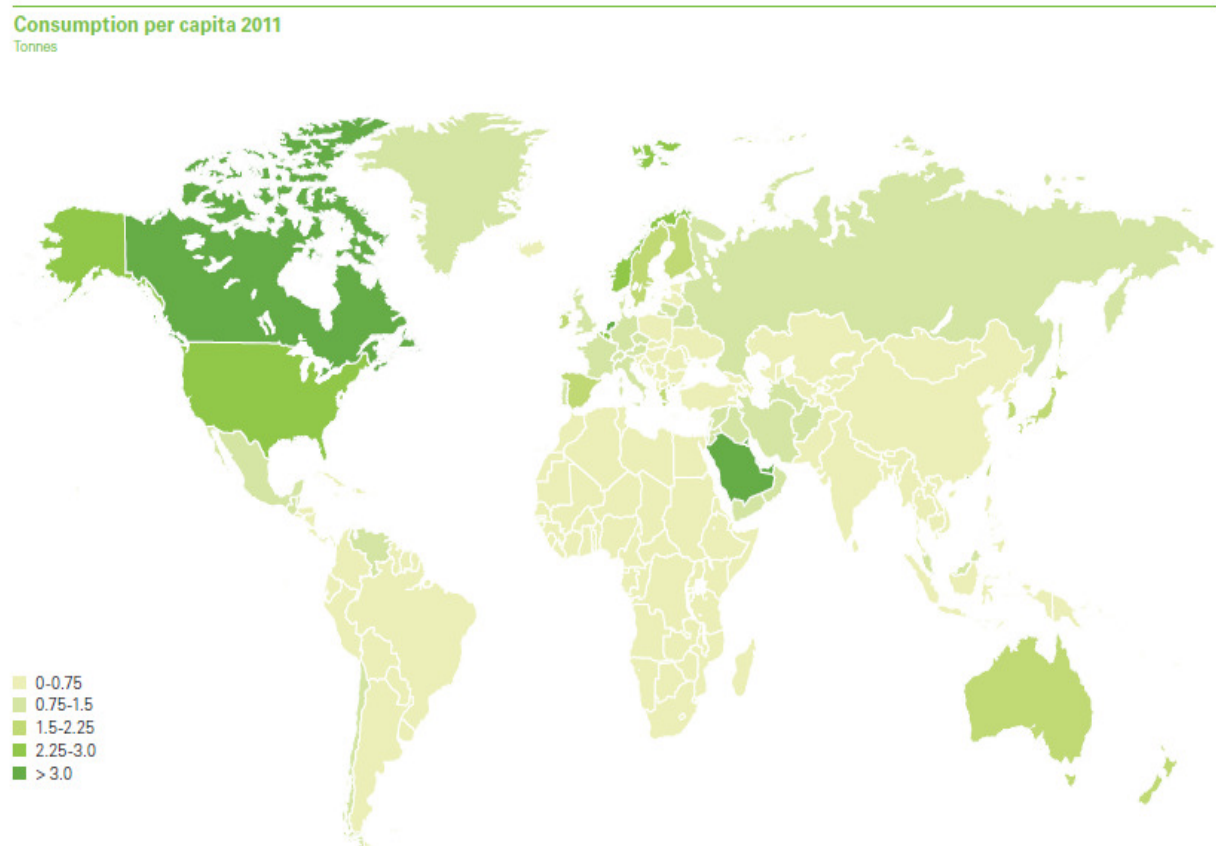
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Ο ΟΡΕΣ ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Αν και η χρήση πετρελαίου παραμένει πλέον σταθερή στις αναπτυγμένες χώρες αυτή γνωρίζει αύξηση στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η απόσταση στην κατανάλωση κατά κεφαλή πετρελαίου μεταξύ των δύο ομάδων χωρών είναι μεγάλη καθώς διαπιστώνουμε και από το χάρτη που ακολουθεί.

ΧΑΡΤΗΣ 5

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

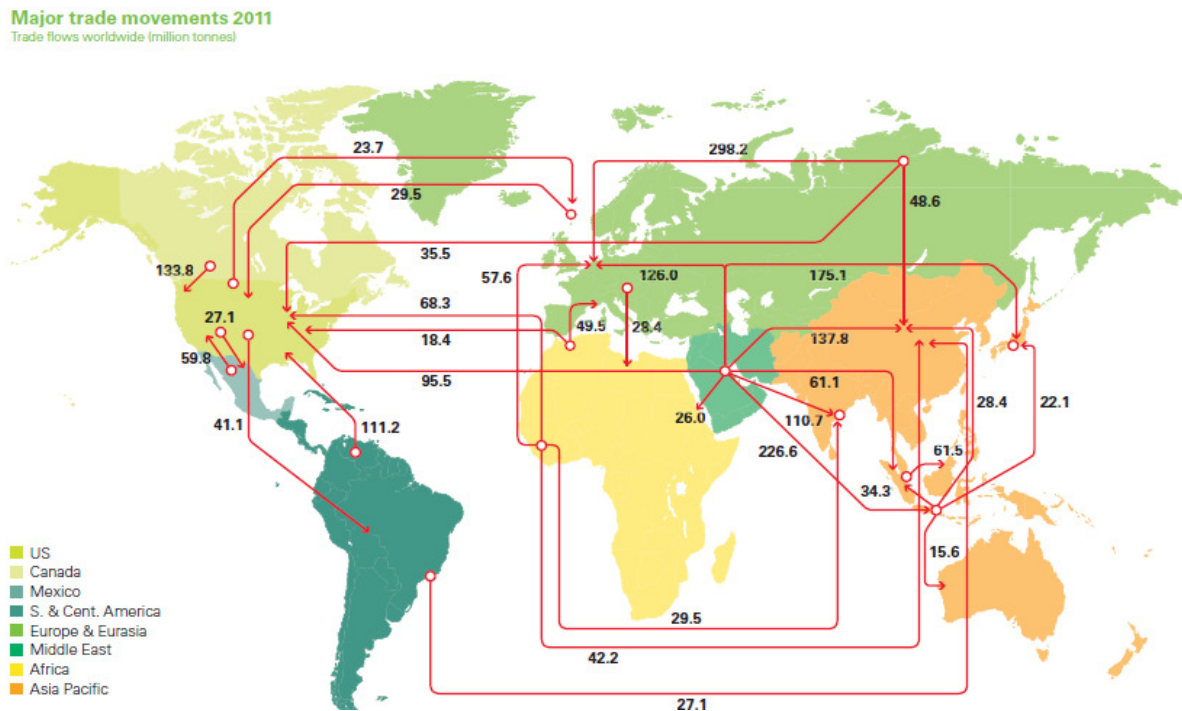
http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

Καθώς σημαντικό ποσοστό των αναπτυσσόμενων χωρών αναπτύσσεται με ρυθμούς ταχύτατους η κατανάλωση πετρελαίου σε αυτές θα συνεχίσει να αυξάνεται. Ακόμη και η χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, ιδιαίτερα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, δεν μπορεί να μειώσει την κατανάλωση πετρελαίου κάτω από ένα όριο. Το όριο αυτό είναι αυτό που καθορίζεται από τη χρήση του πετρελαίου στις μεταφορές και στην πετροχημική βιομηχανία. Το πετρέλαιο επομένως θα είναι για το ορατό τουλάχιστον μέλλον μία αναντικατάστατη πηγή πρωτογενούς ενέργειας και πρώτης ύλης. Το σύνολο επομένως των χωρών θα εξαρτά την οικονομική της κατάσταση και από την ροή πετρελαίου προς αυτές.

Στους χάρτες που ακολουθούν βλέπουμε τις ροές πετρελαίου και φυσικού αερίου από τις χώρες παραγωγής, και τον ΟΡΕC, προς τις υπόλοιπες χώρες.

ΧΑΡΤΗΣ 6

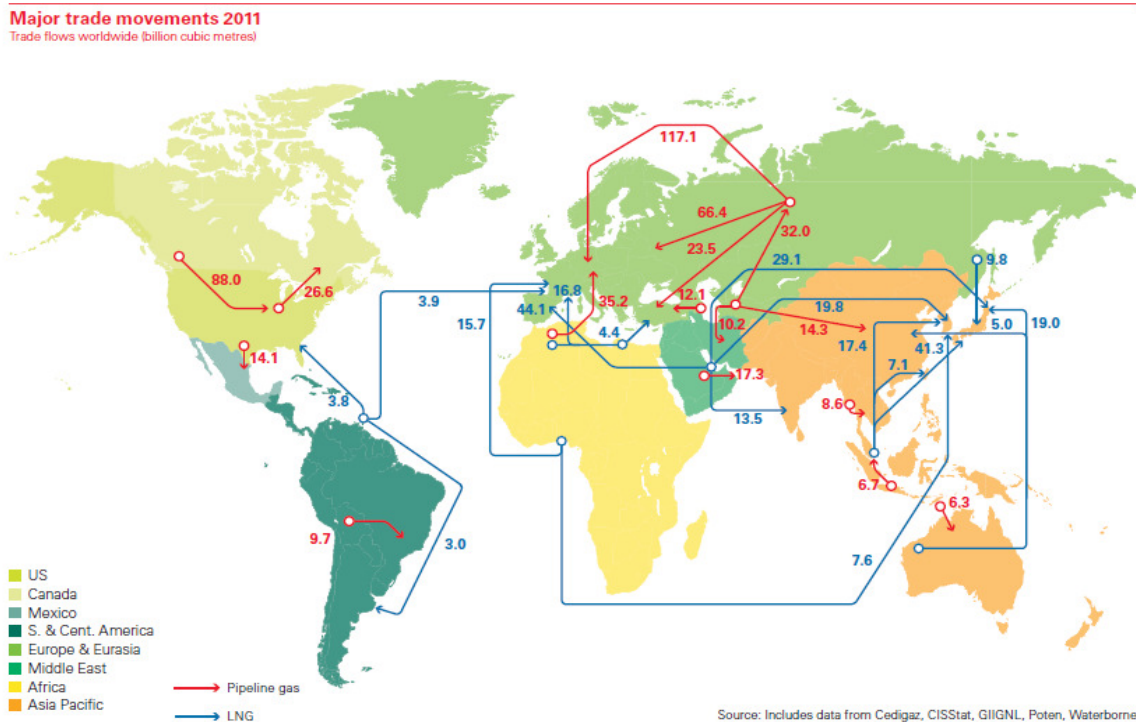
ΡΟΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΡΕC, ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ

http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

ΧΑΡΤΗΣ 7

ΡΟΕΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΡΕΣ, ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ

http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

Ο ρόλος των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, η διεθνής πολιτική κατάσταση και οι κερδοσκοπικές πολιτικές των μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών και των χωρών παραγωγής θα εξακολουθεί να είναι σημαντικός. Ο ρόλος της διεθνούς κατάστασης κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντικός αφού τόσο πολύ σημαντικές χώρες παραγωγής όσο και οι δρόμοι των αγωγών και των θαλάσσιων μεταφορών βρίσκονται σε ιδιαίτερα ασταθείς πολιτικά περιοχές (δες τον χάρτη που ακολουθεί). Περιοχές δηλαδή και χώρες που τόσο η εσωτερική κοινωνική και πολιτική κατάσταση όσο και οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις μπορούν ανά πάσα στιγμή να οδηγήσουν σε επαναστατικές συνθήκες ή σε συνθήκες πολέμου.

ΧΑΡΤΗΣ 8

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

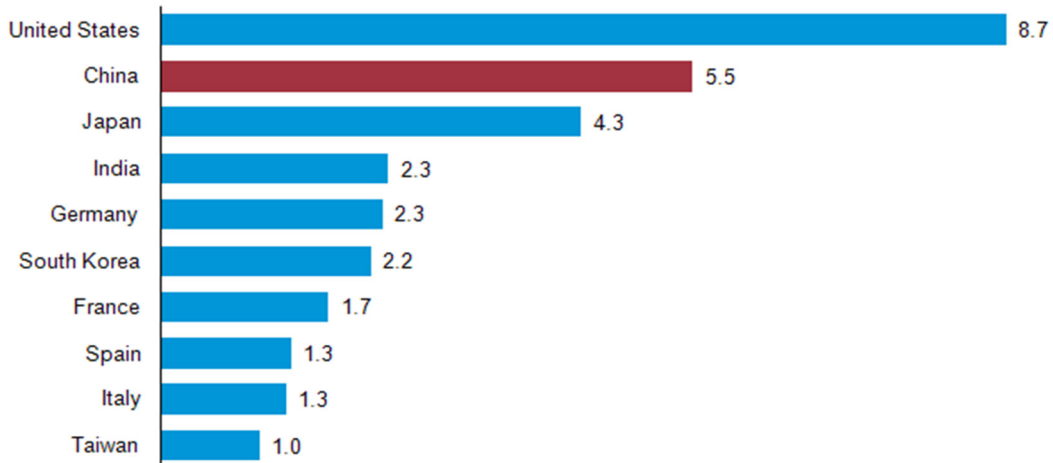
Στα πλαίσια αυτά σημαντικός θα είναι και ο ρόλος των χωρών μελών του OPEC αλλά και των μεγάλων πετρελαϊκών εταιρειών. Όλα τα παραπάνω φυσικά υπό την προϋπόθεση πως δεν θα μεταβληθεί κάτι δραματικά στο πολιτικό πεδίο και ιδιαίτερα στην ασυδοσία των αγορών. Μια και οι χώρες που δίνουν το βηματισμό και το ρυθμό στην παγκόσμια οικονομία θα εξακολουθούν να εξαρτώνται από την παραγωγή και τη διάθεση σε αυτές πετρελαίου από τον OPEC. Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε την εξάρτηση των αναπτυγμένων χωρών από τις εισαγωγές πετρελαίου. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε τις καθαρές εισαγωγές πετρελαίου των μεγαλύτερων οικονομιών κατά το 2011.

Διάγραμμα 38

ΚΑΘΑΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ. ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ.

Top ten net oil importers, 2011*

million barrels per day

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

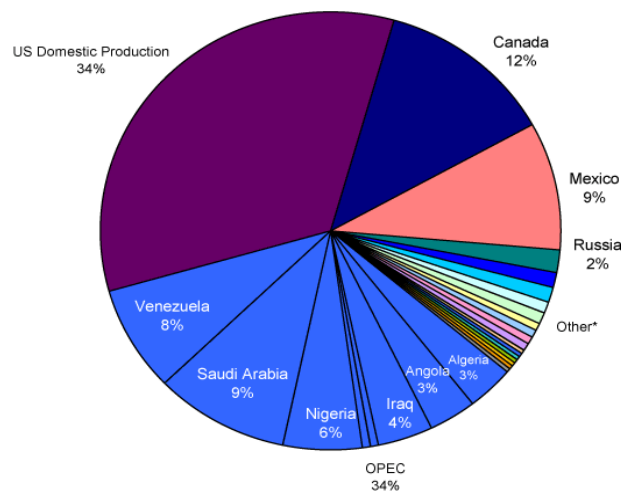
Ένα μεγάλο ποσοστό των εισαγωγών αυτών προέρχεται από τις χώρες μέλη του ΟΡΕC. Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε τις εισαγωγές πετρελαίου των μεγαλύτερων οικονομιών και την κατανομή αυτών ανά χώρα προέλευσης.

Διάγραμμα 39

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΗΠΑ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

US Crude Oil Production and Imports

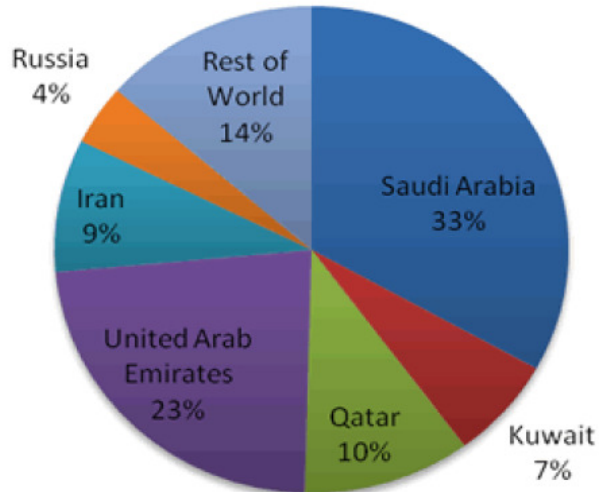
(thousands of barrels per month)

Διάγραμμα 40

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

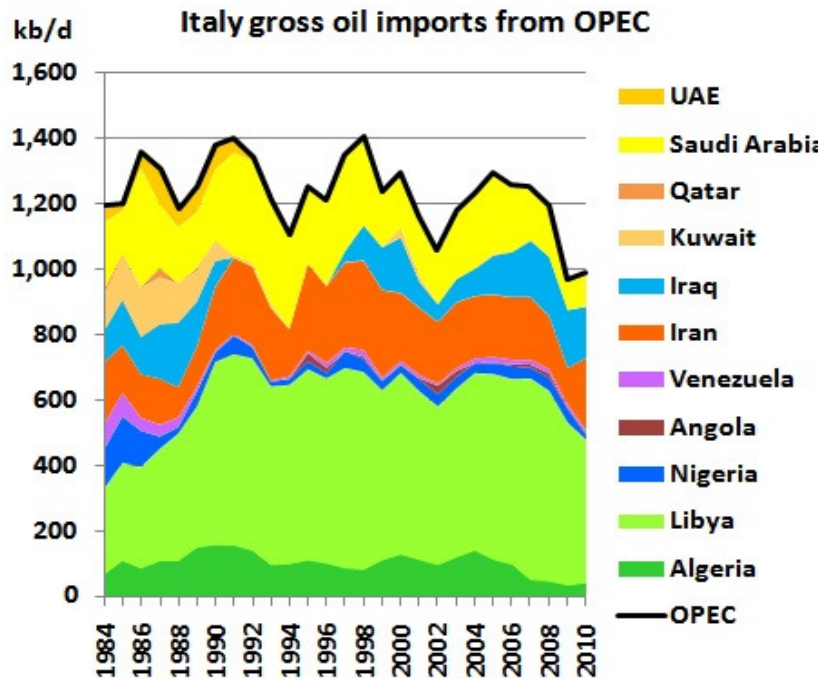
Japan's Crude Oil Imports by Source, 2011

<http://www.eia.gov/cabs/Japan/pdf.pdf>

Διάγραμμα 41

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

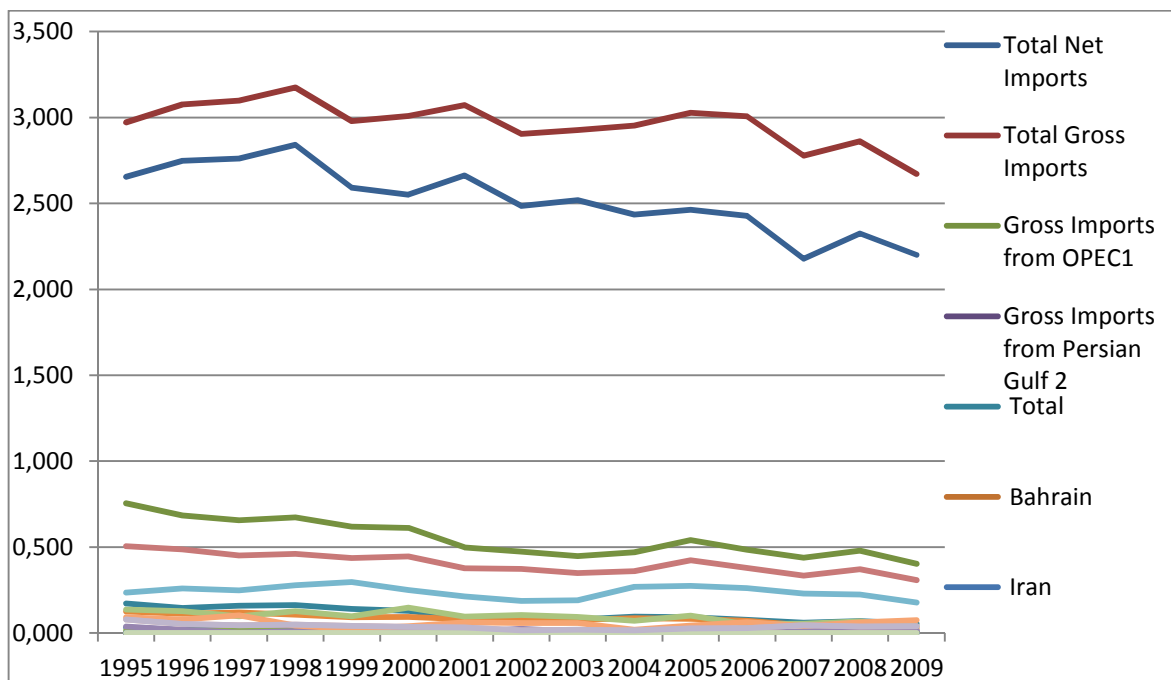

[http://www.crudeoilpeak.com/wp-](http://www.crudeoilpeak.com/wp-content/uploads/2011/03/Italy_imports_from_OPEC_1984_20102.jpg)

[content/uploads/2011/03/Italy_imports_from_OPEC_1984_20102.jpg](http://www.crudeoilpeak.com/wp-content/uploads/2011/03/Italy_imports_from_OPEC_1984_20102.jpg)

Διάγραμμα 42

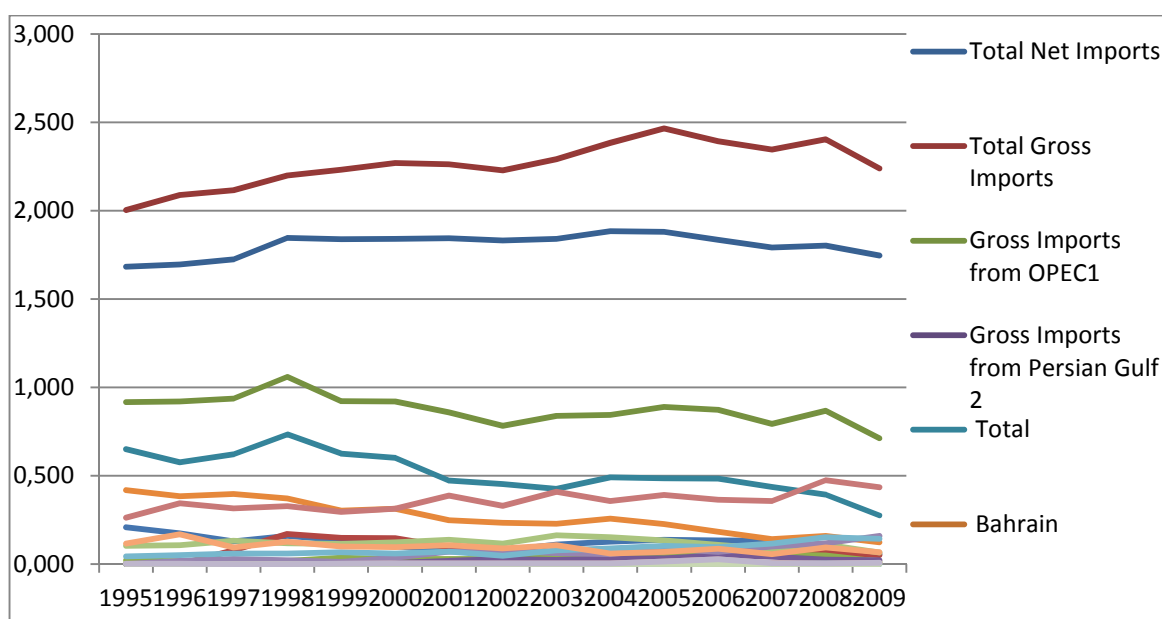
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

<http://www.eia.gov/ipm/imports.html>

Διάγραμμα 43

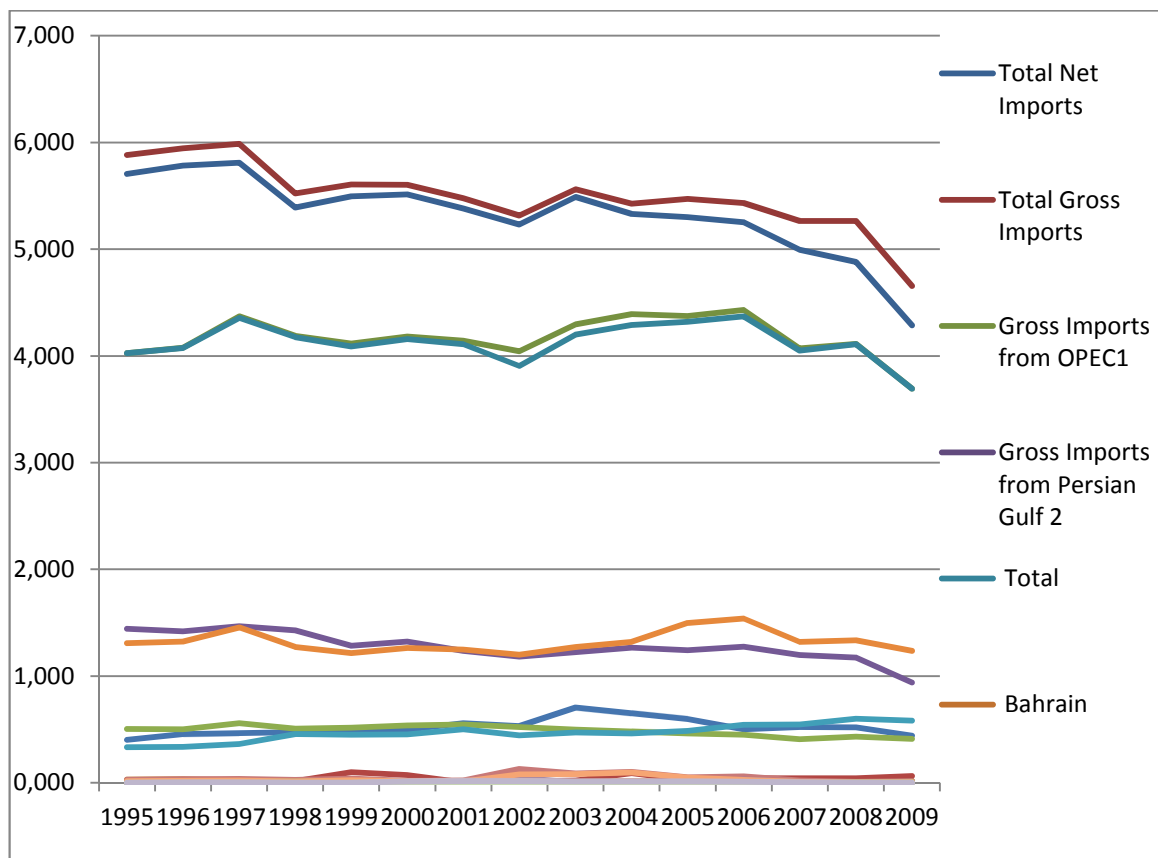
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

<http://www.eia.gov/ipm/imports.html>

Διάγραμμα 44

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑ

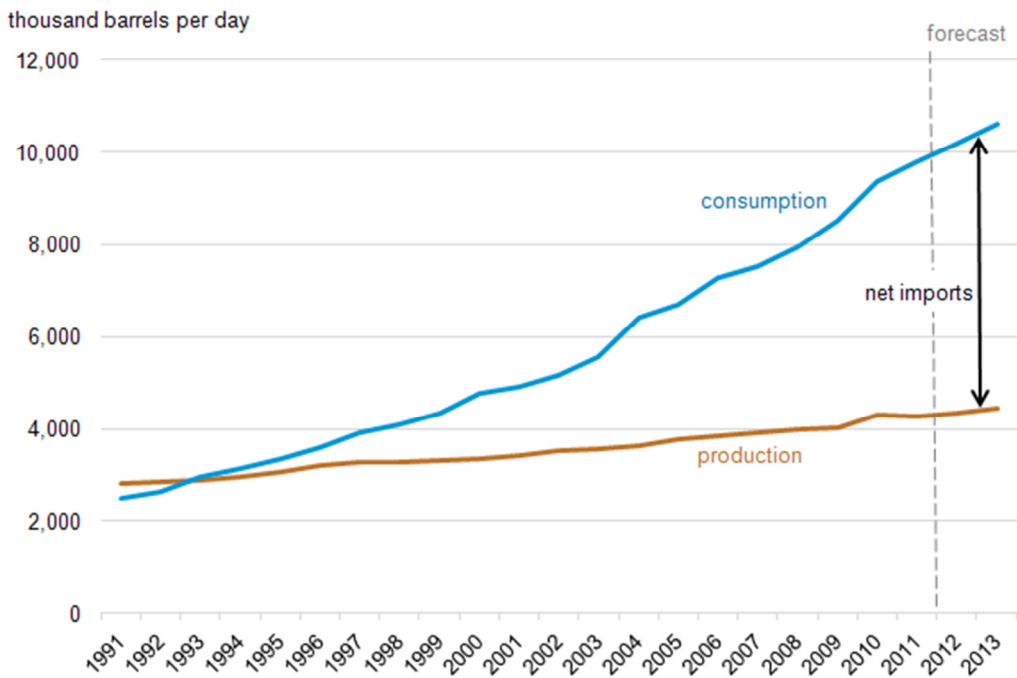
<http://www.eia.gov/ipm/imports.html>

Η κύρια ανερχόμενη οικονομία από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 είναι η Κίνα. Μια και έχει ακόμη κάποια περιθώρια ανόδου μέχρι να εξαντλήσει τις αναπτυξιακές δυνατότητές της και ταυτόχρονα τείνει να γίνει σύντομα ο μεγαλύτερος παραγωγός βιομηχανικών προϊόντων παγκοσμίως οι ανάγκες της σε πετρέλαιο θα αυξάνονται. Ας δούμε επομένως ποιες οι ανάγκες, η παραγωγή και οι εισαγωγές της Κίνας σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο στα επόμενα διαγράμματα καθώς και τις πηγές του εφοδιασμού της με αυτά.

Διάγραμμα 45

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ

China's oil production and consumption, 1990-2013

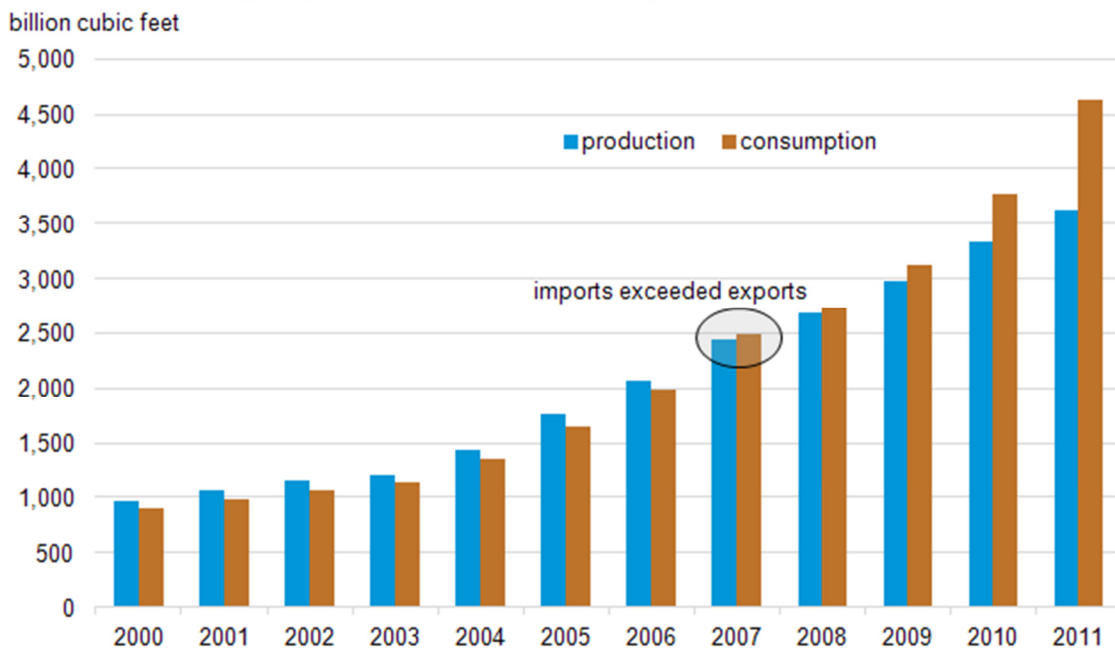

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

Διάγραμμα 46

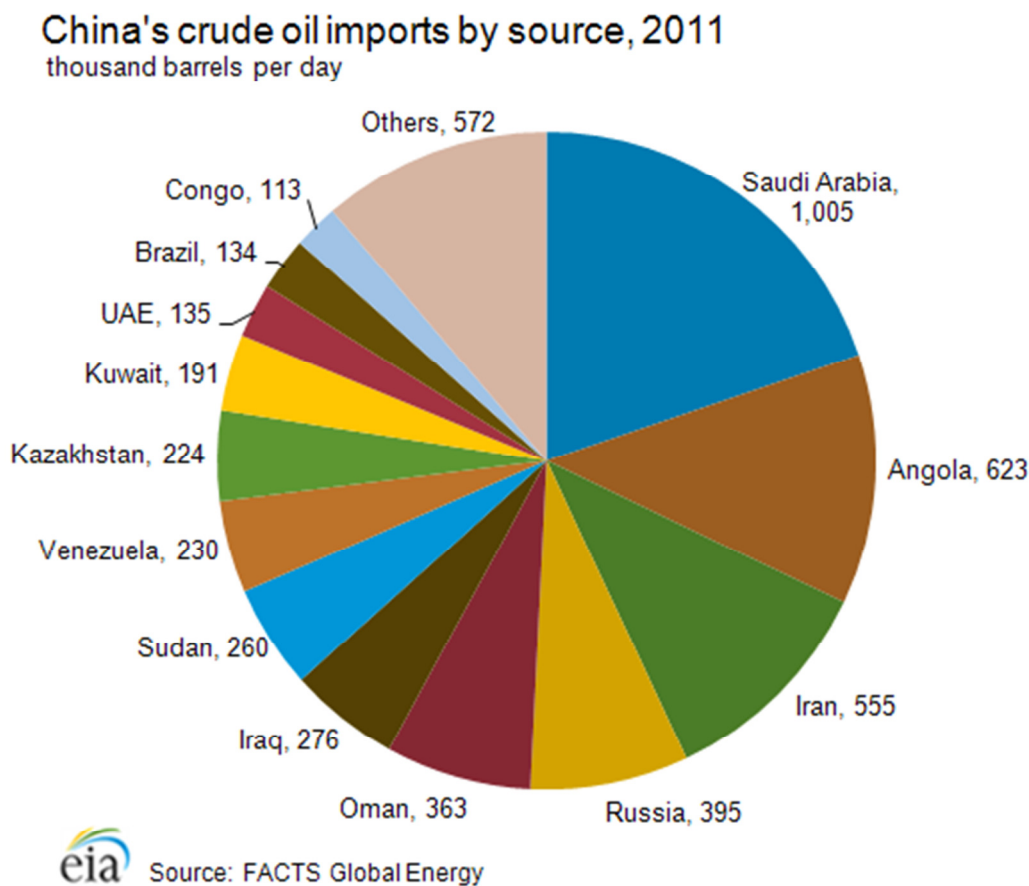
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ

China's natural gas production and consumption, 2000-2011

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

Από τα δεδομένα που παρουσιάσαμε διαπιστώνουμε πως οι ανάγκες των αναπτυγμένων οικονομικά χωρών, αλλά και των αναπτυσσόμενων, είναι πολύ μεγάλες και καλύπτονται σε ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό τους από τις εισαγωγές από τις χώρες μέλη του OPEC. Στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης των συμφερόντων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, δηλαδή των κυρίαρχων τάξεών τους και του πολιτικού τους συστήματος, μια σειρά εταιρειών έχουν συσταθεί για τη διαχείριση της εξόρυξης και εμπορίας του πετρελαίου. Παράλληλα οι εταιρείες αυτές είναι υπεύθυνες και για τη χάραξη πολιτικών αλλά και για την τήρηση των συμφωνιών μεταξύ των εταίρων του καρτέλ παραγωγής πετρελαίου.

Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε τις δέκα μεγαλύτερες από τις εταιρείες αυτές ανά χώρα, την παραγωγική δυναμικότητά τους και τα αποδεδειγμένα αποθέματα που διαθέτουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

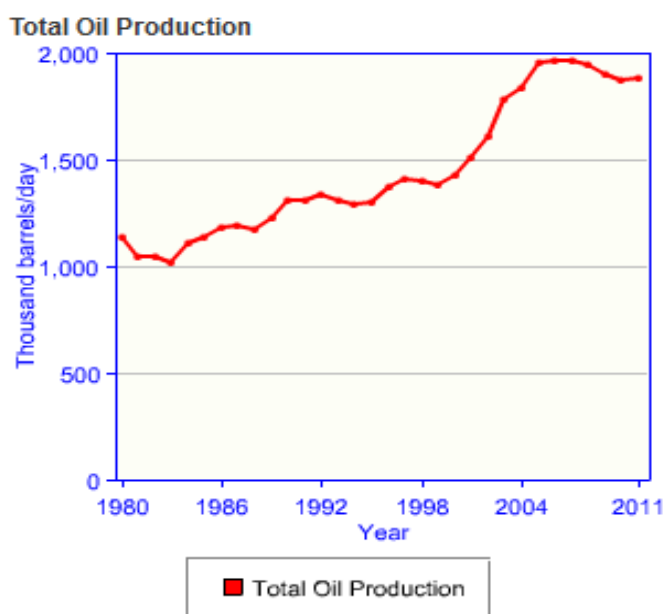
Top 10 largest world oil companies by reserves and production

Rank	Company	Worldwide Liquids Reserves (10 ⁹ bbl)	Worldwide Natural Gas Reserves (10 ¹² ft ³)	Total Reserves in Oil Equivalent Barrels (10 ⁹ bbl)	Company	Production (10 ⁶ bbl/d)
1	Saudi Aramco	260	254	303	Saudi Aramco	11.0
2	National Iranian Oil Company	138	948	300	National Iranian Oil Company	4.0
3	Qatar Petroleum	15	905	170	Kuwait Petroleum Corporation	3.7
4	Iraq National Oil Company	116	120	134	Iraq National Oil Company	2.7
5	Petróleos de Venezuela	99	171	129	Petróleos de Venezuela	2.6
6	Abu Dhabi National Oil Company	92	199	126	Abu Dhabi National Oil Company	2.6
7	Kuwait Petroleum Corporation	102	56	111	Petróleos Mexicanos	2.5
8	Nigerian National Petroleum Corporation	36	184	68	Nigerian National Petroleum Corporation	2.3
9	Libya NOC	41	50	50	Libya NOC	2.1
10	Sonatrach	12	159	39	Lukoil	1.9

Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε τη εξέλιξη της παραγωγής πετρελαίου σε κάθε χώρα μέλος του OPEC από το 1980 ως το 2010 ενώ στους πίνακες που ακολουθούν τα δεδομένα για την παραγωγή, τα αποθέματα, την αξία εξαγωγών πετρελαίου και την δυναμικότητα διύλισης της κάθε χώρας.

ΑΙΓΥΠΙΑ

Διάγραμμα 48

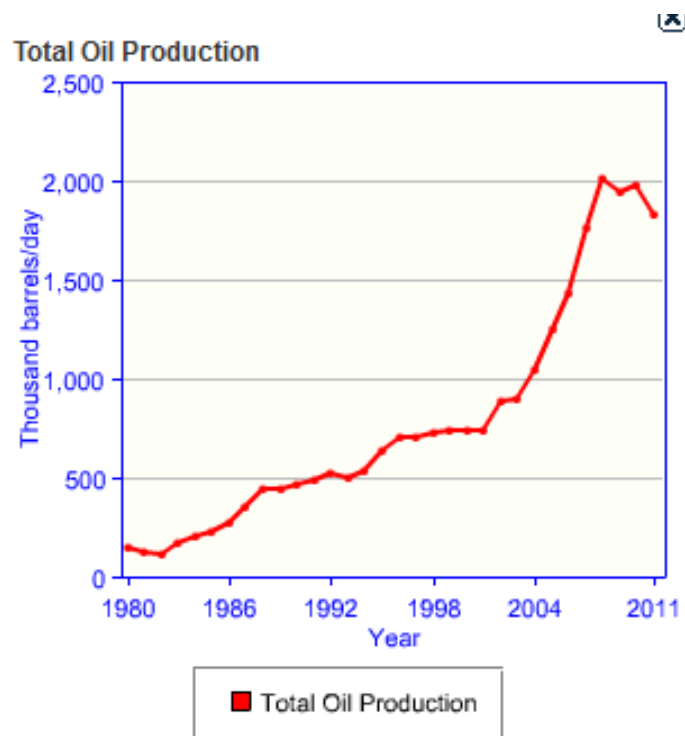
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	73,39
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	51,40
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	21,08
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	12,20
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	4.504
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	1.162
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	82,77
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	652

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΑΓΚΟΛΑ

Διάγραμμα 49

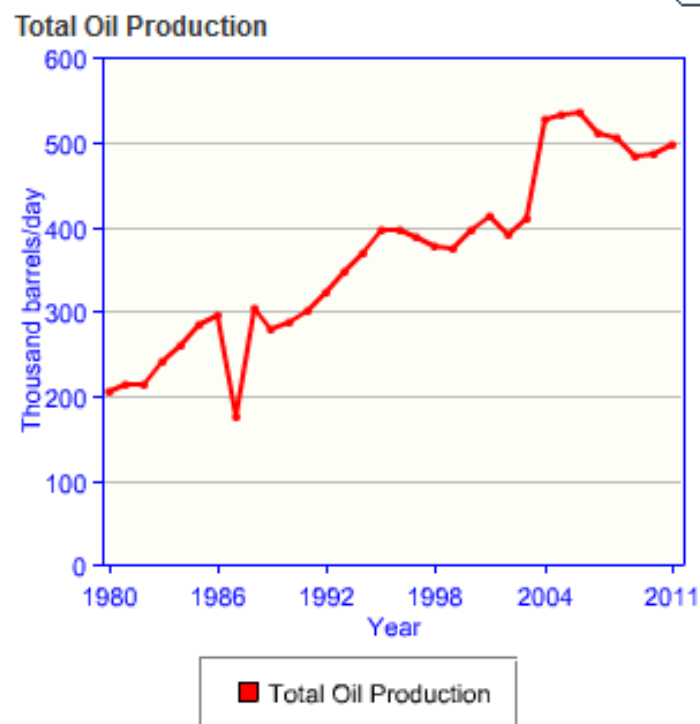
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	65,69
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	64,43
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	8,18
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	10,47
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	366
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	1.618
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	0,75
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	38

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΕΚΟΥΑΔΟΡ

Διάγραμμα 50

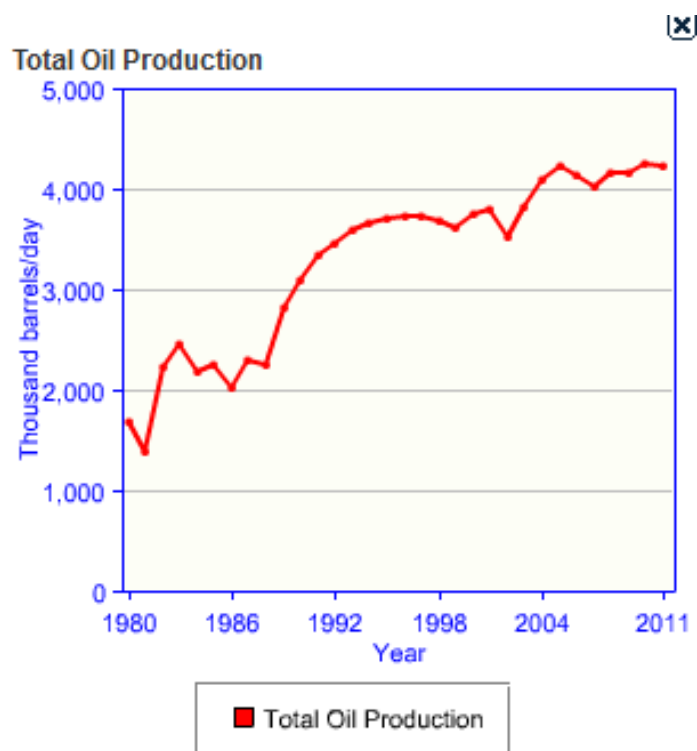
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	22,29
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	14,02
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	- 0,70
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	8,24
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	7,00
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	500
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	0,24
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	188

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

IPAN

Διάγραμμα 51

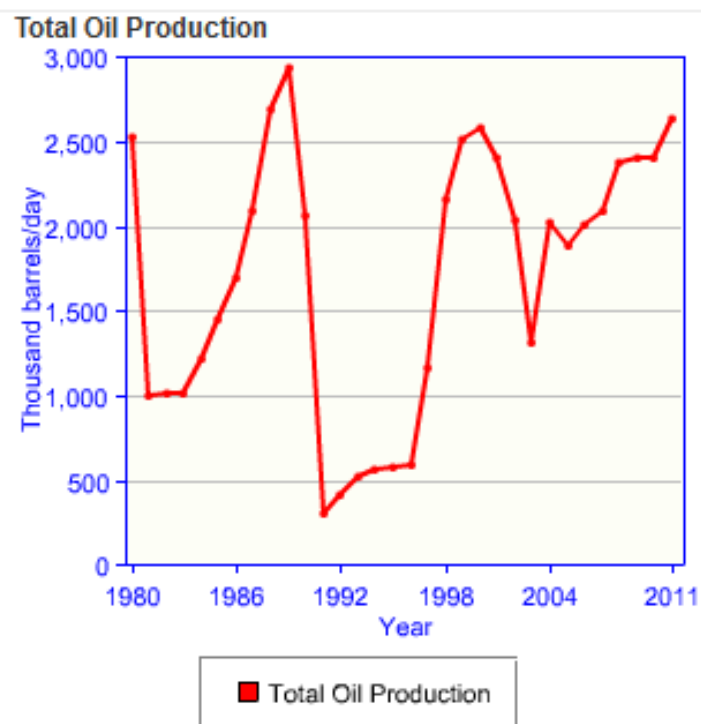
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	130,54
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	114,75
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	51,43
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	154,58
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	33.620
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	3.576
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	188,75
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	1.772

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΙΡΑΚ

Διάγραμμα 52

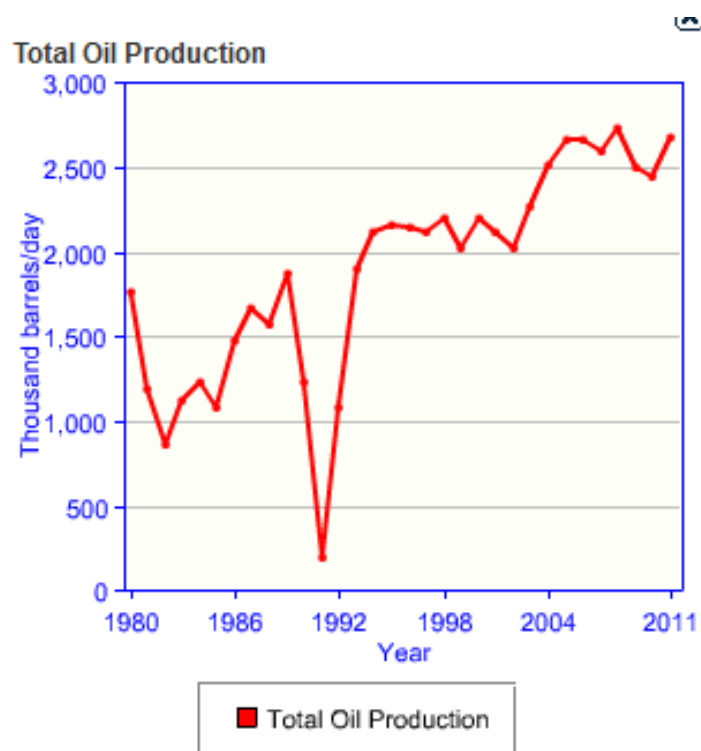
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	85,64
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	83,01
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	21,76
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	141,35
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	3.158
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	2.653
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	0,88
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	800

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΚΟΥΒΕΙΤ

Διάγραμμα 53

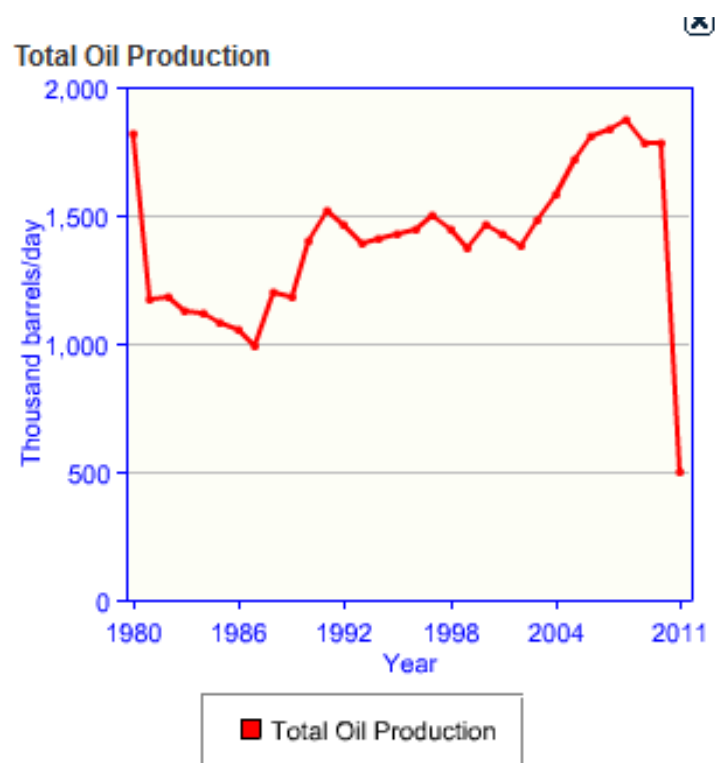
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	103,49
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	96,72
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	73,87
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	101,50
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	1.784
Παραγωγή αργού πετρελαίου * (1.000 β / δ)	2.659
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	13,53
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	936

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΛΙΒΥΗ

Διάγραμμα 54

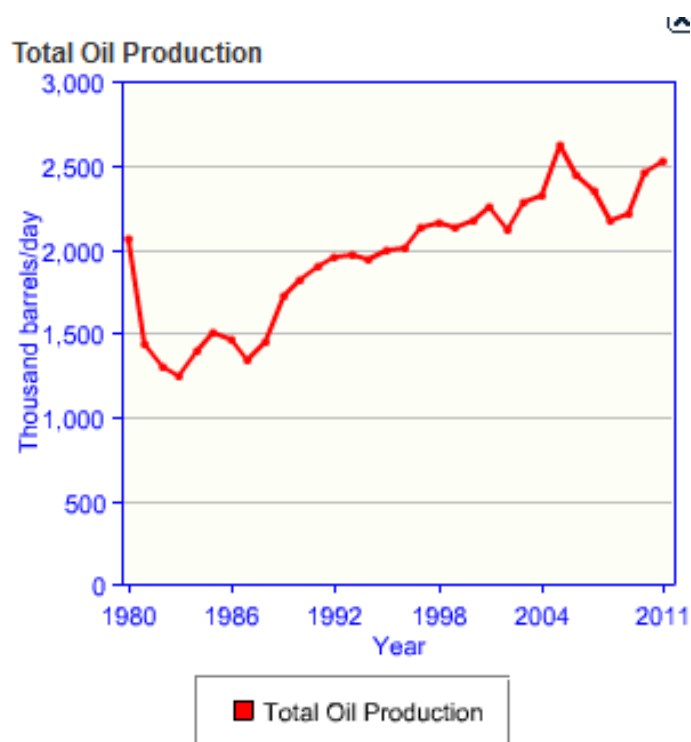
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	16,46
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	11,82
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	5,06
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	48,01
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	1.547
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	489
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	7,86
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	380

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΝΙΓΗΡΙΑ

Διάγραμμα 55

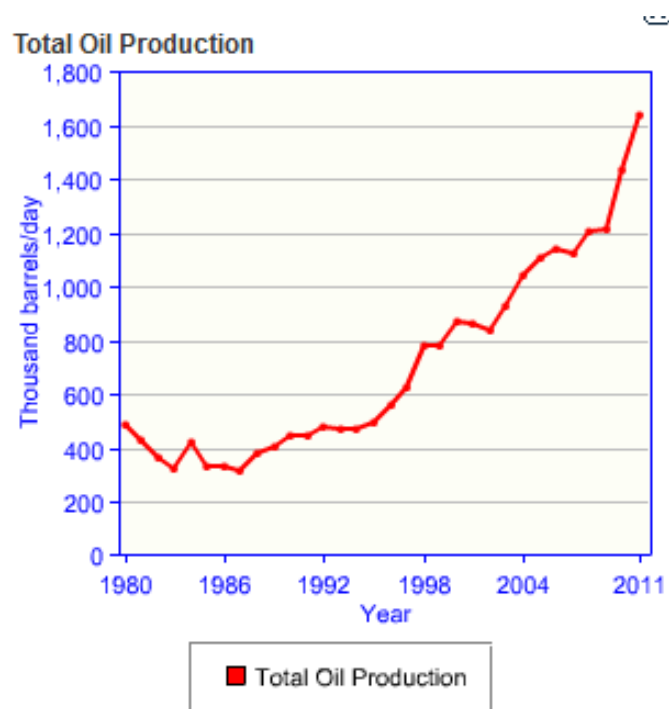
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	108,30
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	86,20
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	17,85
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	37,20
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	5.154
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	1.975
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	41,32
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	445

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

KATAP

Διάγραμμα 56

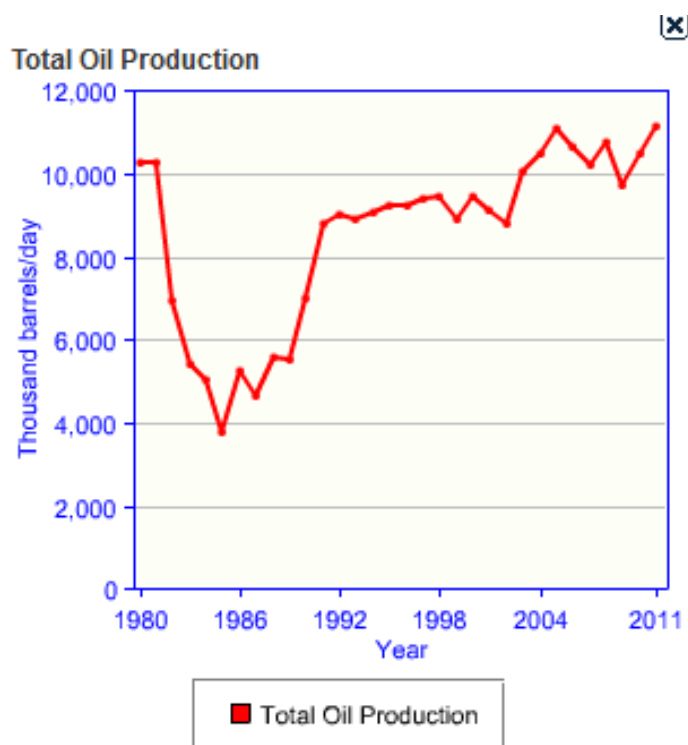
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	107,10
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	44,75
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	53,57
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	25,38
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	25.110
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	734
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	116,70
Δυναμικότητα διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	80

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Διάγραμμα 57

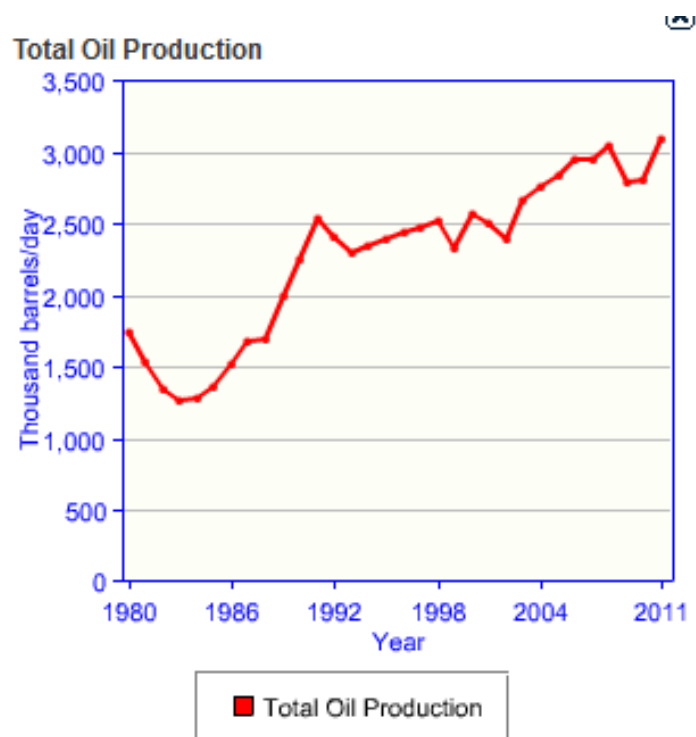
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	360,09
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	318,48
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	141,09
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	265,41
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	8.151
Παραγωγή αργού πετρελαίου * (1.000 β / δ)	9.311
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	92,26
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	2.107

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

HAE

Διάγραμμα 58

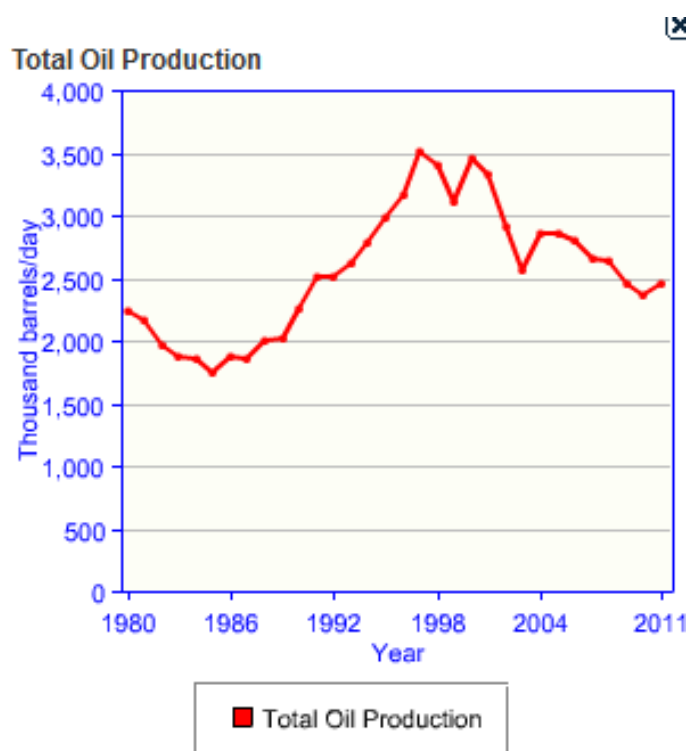
<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	252,56
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	104,54
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	33,31
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	97,80
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	6.091
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	2.565
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	52,31
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	466

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

BENEZOYEA

Διάγραμμα 59

<http://www.eia.gov/>

Αξία των εξαγωγών (δισ \$)	92,60
Αξία των εξαγωγών πετρελαίου (δισ. \$)	88,13
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (δισ \$)	27,21
Αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου (δισ. βαρέλια)	297,57
Αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	5.528
Παραγωγή αργού πετρελαίου (1.000 β / δ)	2.881
Διάθεση στο εμπόριο της παραγωγής του φυσικού αερίου (δισ. cu. M.)	20,77
Δυναμικότητας διυλιστηρίου (1.000 β / δ)	1.016

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

Τα παραπάνω δείχνουν πως ο ρόλος του OPEC στην τροφοδοσία του κόσμου ολόκληρου σε πετρέλαιο κυρίως αλλά και σε φυσικό αέριο παραμένει εξαιρετικά σημαντικός και κρίσιμος. Παρ' όλ' αυτά η παραγωγή των επιμέρους χωρών επηρεάζεται σοβαρά από τις πολιτικές και πολεμικές κρίσεις. αυτό μπορούμε να το παρατηρήσουμε στα διαγράμματα παραγωγής πετρελαίου. Παρατηρούμε την πολύ μεγάλη κάμψη της παραγωγής στη Λιβύη (Διάγραμμα 54) κατά τη διάρκεια του εμφυλίου και της εξωτερικής στρατιωτικής παρέμβασης καθώς και τις μεγάλες διακυμάνσεις στη παραγωγή πετρελαίου στο Ιράκ (Διάγραμμα 52) κατά τον Ιρανοϊρακινό πόλεμο, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Κουβέιτ και τη διάρκεια του πολέμου του Ιράκ με την εξωτερική στρατιωτική επίθεση. Τεράστια κάμψη της παραγωγής παρατηρείται στο Κουβέιτ κατά τη διάρκεια του εκεί πολέμου το 1992.

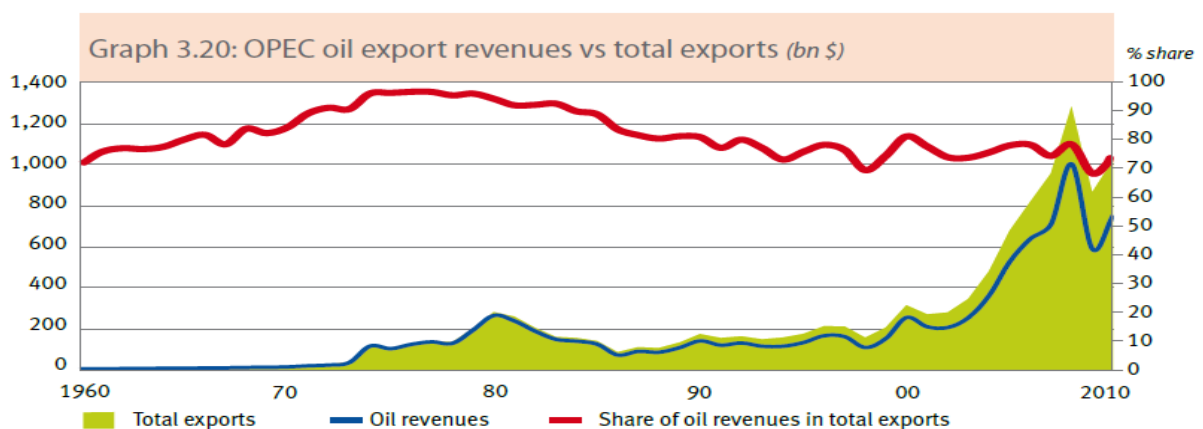
Τα δεδομένα των πινάκων μας αποκαλύπτουν ακόμη το πόσο οι χώρες μέλη του OPEC εξαρτώνται οικονομικά από το πετρέλαιο. Η κατακόρυφη αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου κατά τη δεκαετία του 2000 είχαν σαν αποτέλεσμα να έχουμε τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα. Στα διαγράμματα που ακολουθούν βλέπουμε, για το σύνολο των χωρών μελών του OPEC, την αξία του συνόλου των εξαγωγών, τα έσοδα από το πετρέλαιο καθώς και το ποσοστό που αντιστοιχεί στις εξαγωγές πετρελαίου επί του συνόλου των εξαγωγών. Στο διάγραμμα 60 βλέπουμε (δεξιά κλίμακα) πως κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1970, και παρά το ότι τα έσοδα από το πετρέλαιο ήσαν σχετικά περιορισμένα, το ποσοστό των εσόδων από το πετρέλαιο αποτελούσε ουσιαστικά το 100% της αξίας των εξαγωγών των χωρών μελών του OPEC.

Από τη δεκαετία του 1980 και μετά, κι ενώ μειώνονται τα έσοδα από το πετρέλαιο, μειώνεται και η συμμετοχή των εσόδων από το πετρέλαιο επί του συνόλου της αξίας των

εξαγωγών. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός πως πολλές πετρελαιοπαραγωγές χώρες επένδυναν τα έσοδα από το πετρέλαιο σε διάφορους άλλους οικονομικούς τομείς. Κατά τη δεκαετία του 2000 το ποσοστό των εσόδων από το πετρέλαιο αποτελούσε το 70% με 80% επί της αξίας των εξαγωγών κι αυτό παρά το γεγονός της εκτόξευσης των τιμών, επομένως και των εσόδων, από το πετρέλαιο. Στο διάγραμμα 61 βλέπουμε όλα τα παραπάνω για κάθε χώρα μέλος του OPEC.

Διάγραμμα 60

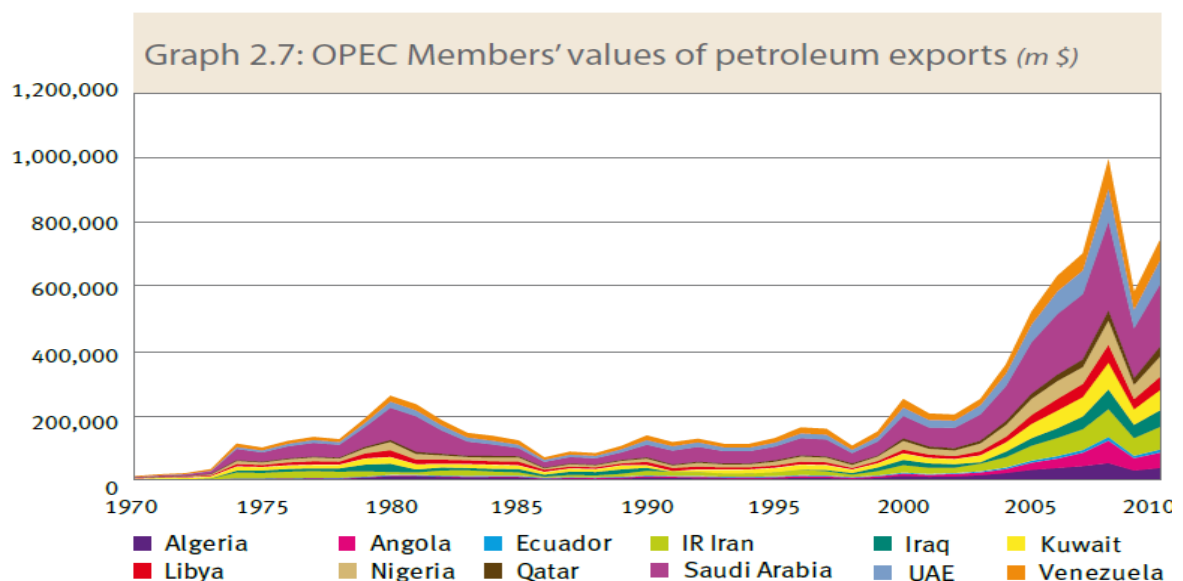
OPEC. ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ. ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ. ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ.

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 61

ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ OPEC

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε την αξία των εξαγωγών, την αξία της εξαγωγής πετρελαίου και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των χωρών μελών του OPEC κατά το 2011.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ, ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ, ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ OPEC ΚΑΤΑ ΤΟ 2011

ΧΩΡΑ	ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	ΑΞΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
ΑΛΓΕΡΙΑ	73,39	51,4	21,08
ΑΓΚΟΛΑ	65,69	64,43	8,18
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	22,29	14,02	-0,7
ΙΡΑΝ	130,54	114,75	51,43
ΙΡΑΚ	85,64	83,01	21,76
ΚΟΥΒΕΪΤ	103,49	96,72	73,87
ΛΙΒΥΗ	16,46	11,82	5,06
ΝΙΓΗΡΙΑ	108,3	86,2	17,85
ΚΑΤΑΡ	107,1	44,75	53,57
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	360,09	318,48	141,09
ΗΑΕ	252,56	104,54	33,31
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	92,6	88,13	27,21

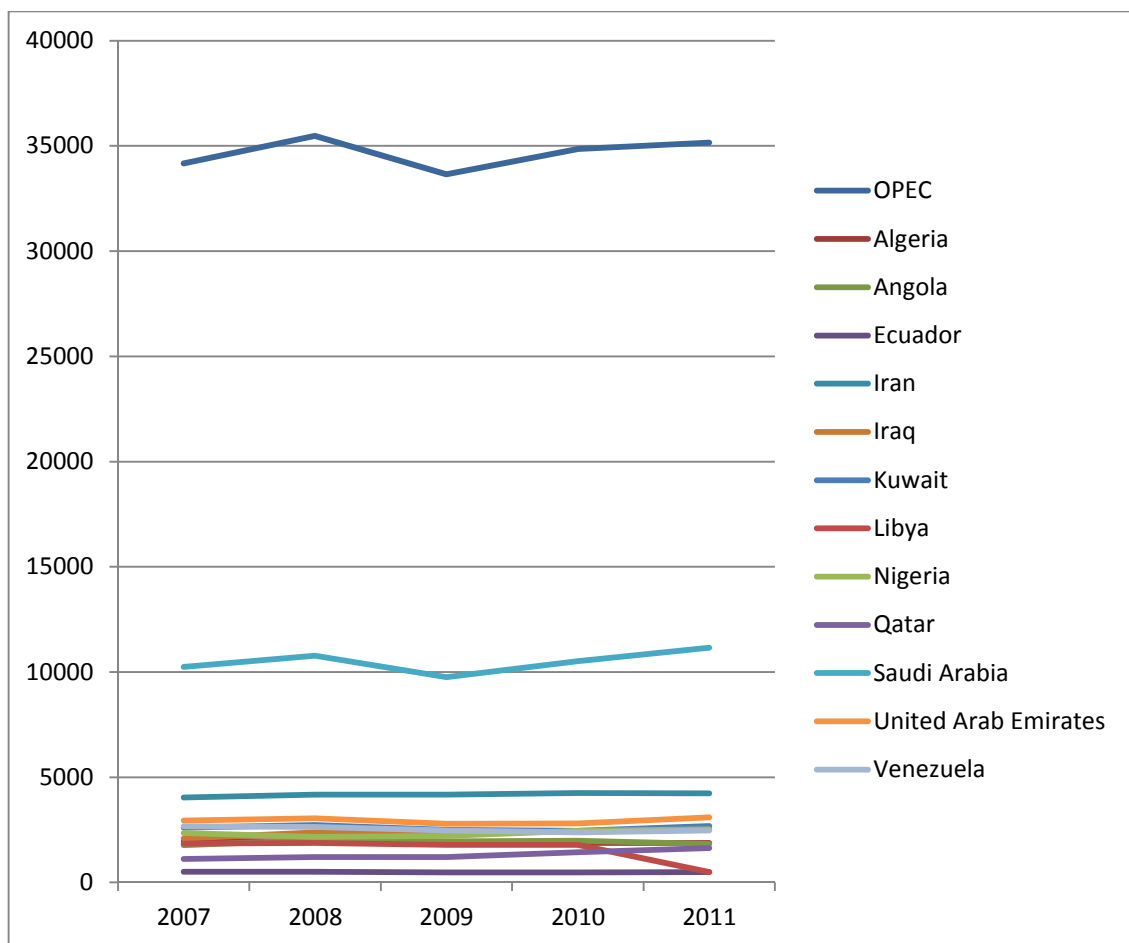
http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

Από τον πίνακα βλέπουμε πως υπάρχουν χώρες που το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών τους εξαρτάται από τις εξαγωγές πετρελαίου. Στις χώρες αυτές κατατάσσονται η Αγκόλα, το Ιράν, το Ιράκ, το Κουβέιτ, η Σαουδική Αραβία και η Βενεζουέλα. Λίγες χώρες είναι αυτές που έχουν εξαγωγές και άλλων αγαθών και υπηρεσιών. Αυτές είναι η Αλγερία, η Νιγηρία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Κατάρ

Ακόμη και κατά τα χρόνια της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης του 2008 η παραγωγή πετρελαίου στις χώρες μέλη του ελάχιστα επηρέασε τη συνολική παραγωγή αν και πάλι παρατηρούνται διαφοροποιήσεις που συνδέονται με τις χώρες που τροφοδοτούσαν οι χώρες παραγωγοί. Εδώ παρατηρούμε πως οι χώρες της αραβικής χερσονήσου δεν επηρεάστηκαν, όσον αφορά την παραγόμενη ποσότητα πετρελαίου, από την κρίση ενώ οι χώρες της νοτίου Αμερικής, Βενεζουέλα και Εκουαδόρ, μείωσαν την παραγωγή τους μια και σημαντικό μέρος αυτής κατευθυνόταν προς τις ΗΠΑ και τις πιο αναπτυγμένες οικονομικά χώρες κάτι που αποδεικνύεται από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 62

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΟΡΕC ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007-2011

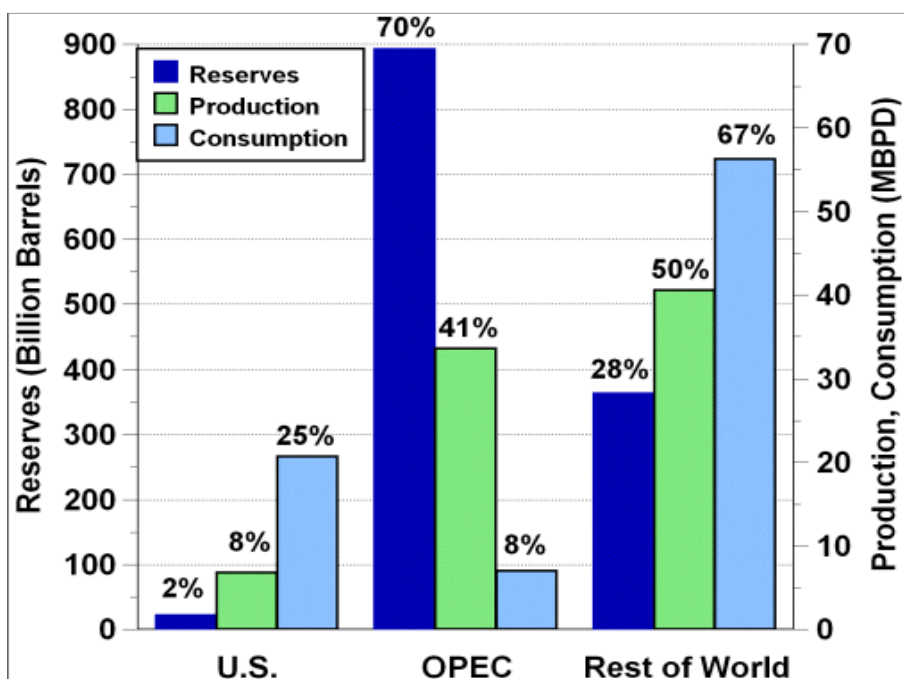

<http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=CG9,AJ,UR,MX,OH,UK,&syid=2007&eyid=2011&unit=TBD>

Είπαμε ήδη πως η εξάρτηση των οικονομιών όλων των χωρών θα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το πετρέλαιο, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον. Ο τομέας τουλάχιστον των μεταφορών θα παραμένει σχεδόν απόλυτα εξαρτημένος από το πετρέλαιο. Καθώς μάλιστα οι χώρες παραγωγής αγαθών διαφοροποιούνται όλο και περισσότερο από τις χώρες κατανάλωσης οι μεταφορές θα αποτελούν, αν δεν υπάρξουν επαναστατικές πολιτικές μεταβολές, έναν όλο και περισσότερο αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας. Οι πετρελαϊκές εταιρείες και οι χώρες επομένως που διαθέτουν κοιτάσματα πετρελαίου θα εξακολουθούν να παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη διεθνή πολιτική και διπλωματική σκακιέρα, στις πολιτικές καθορισμού των τιμών, και στις συνθήκες εμπορίας του πετρελαίου. Μέσα στα παραπάνω πλαίσια επομένως τα διαθέσιμα αποθέματα παίζουν καθοριστικό ρόλο. Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε την παραγωγή, την κατανάλωση και τα διαθέσιμα αποθέματα για τρεις μεγάλες ομάδες. Τις ΗΠΑ, τον OPEC και τον υπόλοιπο κόσμο. Στο διάγραμμα 64 βλέπουμε τη διαχρονική εξέλιξη των βεβαιωμένων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου από το 1960 ως το 2010 στις χώρες του OPEC και τις υπόλοιπες χώρες.

Διάγραμμα 63

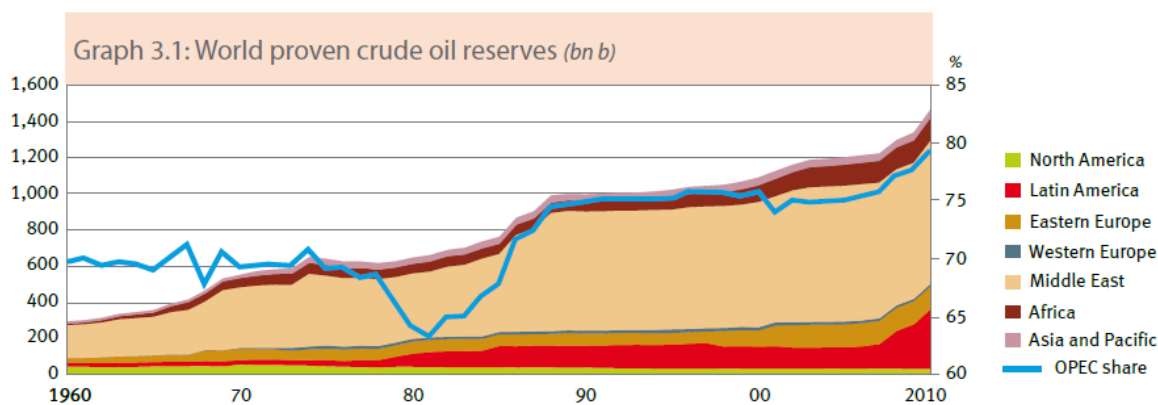
ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ, ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΑΝΑ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.

http://www1.eere.energy.gov/vehiclesandfuels/facts/2006_fcvt_fotw432.html

Διάγραμμα 64

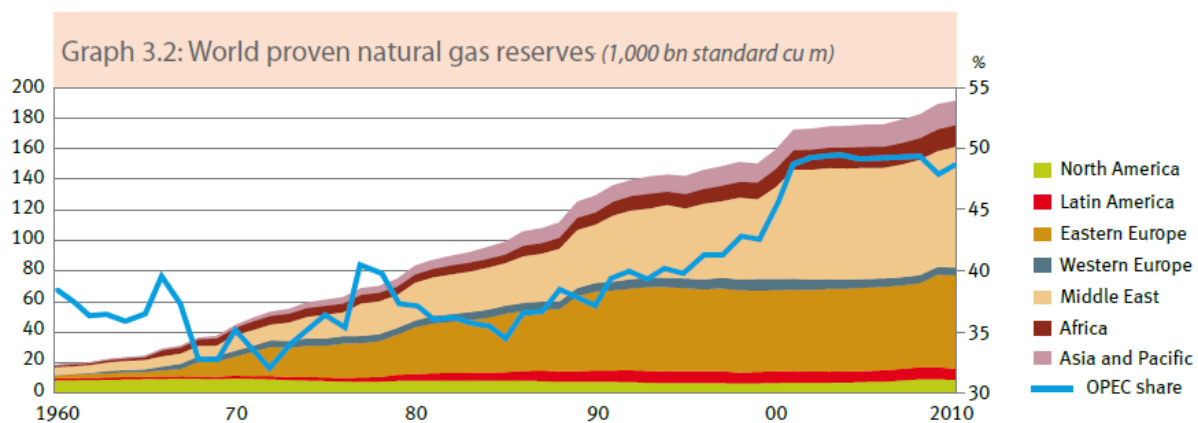
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΠΙΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΩΣ ΤΟ 2010
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΡΕC ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 65

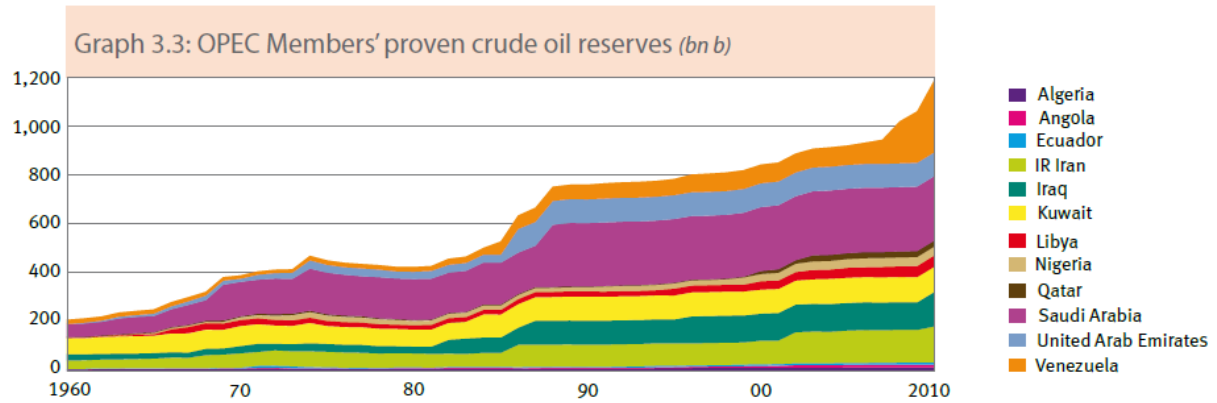
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΩΣ ΤΟ
2010 ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΡΕC ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 66

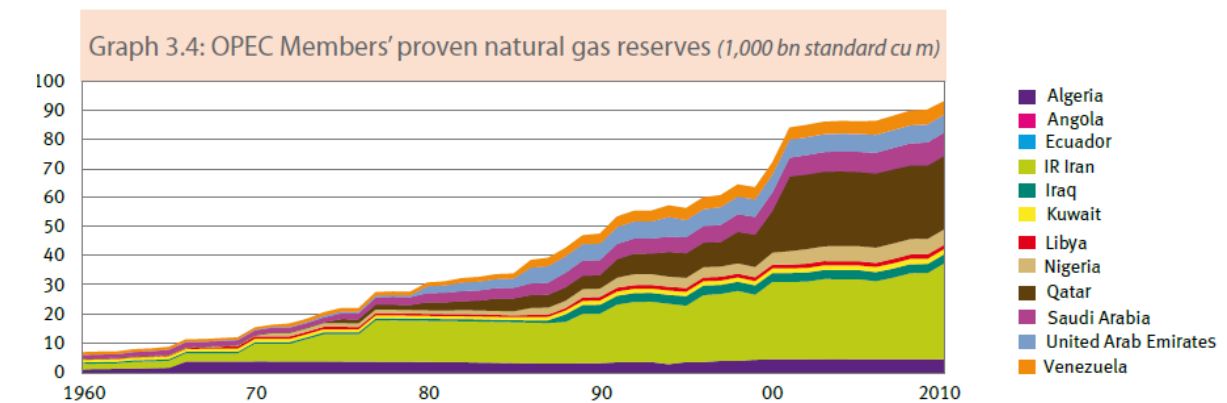
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΩΣ ΤΟ 2010
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΡΕC

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Διάγραμμα 67

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΕΒΑΙΩΜΕΝΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΩΣ ΤΟ
2010 ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΡΕC

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Από τα διαγράμματα 63 ως και 67 διαπιστώνουμε πως:

1. Τη μεγάλη αύξηση των βεβαιωμένων αποθεμάτων πετρελαίου από τη δεκαετία του 1960 ως το 2010. Αυτό οφείλεται σε ένα βαθμό στις πιο προηγμένες μεθόδους άντλησης και στο ότι η αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου έκανε εκμεταλλεύσιμα και κοιτάσματα που θεωρούνταν ασύμφορα.
2. Το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό των βεβαιωμένων αποθεμάτων πετρελαίου αυτών βρίσκονται στη Μέση Ανατολή ενώ αυτά του φυσικού αερίου στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Ευρώπη.
3. Το 80% των βεβαιωμένων κοιτασμάτων πετρελαίου βρίσκεται στις χώρες μέλη του OPEC ενώ το ποσοστό αυτό βρίσκεται στο 50% όσον αφορά το φυσικό αέριο.
4. Η Σαουδική Αραβία και η Βενεζουέλα είναι οι χώρες μέλη του OPEC με τα μεγαλύτερα βεβαιωμένα αποθέματα πετρελαίου, κατά τα τελευταία χρόνια, ενώ το Κατάρ και το Ιράν με τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τελειώνοντας με την παρουσίαση των ιστορικών, των σημερινών αλλά και των πολιτικών και κοινωνικών δεδομένων ας προσπαθήσουμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα. Προσπαθώντας να κωδικοποιήσουμε αυτά καταλήγουμε στα παρακάτω:

1. Ο ανθρώπινος πολιτισμός στηρίζει τα επιτεύγματά του αλλά και την ικανότητα διατήρησής του στην άντληση ενέργειας από τη φύση, το μετασχηματισμό της και τη χρησιμοποίησή της για τη θέρμανσή του, την παραγωγή κυρίως εργαλείων και τις μεταφορές. Σε μια πρώιμη φάση οι μόνες πηγές ενέργειας ήσαν τα ξύλα και τα ζώα. Κατά τη διάρκεια όλων των παραπάνω πολλών αιώνων η ενέργεια του νερού μετατρέποταν επίσης σε κινητική ενέργεια με τη χρήση του υδροτροχού. Στον υδροτροχό στηρίχτηκε και η πρώτη βιομηχανική επανάσταση. Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης και μετά αρχίζει επίσης και η εκτεταμένη χρήση του άνθρακα για την κάλυψη των παραπάνω αναγκών των ανθρώπων αλλά και του νέου πολιτισμού τους που συνδεόταν πλέον με το νέο κοινωνικοοικονομικό σύστημα που με ταχύτητα απλωνόταν σε όλο τον πλανήτη. Τον καπιταλισμό.

Από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα και μια νέα πρωτογενής πηγή ενέργειας προστίθεται στο ενεργειακό οπλοστάσιο του ανθρώπου. Το πετρέλαιο. Κατά τη δεκαετία του 1940 το πετρέλαιο παίρνει την πρωτοκαθεδρία από τον άνθρακα σαν πρωτογενής πηγή ενέργειας. Αυτό οφειλόταν σε σημαντικό βαθμό στην επικράτηση και επέκταση του κινητήρα εσωτερικής καύσης και την επέκταση των μεταφορών. Από τη δεκαετία του 1960 μια τέταρτη πηγή πρωτογενούς ενέργειας ήρθε να προστεθεί στις δύο πρώτες. Το φυσικό αέριο. Η Πέμπτη πρωτογενής πηγή ενέργειας, η πυρηνική ενέργεια, που τέθηκε στη διάθεση του ανθρώπου από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 και μετά, χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και κατέχει ένα σχετικά μικρό ποσοστό μεταξύ των πρωτογενών πηγών ενέργειας. (για την τεκμηρίωση των παραπάνω δεξ Διάγραμμα 3).

Κατά το τέλος της δεκαετίας του 2000 το 89% περίπου της πρωτογενούς ενέργειας που καταναλώνεται παγκοσμίως προέρχεται από τρεις πηγές. Το πετρέλαιο, τον άνθρακα και το φυσικό αέριο (Διάγραμμα 6). Ένα σημαντικότατο ποσοστό του πετρελαίου καταναλώνεται στις μεταφορές (Διάγραμμα 9). Καθώς δεν υπάρχει, στο ορατό μέλλον, δυνατότητα αντικατάστασης του πετρελαίου στις μεταφορές η χρήση του πετρελαίου και των παραγώγων του σε αυτές είναι απολύτως επιβεβλημένη. Καθώς η παραγωγή και ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής έχει επεκταθεί και έχει καλύψει πλέον όλο τον πλανήτη η αυξημένη χρήση του πετρελαίου επεκτείνεται μαζί της. Αν και η κατανάλωση πετρελαίου στις αναπτυγμένες

χώρες έχει σταθεροποιηθεί το γεγονός πως η παραγωγή αγαθών γίνεται σε άλλες χώρες από τις χώρες κατανάλωσης αυξάνει τις μεταφορές. Τα παραπάνω κατατείνουν στο να δεχτούμε πως, για αρκετές δεκαετίες ίσως, η χρήση του πετρελαίου θα είναι αναντικατάστατη.

2. Το πετρέλαιο είναι φυσικό μονοπώλιο. Ως τέτοιο η εκμετάλλευσή του υπόκειται σε ιδιαίτερες συνθήκες χωρίς να μπορεί η λεγόμενη ελεύθερη αγορά να παρέμβει ακόμη κι αν υποθέσουμε πως λειτουργεί πραγματικά. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, οπότε και άρχισε ουσιαστικά η χρήση του πετρελαίου, οι προσπάθειες μονοπώλησης της αγοράς του ήταν ιδιαίτερα έντονες. Στις ΗΠΑ, κύρια τότε χώρα παραγωγής του, η αγορά πετρελαίου μονοπωλήθηκε από την Standard Oil του Rockefeller. Με τρόπους, ως συνήθως, βρώμικους, η Standard Oil πέταξε τους ανταγωνιστές της από την αγορά με τελικό αποτέλεσμα το αναμενόμενο. Την εκτίναξη των κερδών της αλλά και των τιμών του πετρελαίου. Ακριβώς αυτή η δράση της Standard Oil οδήγησε το 1890 στη ψήφιση από το Κογκρέσο των ΗΠΑ του Sherman Antitrust Act, του γνωστού αντιμονοπωλιακού νόμου. Τα αποτελέσματα του νόμου ήταν περιορισμένα καθώς οι νέες εταιρείες άρχισαν πάλι να ακολουθούν πολιτικές εναρμονισμένες για τον έλεγχο της αγοράς του πετρελαίου. Οι περιβόητες «επτά αδελφές» ήλεγχαν την παγκόσμια αγορά πετρελαίου έχοντας σχηματίσει ένα παντοδύναμο καρτέλ.

Από τη δεκαετία του 1920 στις χώρες παραγωγής έχουν προστεθεί και αρκετές από τις χώρες της Μέσης Ανατολής, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία. Καθώς οι περισσότερες από τις χώρες αυτές βρίσκονταν υπό αποικιακό καθεστώς το πετρέλαιό τους ελεγχόταν ουσιαστικά από τις μητροπόλεις και τις εκεί εταιρείες. Οποιαδήποτε προσπάθεια των εγχώριων πολιτικών δυνάμεων να ασκήσουν ανεξάρτητη πετρελαϊκή πολιτική και να έρθουν σε αντίθεση με τα συμφέροντα των εταιρειών πετρελαίου αντιμετωπιζόταν με βία, πολιτικές συνομοσίες και πολιτικά πραξικοπήματα.

Μετά το τέλος του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου, και των πολιτικών μεταβολών που επήλθαν στο διεθνές περιβάλλον, οι αποικίες αποτίναξαν τον αποικιακό έλεγχο ενώ οι αρχές της αυτοδιάθεσης και της κυριαρχίας απέκτησαν ιδιαίτερη ισχύ και νομιμοποίηση. Υπό τις συνθήκες αυτές πολλές πετρελαιοπαραγωγές χώρες άρχισαν να ακούν μεγαλύτερο έλεγχο στις πετρελαϊκές εταιρείες ενώ κάποιες χώρες προχώρησαν στην εθνικοποίηση των εταιρειών εξόρυξης και στη δημιουργία νέων εταιρειών που ελέγχονταν από τα κράτη παραγωγούς. Καθώς το πετρέλαιο αποτελούσε ένα εντελώς απαραίτητο αγαθό για τη συνέχιση της οικονομικής δραστηριότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες το πετρέλαιο ήταν κι ένα όπλο στη διεθνή πολιτική σκακιέρα.

Στην αντιπαράθεσή τους οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες με τις πετρελαϊκές εταιρείες και να ασκήσουν έλεγχο στο φυσικό τους πλούτο προχώρησαν στη δημιουργία ενός νέου καρτέλ. Του OPEC. Στόχος του OPEC ήταν, και παραμένει, ο έλεγχος της παραγωγής και των τιμών του πετρελαίου. Αν και η αρχικές προθέσεις των χωρών που ίδρυσαν τον OPEC ήταν να μην πέφτουν θύματα τις ασύδοτης δράσης των εταιρειών πετρελαίου με το πέρασμα του χρόνου μετατράπηκε και ο οργανισμός αυτός σε ένα μεγάλο καρτέλ πετρελαίου. Η αρχική αντίθεση με τις εταιρείες μετασχηματίστηκε σε συνεργασία αφού υπάρχουν πλέον, εξ αντικειμένου, κοινά συμφέροντα με πρώτο και κυρίαρχο τη διατήρηση των τιμών του πετρελαίου σε υψηλά επίπεδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

DONALD CARDWELL(1994). Η ιστορία της τεχνολογίας. Έκδοση μεταίχμιο. Έτος έκδοσης 2000.
ΑΘΗΝΑ

CYRIL AYDON (2005). Ανακαλύψεις που άλλαξαν τη ζωή μας. Εκδόσεις Ψυχογιός. Έτος έκδοσης 2008.

DAVID LANDES (1998). Ο πλούτος και η φτώχεια των εθνών. Έκδοση Λιβάνη. Έτος έκδοσης 2005.
Αθήνα.

ROBERT GILPIN (2002). Παγκόσμια πολιτική οικονομία. Έκδοση Ποιότητα. Έτος έκδοσης 2005.
Αθήνα.

MICHEL BEAUD (2000). Η ιστορία του καπιταλισμού. Έκδοση Ηλέκτρα. Έτος έκδοσης 2008.
Αθήνα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ. Εισαγωγή στην Οικονομική Ιστορία της Ευρώπης. Έκδοση Τυπωθήτω.
Έτος έκδοσης 2006. Αθήνα.

GEOFFREY JONES (2000). Από τους εμπόρους στις πολυεθνικές. Έκδοση Αλεξάνδρεια. Έτος έκδοσης 2008. Αθήνα.

J. A. TREVITHICK (1981). Πληθωρισμός. Έκδοση Σταμούλης. Έτος έκδοσης 1982. Πειραιάς.

DEREK ALDCROFT SIMON VILLE. Η Ευρωπαϊκή Οικονομία. 1750-1914. Έκδοση Αλεξάνδρεια.
Έτος έκδοσης 2005. Αθήνα.

ΛΑΠΑΒΙΤΣΑΣ ΙΤΟΗ. Πολιτική οικονομία του χρήματος και του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
Έκδοση Πολύτροπον. Έτος έκδοσης 2004. Αθήνα.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2010_2011.pdf

Αντλήθηκε την 10/6/2012

<http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2010-en/05/02/01/05-02-01-f1.html?contentType=/ns/StatisticalPublication./ns/Chapter&itemId=/content/chapter/factbook-2010-37-en&containerItemId=/content/serial/18147364&accessItemIds=&mimeType=text/html>

Αντλήθηκε την 8/7/2012

http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/WOO2012.pdf

Αντλήθηκε την 8/12/2012

http://www.netl.doe.gov/publications/others/pdf/Oil_Peaking_NETL.pdf

Αντλήθηκε την 25/7/2012

http://crudeoilpeak.info/wp-content/uploads/2012/05/Incremental_crude_World_2001_Jan2012.jpg

Αντλήθηκε την 23/12/2012

http://www2.schneider-electric.com/documents/support/white-papers/998-2834_making-permanent-savings_GR.pdf

Αντλήθηκε την 15/8/2012

<http://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42364.pdf>

Αντλήθηκε την 8/7/2012

<http://www.slideshare.net/dromeas/1450-1970>

Αντλήθηκε την 26/10/2012

http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

Αντλήθηκε την 17/10/2012

http://www.crudeoilpeak.com/wp-content/uploads/2011/03/Japan_gross_oil_imports_from_OPEC1.jpg

Αντλήθηκε την 8/7/2012

<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>

Αντλήθηκε την 27/11/2012

http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm

Αντλήθηκε την 24/11/2012

<http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=CG9.AJ.UR.MX.OH.UK.&syid=2007&eyid=2011&unit=TBPD>

Αντλήθηκε την 11/11/2012

http://www1.eere.energy.gov/vehiclesandfuels/facts/2006_fcvt_fotw432.html

Αντλήθηκε την 13/9/2012